

A KÖNYVTÁR KAPU A VILÁGRA

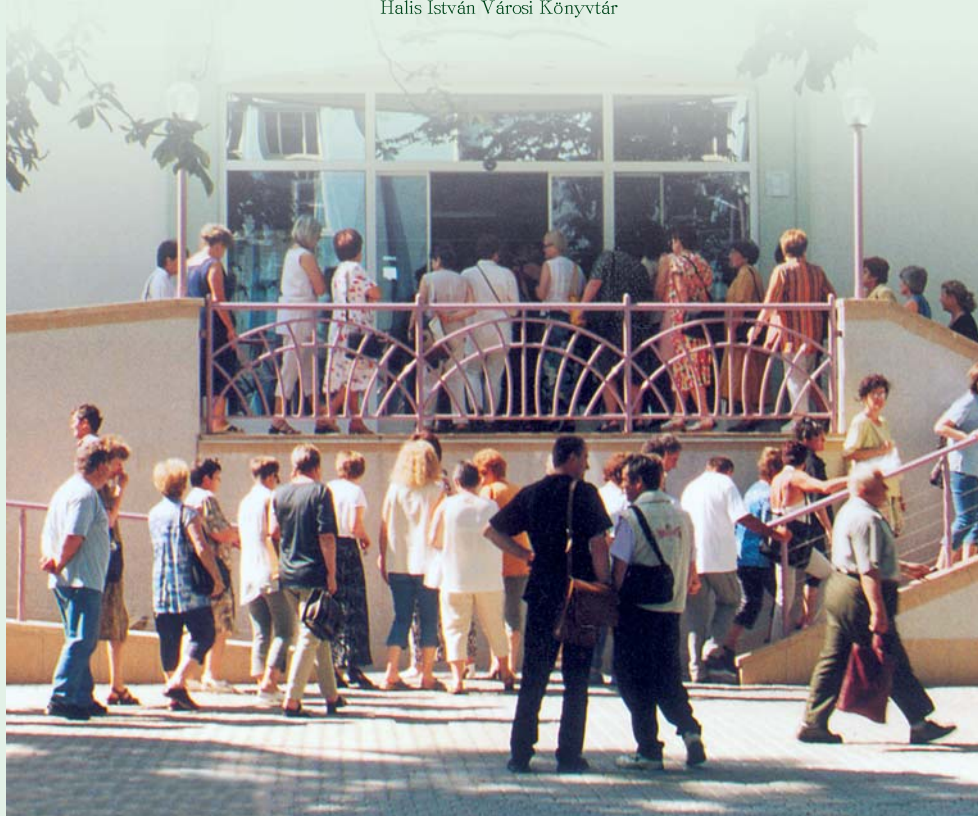

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

35. vándorgyűlése

2003. augusztus 14-16. Nagykanizsa

Halis István Városi Könyvtár

Program- és városismertető

Mire jó a könyv, könyvtár, a hangtár és a könyvtáros?

Tudás – elmélet – gyakorlati alkalmazás

A Mátrix Marketing Műhely ügyvezetőjeként számomra nélkülözhetetlen a könyvekbe zárt tudás gyakorlati hasznosítása.

Csodálatos lehetőség például, amikor egy márkanév kitalálása során szavakat keresünk és egy ötletbörze mellett a könyvtárban a Szókincstár, Szóról szóra és más hasonló kézikönyvek segítségével olyan szórengeteg áll elő, amely aztán egy márkanév megalkotását eredményezi. Majd településmarketing koncepció készítésekor a könyvtár vezetőjét megkérve olyan múltbéli rendszerezett információhalmazhoz juthatok, amelyből egyenesen következik a megoldás.

És nem beszéltem még arról, amikor elektronikus prezentáció készítésekor az aláfestő zenét a könyvtári hangtárban a zenei könyvtárossal együtt búvárkodjuk össze, majd a közönség előtt megtartott üzleti bemutató fantasztikus sikert hoz.

A könyvekben leírt tudás gyakorlati haszna a könyvtárossal történő szellemi együttlét során válhat valósággá. Nálunk, itt Nagykanizsán ez megvalósult.

Köszönöm a lehetőségeket!

Milassin Tamás

mátrix marketing műhely

8800 Nagykanizsa, Csengery út 44.

Telefon: (93) 536 300; e-mail: level@matrixmm.hu

**A KÖNYVTÁR – KAPU A VILÁGRA
PROGRAM- ÉS VÁROSISMERTETŐ**

A
KÖNYVTÁR

KAPU A VILÁGRA

Program- és városismertető

Nagykanizsa, 2003

Megjelent a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlése –
Nagykanizsa, 2003. augusztus 14-16. – alkalmából.

Kiadja a Halis István Városi Könyvtár

Szerkesztette: Czupi Gyula

A szövegeket előkészítette és gondozta:

Farkas Tünde, Kardos Ferenc, Kocsis Katalin

Tördelte: Tábori Imre

ISBN 963 210 921 X

Készült a Kanizsai Nyomda Kft.-ben

Felelős vezető: Brenner Árpád

AZ MKE ELNÖKÉNEK KÖSZÖNTŐJE

Tisztelt Vendégeink, Kedves Kollégák!

Szlogenek sohasem alaptalanul jönnek létre, felbukkanásukat mindig társadalmi szükség indokolja. Új szlogen született a szakmában: A könyvtár – kapu a világra.

Ennek a szlogennek a jegyében zajlik ez évben a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlése. Az állítás egyszerű és egyben komplex is, magában foglalja az egyedit és egyetemet, a végtelent és végest. Megfogalmazásában lírai és tárgyilagos egyszerre. Az egyik oldalról benne foglaltatik szakmai létünk valamennyi élettere, a másik oldalról tekintve magában hordozza az olvasók, felhasználók, könyvtárhoz fordulók világra tekintési lehetőségeit.

Nem más bontakozik ki majd előttünk e nagy szakmai demonstráción – a házigazdák megfogalmazásával élve –, mint a könyvtár a maga totalitásában: a munka, a tanulás, a társadalmi érintkezés, ha úgy tetszik, a jó szellemi szórakozás lehetőségei. Fontos reflektálnunk erre a teljességre önmagunknak is ahhoz, hogy mint számunkra evidenset, ki tudjuk mondani, sőt képviselni tudjuk: a könyvtár kapu a világra a maga totalitásában.

Ezt a nyitott kaput szándékozik láthatóvá tenni a 35. vándorgyűlés, kívánva minden résztvevőjének okos, izgalmas beszélgetéseket, jó szórakozást, és erre a nyitott kapura kívánja a Magyar Könyvtárosok Egyesülete a jelenben és a jövőben folyamatosan felhívni a társadalom figyelmét, természetessé tenni a kapu használatát és megadni a kapu működtetőinek az őket megillető társadalmi presztízst.

A vándorgyűlés valamennyi résztvevőjét kérem, legyen partnere a Magyar Könyvtárosok Egyesülete törekvéseinek.

Bakos Klára

POLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ

Kedves Vendégeink!

Mi, nagykanizsaiak büszkék vagyunk arra, hogy városunk könyvtára, a Halis István Városi Könyvtár ad helyet a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlésének.

Örömmel olvashattuk, hogy a vándorgyűlés címe – A könyvtár – kapu a világra – és városunk szlogenje – Kanizsa a régiók kapuja – ugyanarra a fontos mozzanatra irányítja a figyelmet. A kapu nem elválaszt, hanem összeköt. Nagykanizsa közel a horvát és a szlovén határhoz, éppen az ország déli és nyugati régiójának határán, méltán gondol arra, hogy elhelyezkedése fontos szerephez juttathatja e térségek együttműködésében. Ezért kezdtük el – többek közt – egy logisztikai és ipari park kialakítását.

Olyan szerep újraélesztését látjuk a terveinkben, melyeket virágzó időszakában már ellátott a város. Aki ezt a kiadványt elolvassa, annak pontosabb képe lesz történetünkről és erről az összekötő szerepről is.

Büszkén ajánljuk az érdeklődők figyelmébe a városképet ékesítő régi épületeinket, a fákat, parkokat, hangulatos tereket, melyek lakályossá teszik Kanizsát. A kiadványt lapozó valóságos és képzeletbeli sétára indulhat mindezek megtekintésére az itt olvasható leírások alapján.

Abban bízunk, hogy itt-tartózkodásuk emlékei a szakmai élményeken túl kellemes érzéseket idéznek majd Önökben városunkról is.

Egy múltjára büszke, jövőjében bízó, játékos kedvű város lakóinak nevében köszöntöm a vándorgyűlés résztvevőit.

Litter Nándor

A ZALA MEGYEI KÖZGYŰLÉS ELNÖKÉNEK KÖSZÖNTŐJE

Kedves Könyvtárosok!

Zala Megye Önkormányzata nevében szeretettel és tisztelettel köszöntöm Önöket szűkebb hazánkban, Magyarország délnyugati szegletében. Örömről szolgál, hogy immár harmadszor adhatunk otthont a könyvtárosok éves, nagy seregszemléjének – Zalaegerszeg és Keszthely után most itt, Nagykanizsán. Egykor más seregszemléktől volt hangos ez a vidék – erre vonultak Szent László és Könyves Kálmán király hadai Horvátország és Dalmácia felé, itt őrizte kardjával és pennájával a maradék hazát Zrínyi Miklós, majd két évszázaddal később pedig, a zalai és somogyi nemzetőrökkel Perczel Mór és Csányi László. Történelmi és kulturális hagyományokban gazdag vidék ez, mely még mindig megtartott valamit régies bájából a nagy erdők között megbúvó falvaival, dombtetőkön álló középkori templomaival, szívélyes és vendégszerető népességével. A zalai emberek kedvelik a vendéget – egykor három napig el sem eresztették, szekerét, lovát eldugták. Legyenek Önök is most szívesen látott vendégek minálunk, ismerjék meg vidékünket, nevezetességeinket.

Errefelé, ha nehéz is volt a megélhetés, mindig megbecsülték a kultúrmunkásokat. Nagykanizsán már a 18. század második felétől gimnázium működött – itt végezte középiskolai tanulmányait Deák Ferenc (akinek 200. születésnapját idén ünnepeljük) és Wlassics Gyula, a millenniumi idők neves kultuszminisztere. A keszthelyi Georgikon Európa első mezőgazdasági főiskolája volt, s a Helikon Könyvtár ma is nemzeti örökségünk féltett kincse. A zalaegerszegi főgimnáziumból kapott szellemi útravalót Pais Dezső nyelvész (akinek munkássága ma már ugyancsak a nemzeti örökség része) és a 20. századi magyar kultúra nagy munkása, Keresztury Dezső. Őseink is tudták, mi is valljuk, hogy a szegénységből a tanulás által vezet az út egy boldogabb világba – nagyvárosaink és a kis falvak is ezért ragaszkodnak szinte erejükön felül iskoláikhoz, könyvtáraikhoz, s igyekeznek azokat fenntartani és fejleszteni, a megyei önkormányzat, annak intézményei, alapítványai, társulásai segítségét is felhasználva. Hiszem, hogy az országban kiépülő, a művelődni vágyó lakosságot szolgáló könyvtári-információs hálózat jó partnerekre talál megyénkben, s könyvtáraink, művelődési intézményeink valóban azzá válnak, ami a vándorgyűlés jelmondata is: „Kapu a világra”. Ennek jegyében kívánok eredményes tanácskozást, jóízű időtöltést mindnyájuknak.

Kiss Bódog Zoltán

SZERVEZŐI ÉS SZERKESZTŐI KÖSZÖNTŐ

Kedves Kollégák!

Úgy szeretnénk erről a szép városról hírt adni az ide érkezőknek, hogy közben minél többet tudjunk megmutatni az itteni életről, benne a könyvtárról. Arról a könyvtárról, mely fontos volt mindig is az itt élőknek, a messzi városokba tanulni indulóknak és az idehaza tájékozódni kívánóknak.

Olyan ma ez a város, mint a nagy átalakulásra készülők városa. Sok mostoha év után sóvárogva vágyik a sikerre, a kibontakozásra. Az önállóság felszabadító érzése, mellyel a megyei jogú városi címre gondolt, kevesebb örömet hozott neki az elmúlt évtizedben.

Talán nem lehetetlen, hogy éppen a könyvtár építése lesz a kezdő pontja annak a felsorolásnak, mellyel a közeli jövőben egy felfelé ívelő városfejlődés rajzát indítják. Ebben a sorban látjuk majd a felsőoktatás meggyökeresedését Nagykanizsán, a városnapi fesztiválokból kialakuló idegenforgalmi vonzerő növekedését, mellette az ide települő ipar teremtette növekvő számú munkahellyel, folytonosan javuló alap- és középfokú oktatással.

Mindezekhez csatlakozna a város már meglevő értékeinek sora, melyek igazi értéküket, rangjukat egy prosperáló városban érik el. Ilyen a város képző- és előadóművészeti, zenei élete.

Ekkor – ha a várost sokan látogatják az itteni fontos események miatt – válnak igazi értékékké azok a szép épületek, utcasorok és terek, városrészek (Maort, Hevesi Iskola, temető), a fák üdítő látványa, melyekre ma méltán vagyunk büszkék, de jobb híján csak magunk gyönyörködünk benne.

A majdani programok között biztosan jelentős lesz a konferenciaturizmus, a határokon átívelő együttműködés egyik fontos formája. Büszkén mondhatjuk, hogy az ilyesfajta események lebonyolításának lehetősége igen nagyot javul városunkban azzal, hogy a könyvtár épülete is konferenciák helyévé válhat, melyre több fontos esemény mellett a legnagyobb szabású példa éppen a könyvtárosok vándorgyűlése lesz.

Czupi Gyula

**Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlése
Nagykanizsa, 2003. augusztus 14-16.**

PROGRAMISMERTETŐ

Fővédnök:

Hiller István miniszter, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Védnökök:

Szabó Vilmos politikai államtitkár, MEH Határontúli Magyarok Hivatala

Kiss Bódog Zoltán elnök, Zala Megyei Közgyűlés

Litter Nándor polgármester, Nagykanizsa

Támogatók:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata

Kanizsa Trend Kft.

Westel Mobil Rt.

Szuperinfó

Könyvtárpártoló Alapítvány Nagykanizsa

Nagykanizsa és a Környező Települések Területfejlesztési Társulása

A vándorgyűlést előkészítő testületek:

Programbizottság:

A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár részéről:

Czupi Gyula igazgató

Kardos Ferenc igazgatóhelyettes

Az MKE részéről:
Bakos Klára elnök
Bartos Éva elnökségi tag
Teveli Judit elnökségi tag

Szervezőbizottság:

A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár részéről:
Bognár Csilla könyvtáros
Czupi Gyula igazgató
Dianiska Antalné adminisztrátor
Kardos Ferenc igazgatóhelyettes
Raffai Béláné könyvtáros
Strausz Ferenc szervező
Tábori Imre informatikus

Az MKE részéről:
Biczák Péter alelnök
Teveli Judit elnökségi tag
Varga Róbert elnökségi tag
Jáki Éva ügyvezető titkár

Közművelődési és Városszépítő Egyesület (Nagykanizsa-Miklósfa) részéről:
Helyes Zsuzsa

Helyszín: Halis István Városi Könyvtár
8800 Nagykanizsa, Kálvin tér 5.

Elérhetőség:
Bognár Csilla 93 509 512, 30 393 04 72
Strausz Ferenc 93 509 511, 20 94 44 005
Honlap: www.kanizsa.hu/konyvtar
E-posta: vandorgyules@kanizsa.hu

A KÖNYVTÁR – KAPU A VILÁGRA

Gondolatok a vándorgyűlés elé

A könyvtár különleges helye ízekre szabdalt világunknak: kapu a munka, a tanulás, a kapcsolódás és a társadalmi érintkezés világára. Az ember tevékenységének sokféleségében lehet jelen nálunk.

Vándorgyűlésünkön erről a teljességről, erről a különös-szép szerepről szeretnénk beszélni, beszélgetni. Szekcióink is ezekre a területekre összpontosítanak majd: a kutató

és a dokumentumtermelő munka, az egész életen át tartó tanulás világára; a kikapcsolódás és találkozások helyére.

A könyvtárról kialakult kép mégis valami más. Mit tud rólunk a felhasználó? Mit tud rólunk a társadalom? Mit engedünk megmutatni magunkból?

A könyvtárat és a könyveket bújó könyvtárhazználó képe rögzült a társadalomban. A könyvtárról kialakult kép túlzottan a könyvekhez köti – nevéből adódóan is – a könyvtár használatát, sőt, ez sokszor még azzal is torzul, hogy valamiféle szépirodalmi tárház és széplelkű emberek kedvenc helye. Ezzel szemben van egy másik, általunk is sugallni kívánt kép. Ez pedig az információs központ képe. Itt meg mintha valami különleges technikai ügyességet, számítógépes fiatalok trükkjeit sugalló, a technikai eszközök használatát megkívánó és ezért sokakat távol tartó képről volna szó. Egy nagyon tradicionális és egy szupermodern kép, közöttük pedig ott a valóság.

És akkor nézzük a felhasználót! Kisebbik részük nem a könyvhöz, hanem a szakmájukhoz és a tevékenységükhöz vonzódik, a könyvtárat mint ebben segítőt találja meg. Bátran kérdezik a világ mindenféle dolgáról a könyvtárat és a könyvtárost. A társadalom többsége számára az ilyen használat lehetősége nem egyértelmű, nekünk, könyvtárosoknak számukra kell nyilvánvalóvá tenni, hogy értük és az ő érdekükben is működik a könyvtár. Remélhetőleg ez a reálisabb, a vándorgyűlés szekcióülései által is megerősített könyvtárkép elvezet a természetesebb és általánosabb használatához.

A légkondicionált könyvtárpépülettel kényelmet, a programokkal igazi tartalmat, a Nagykanizsán meghonosodott játékkal és látványossággal, a gólyalábazással pedig különleges élményt szeretnénk nyújtani a vándorgyűlés résztvevőinek.

Magyar Könyvtárosok Egyesülete
35. vándorgyűlése

2008. augusztus 14-16. Nagykanizsa
Halis István Városi Könyvtár

PROGRAM

2003. augusztus 14. (csütörtök)

11.00-től **REGISZTRÁCIÓ** a Halis István Városi Könyvtárban (a rendezvény ideje alatt folyamatosan működik)

12.00-15.00 **EBÉD** (a könyvtár tőzsomszédságában, a Batthyány Lajos Gimnáziumban)

13.00, 13.30 és 14.00 **BELVÁROSI KÖRSÉTÁK** (indulás a könyvtártól)

15.30 **Művészeti alkotás avatása a könyvtár épületében**

A könyvtári tér vándorgyűlési térére való átalakításának jelképes befejezése.

16.00-18.00 **PLENÁRIS ÜLÉS**

Megnyitó

Bakos Klára, az MKE elnöke

Üdvözlések, előadások

Hiller István, NKÖM miniszter

Szabó Vilmos, MEH, a határon túli magyarokért és a hazai nemzetiségekért felelős politikai államtitkár

Kiss Bódog Zoltán, a Zala Megyei Közgyűlés elnöke

Litter Nándor, Nagykanizsa polgármestere

Tószegi Zsuzsanna, a Neumann Digitális Könyvtár igazgatója

Fenyves Kornél, a KKDSZ elnöke

A Fitz-díjak átadása

A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért emlékérmek átadása

Az Év Ifjú Könyvtárosa-díj átadása

18.00-20.00 **VACSORA**

20.00-21.00 **KULTURÁLIS PROGRAM** – megzenésített versek, jazz, ének, vers – nagykanizsai előadókkal (Helyszín: Péterfy Általános Iskola udvara, szabadtéri színpad)

2003. augusztus 15. (péntek délelőtt)

7.00-9.00 **REGGELI**

8.30-9.20 **Fejezetek a könyvtár életéből. A Halis István Városi Könyvtár és kapcsolatrendszerének bemutatkozása**

9.30-12.00 **SZEKCIÓÜLÉSEK**

1. szekció: A KÖNYVTÁR TOTALITÁSA ZALAI PÉLDÁKKAL

Moderátor: Kiss Gábor

Totalitás és marginalitás között

Előadó: Mikulás Gábor, információbróker, Kecskemét

Együttműködés a könyvtárak között Zalában

Előadó: Kiss Gábor, DFMK, Zalaegerszeg

Ördög Ferenc munkáinak helyismereti, helytörténeti hasznosítása

Előadó: Kapiller Imre, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg

Zalai Gyermekkönyvtáros Műhely és a Tarkaforgó c. módszertani kiadvány digitalizálása

Előadó: Horváth Jenőné, DFMK, Zalaegerszeg

A könyvtár és a média kapcsolata, avagy tüske-e a köröm alatt a mozgókép?

Előadó: Bedő Zsuzsa, Zala Megyei Pedagógiai Intézet Könyvtára, Zalaegerszeg

Sajtódigitalizálás Zalában

Előadó: Czupi Gyula, Halis István Városi Könyvtár, Nagykanizsa

2. szekció: DOKUMENTUMTERMELŐ KÖNYVTÁR

Moderátor: Nagy Zoltán

Az OSZK Zeneműtárának Erkel-gyűjteménye: Kéziratok és zeneműnyomatványok. Az Erkel összkiadás előtörténete.

Előadó: Szerző Katalin, OSZK

Digitalizálás a Nemzeti Könyvtárban

Előadó: Káldos János, OSZK

Forráskutatás és digitalizálás a Hunyadi László és a Bánk bán tudományos kritikai közreadásának munkafolyamatában

Előadó: Gurmai Éva, OSZK

CD-ROM, DVD: A Gutenberg-galaxis új csillagai

Előadó: Árkos Iván, BME-OMIKK

Digitalizálás a régi magyar sajtóból az OSZK Mikrofilm és Fényképtárában. Sajtócikk gyűjtemények a XIX század végén (Observer)

Előadó: Nagy Zoltán, OSZK

Lyka Károly Művészet c. folyóiratának digitalizált változata

Előadó: Horváth Takács Gábor, Magyar Képzőművészeti Egyetem

„Dokumentumtermelés Pápán”

Előadó: Hermann István, Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa

Gondolatok a digitális könyvtárban – a Duna TV filmje a Neumann-ház tevékenységéről

Előadó: Duna TV

3. szekció: A KÖNYVTÁR MINT A KUTATÓMUNKA INFRASTRUKTÚRÁJA

Moderátor: Nagy Anikó

Távoli és/vagy közeli kutatóhely-e a könyvtár?

Előadó: Huszár Ernőné, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem

Új országos szolgáltatás: Az EBSCO

Előadó: Dippold Péter, Könyvtári Intézet

Integrált intézmények – integrált funkciók

Előadó: Téglási Ágnes, Oktatási Minisztérium

A Webkat.hu az olvasók szolgálatában

Előadó: Boros Andrea, Neumann-ház

Gondolatok a folyóirat-repertórium(ok)ról

Előadó: Koltai Klára, Debreceni Egyetem, Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

Hírlap- és folyóiratcikkek a megyei könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben

Előadó: Takáts Béla, Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár, Szolnok

Cikkkeldolgozás a hazai felsőoktatási és szakkönyvtárakban. Kérdőíves felmérés elemzése

Előadó: Berke Barnabásné, OSZK

Mit űrzünk magunkról a jövő kutatói számára?

Előadó: Gáncsné Nagy Erzsébet, Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, Győr

4. szekció: KÖNYVTÁR – MUNKANÉLKÜLISÉG – ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS

Moderátor: Nagy Attila

Szeretnek-e a felnőttek tanulni?

Előadó: Frank Róza, Berzsenyi Dániel Főiskola

Könyvtárosok a könyvtárosképzésben

Előadó: Pap Miklósné dr. Angyal Ágnes, Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár, Debrecen

Egyetemi könyvtárként működő városi könyvtár a fővárosban

Előadó: Havas Katalin, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Üzenet a végekről – a községi könyvtár közvetítő szerepe a szakirodalmi tájékozódásban

Előadó: Szántainé Ruzsa Mariann, Községi Könyvtár, Badacsonytomaj

A továbbtanuló könyvtáros lehetőségei a szakirodalmi hozzáféréshez egy kisváros könyvtárosaként

Előadó: Fejes Csilla, Városi Könyvtár, Vásárosnamény

A közgyűjtemények használhatósága és átjárhatósága a magasabb szakmai képzettség megszerzése érdekében. Az élethosszig tartó tanulás egy könyvtáros szemszögéből.

Előadó: Kereki Judit, Városi Könyvtár, Zalaegerszeg

2003. augusztus 15. (péntek délután)

12.00-14.30 **EBÉD**

14.00-16.30 **SZEKCIÓÜLÉSEK**

5. szekció: A TANÍTÓ KÖNYVTÁR. KÖNYVTÁRHASZNÁLAT ÉS INTERNETHASZNÁLAT TANÍTÁSA FELNÖTTEKNEK, GYEREKEKNEK

Moderátor: Dán Krisztina

Módszerek és hatékonyság a könyvtárhasználat tanításában. A feladatlapok összeállításának legfontosabb módszertani kérdései

Előadó: Kovácsné Garamszegi Marianna, Fővárosi Bíróság

A könyvtárhasználat tanításának kulcsproblémái. Dióhéjban a tanulói mérések tapasztalatairól

Előadók: Tóth Viktória, Szentgyörgyi Albert 12 Évfolyamos Általános Iskola és Gimnázium, és Emmer Gáborné, Pesterzsébeti Pedagógiai Intézet

Internethasználat középiskolások körében

Előadó: Goda Marietta, Mátyás Király Gimnázium és Postaforgalmi Szakközépiskola, Fonyód

A könyvtárpedagógia szinterei

Előadó: Dömsödy Andrea, OPKM

Tehetséggondozás a Móricz Zsigmond Megyei Könyvtárban

Előadó: Dr. Bihari Albertné, Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, Nyíregyháza

A drámapedagógia eszközei a könyvtárhasználatban

Előadó: Némethné Kapus Krisztina, Petőfi Sándor Könyvtár, Kiskunfélegyháza

Internethasználat oktatásának tapasztalatai

Előadó: Kardos Ferenc, Halis István Városi Könyvtár, Nagykanizsa

6. szekció: A KÖNYVTÁR MINT A TÁRSADALMI ÉRINTKEZÉS CSOMÓPONTJA

Moderátor: Ramháb Mária

Helyi társadalom, helyi közélet és az információs jártasság (information literacy)

Előadó: Nagy Attila, OSZK

Könyvtár – társadalom

Előadó: Ambrus Zoltán, Békés Megyei Könyvtár, Békéscsaba

„Veled Uram, de nélküled”: A megyei közgyűjtemények együttműködéséről

Előadó: Boda Miklós, MKE Pécsi és Baranyai Szervezet

Rendezvények a könyvtárban

Előadó: Müller Róbertné, Fejér György Városi Könyvtár, Keszthely

Könyvtár a „24-emeletes” árnyékában: Életrajzi jegyzetek egy városrész könyvtáráról

Előadó: Keresztúri József, Városi Könyvtár, Pécs

Miért is érintkezési csomópont a nagykanizsai könyvtár?

Előadók: a Halis István Városi Könyvtár, Nagykanizsa munkatársai

7. szekció: A MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ) SZEKCIÓJA

(a szekció ülésére várhatóan délelőtt kerül sor)

Moderátor: Balogh Margit

Szakmai előadások

Önkormányzati kórházi könyvtárak régen és ma

Előadó: Kühner Éva, Nyíregyháza

Helyzetkép az orvosi-egészségügyi könyvtárak szakirodalmi ellátottságáról. 2003. évi országkép

Előadó: Vasas Livia-Áncsán Gizella, SOTE

Fórum az orvos-egészségügyi könyvtárak esélyegyenlőségéről

Meghívottak:

Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium képviselője

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma képviselője

Belügyminisztérium képviselője

8. szekció: A KÖNYVTÁR MINT MÉDIASZEREPLŐ

Moderátor: Teveli Judit

Öffentlichkeistarbeit an der Österreichischen Nationalbibliothek – Közön- ségkapcsolati (PR) munka az Osztrák Nemzeti Könyvtárban (tolmácsolással)

Előadó: Mag. Irina Kubadinow, Osztrák Nemzeti Könyvtár, Bécs

A média és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Előadó: Fodor Péter, FSZEK

Rendszerváltástól a szemléletváltásig. A média és a könyvtár kapcsolata

Előadó: Zöldi László, Kárpátia Sajtóügynökség

A Nemzeti Könyvtár és a média. Szolgáltatások az írott és elektronikus sajtónak

Előadó: Nagy Zoltán, OSZK

Sajtóinformációk feldolgozása az Országgyűlési Könyvtárban

Előadó: Medve Mihály, Országgyűlési könyvtár

„Bibliopláza”

Előadó: Réz András

16.00 Kerekasztal beszélgetés külföldi vendégeinkkel

Moderátor: Vajda Erik

16.30 **Játék, gólyalábas verseny** (gyakorlás 9 órától 16 óráig a könyvtár környezetében)

17.00 ZÁRÓ PLENÁRIS ÜLÉS

A vándorgyűlési térre átalakított könyvtári tér visszaállításának jelképes megkezdése.

20.00 BARÁTITALÁLKOZÓ

Az est vendégei Nagykanizsa szellemi életének reprezentánsai: Rózsás János memoáriró, Ördög Ferenc nyelvész, Kustár Zsuzsa képzőművész. Közreműködik: a nagykanizsai Farkas Ferenc Zeneiskola Szívárvány Énekegyüttese.

2003. augusztus 16. (szombat)

6.30-9.00 **REGGELI**

Kirándulások

FIGYELEM! Néhány kirándulás indulási ideje változott.

A programok a Halis István Városi Könyvtártól indulnak.

1. Nagykanizsa

Városnézés, Csónakázó tó, gólyalábas vetélkedő

Indulás: 9.00

Program vége: kb. 13.00 órakor

2. Principális völgye

Gelse. Egy 1200 lelkes kis település, melynek könyvtára, az épületben berendezett teleházzal együtt magas szintű szolgáltatást nyújt a lakosságnak.

Felsőrajk. A különleges közterületi bútoraival, virágaival és az egykori földvár felépítésével a falusi vendéglátás népszerű településévé válhat.

Homokkomárom. A Mária-kegyhely templomában minden hónap tizenharmadikán van a zarándoklat napja. Szőlőhegye tájképi látványával és zamatos száraz fehérboraival értékes része a Balatonmelléke Borvidéknek.

Indulás: 8.00

Útvonal: Nagykanizsa – Gelse – Felsőrajk – Pötréte – Hahót – Zalaszentbalázs – Homokkomárom – Nagykanizsa

Program vége: kb. 15.00 órakor

3. Örömhegyi gyalogtúra

A túra különleges élményt nyújthat azoknak, akik szeretik a természetet, a változatos, dombos-dombos szép tájat, és nem riadnak vissza egy kis sétától.

Örömhegy Nagykanizsa környékének egyik legmagasabb pontja, tiszta időben ellátni a zalaegerszegi tévétoronyig (kivételes esetben az Alpokaljáig), de rálátni a Kis-Balaton, vagy akár a Balaton víztükrére is.

A Postás kulcsosház a bakancsos turisták igazi paradicsoma. Bizonyoság arra, hogy a személygépkocsival nem járható, nehezen megközelíthető helyen is lehet sok munkával, lelkesedéssel komfortos pihenőhelyet kialakítani.

Egry József, a Balaton festője a kis dél-zalai település, Zalaújlak szülötte.

Indulás: 8.00

Útvonal gyalog: Nagybakónak – Árpád forrás – Tévétorony – Örömhegy – Gesztenyeház – Zalaújlak

Táv: Nagybakónak – Örömhegy 5 km

Örömhegy – Zalaújlak 4,5 km

Összesen: 9,5 km

Program vége: kb. 15.00 órákor

4. Zalakaros – Kis-Balaton

Az európai hírű zalakarosi termál- és élményfürdő a gyógyulni és szórakozni vágyóknak egyaránt felüdülést nyújt.

A Kis-Balaton állat és növényvilágát szemlélteti a Kis-Balaton bemutatóház.

A Kányavári szigeten szakember nyújt tájékoztatást a Kis-Balaton jelenéről és jövőjéről. Kápolnapusztán található az ország legnagyobb bivalyrezervátuma.

Indulás: 8.00

Útvonal: Nagykanizsa – Zalakaros – Zalasabar – Zalavár – Kis-Balaton – Balatonmagyaród – Zalakomár – Zalakaros – Nagykanizsa

Program vége: kb. 16.00 órákor

A vonattal Budapest – Nyíregyháza felé utazók Zalakomáron vonatra szállhatnak. Kérjük, csomagjaikat vigyék magukkal a kirándulásra.

5. Arborétum – kisvasút

Az ország egyik legerdősültebb megyéjében a fák között kanyargó erdészeti kisvasútról lehet megcsodálni a dimbes-dombos zalai tájat.

Bázakerettye és környéke a magyar kőolajbányászat bölcsője. Itt található Magyarország első működő olajkútja, mely már ipari emlék. Itt avatták fel az elmúlt esztendőben az ország egyik legfiatalabb melegvízű fürdőjét.

A kistolmácsi tavat páratlan természeti környezete teszi különlegessé. Kiépített strandja felfrissülést adhat a nyári kánikulában.

A budafai arborétum rejti – a sokfajta örökzöld növény mellett – az ország első kutató olajfúrásának helyét.

A letenyei könyvtárat Makovecz Imre tervezte, 1993-ban épült.

Indulás: 7.30

Útvonal: Nagykanizsa – Letenye – Kistolmács – Bázakerettye – Csömödér – Bázakerettye – Kistolmács – Letenye – Nagykanizsa
Csömödérről Bázakerettyére utazás erdei kisvasúttal.

Program vége: kb. 16.00 órakor

6. Gyékényes – Őrtilos – Csurgó

A Szentmihály-hegyi kápolna Őrtilos egyik nevezetes műemléke. A kápolna közelében található fesztung, mely őrhelyet jelent, az 1848-as szabadságharc emlékhelye.

A gyékényesi tavat, vagy ahogy itt nevezik kotrót, a kavicsbányászat alakította ki. A tó partját kis üdülőházak, horgásztanyák népesítik be. Kiépített strandja, kristálytisza, hűs vize a térségben élők kedvenc fürdő- és horgászhelye.

Csurgó dinamikusan fejlődő kis somogyi város, Csokonai emlékével átítatva. Különleges élményt nyújt a református gimnázium muzeális értékű könyvtára.

Indulás: 8.00

Útvonal: Nagykanizsa – Őrtilos – Gyékényes – Csurgó – Gyékényes – Nagykanizsa

Program vége: kb. 16.00 órakor

A vonattal Budapest - Nyíregyháza felé utazók Gyékényesen vonatra szállhatnak. Kérjük, csomagjaikat vigyék magukkal a kirándulásra.

7. Kis-Balaton – Keszthely

Zalavár határában, a Kis-Balatonnál egy rövid megálló a Cirill és Metód emlékoszlop, valamint a Récéskúti bazilika romjainál.

Keszthely látványosságaival a Fejér György Városi Könyvtár munkatársai ismertetik meg a kirándulókat.

Indulás: 8.00

Program vége: kb. 16.00 órakor

Útvonal: Nagykanizsa – Zalakaros – Zalasabár – Zalavár – Keszthely – Nagykanizsa

A vonattal Budapest – Nyíregyháza felé utazók Keszthelyen vonatra szállhatnak. Kérjük, csomagjaikat vigyék magukkal a kirándulásra.

8. Szlovénia

A letenyei könyvtárat Makovecz Imre tervezte, 1993-ban épült.

Az út résztvevői Szlovéniában a muravidéki magyarság múltjáról, jelenéről és jövőjéről kapnak első kézből tájékoztatást a Magyar Művelődési Intézet és a Magyar Tájékoztatási Intézet vezetőitől. Rövid városi sétákat tesznek Lendván és Muraszombaton.

Indulás: 7.00

Program vége: kb. 18:30-kor

Útvonal: Nagykanizsa – Letenye – Lenti – Rédics – Lendva – Muraszombat – Zalalövő – Nagykanizsa

FIGYELEM! Magyar állampolgárnak a határátkeléshez érvényes személyi igazolványt kell magával hoznia.

Vonattal Budapest felé utazók Zalalövön vonatra szállhatnak. Kérjük, csomagjaikat vigyék magukkal a kirándulásra.

NAGYKANIZSA MÚLTJÁRÓL

Az 1992-ben közzétett 120 oldalas nagy alakú reprezentatív megjelenésű Nagykanizsa című fotóalbum Kotnyek Istvánnak városunkat bemutató fotóit tartalmazza. Művészi igényesség jellemzi az Ausztriában nyomtatott, a város jószereivel minden fontos épületét, látványosságát bemutató, Kanizsa hangulatát is megőrkítő kiadványt. Ebben olvashatunk egy összefoglalót, mely röviden ismerteti Kanizsa történetét.

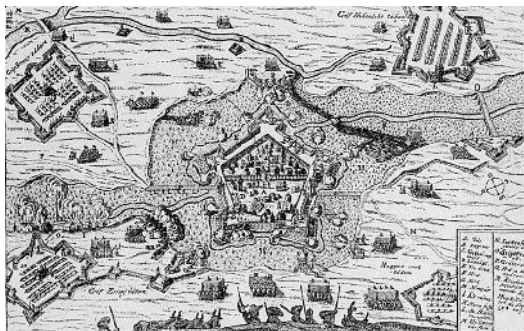
Lehota János
Nagykanizsa

Nem messze a Balaton csücskétől, öt út találkozásánál fekszik Nagykanizsa. Évszázadok óta tölti be az összekötő kapocs szerepét; Szlovénia, Muraköz termékei innen mentek tovább Grazba, az Adriától Alpokig tartó élénk kereskedelemben is fontos szerep jutott városunknak. A régmúlt jelenné válik ismét, nemcsak a szép tájak illeszkednek harmonikusan egymáshoz, Szlovénia, Horvátország, Ausztria és Nagykanizsa polgárai is egyre mélyebb és tartósabb kapcsolatba kerülnek egymással.

A Kanizsa név szláv eredetű szó, Knysa, jelentése (a „fejedelemé, hercegé”) arra utal, hogy a térség egy ilyen főrangú személy birtoka volt. Az ásatási leletek alapján ismertté vált, hogy a mai Nagykanizsa területén ősidők óta éltek emberek. A római hódítók már az időszámítás előtt elérték Pannóniát. Négy évszázados uralmuk emlékei a város környékén is fennmaradtak, közel ötven lelőhelyet találtak az ásatások során. Ezek a római települések és temetők elsősorban amellet a diagonális út mellett helyezkedtek el, amelyik a Borostyánkő útból ágazott le, és a Délnyugat–Északkelet irányú vonulata Itáliát kötötte össze Aquincummal. A környék egyik legfontosabb római kori lelőhelyét a város északi részén, az Inkey-kápolna melletti dombtetőn találták meg, ahol egy 3-4. sz.-i település maradványait tárták fel.

Kanizsa nevével 1245-ben találkozunk először oklevélben. Alispánja az Osl nemzetségből való Lőrinc, aki a Kanizsai család megalapítója. Ők folytatják a vár építését, négyzet alakú, zártudvaros várpalotát építtetnek a Kanizsa folyócska szigetén. A település gyorsan fejlődik. A 14. sz.-ban már mezővárosi kiváltságot kap, vámszedési joga van, keddi napon pedig hetivásárt tart, távolabbi vidékről is járnak ide. A Kanizsai család kihalása után az egész birtok a Nadasdiak tulajdonába került. Maga a vár és a város a 16. sz. első felében élte virágkorát, amikor Itália és Stájerország felé irányuló kereskedelem egyik központja volt.

A török 1532-ben pusztította először a zalai földet.

A vár a török időkben

Nádasdy Tamás a régi várkastély körül fa- és földszerkezettel, bástyákkal erősítette meg a várat. Szigetvár mellett Kanizsa vált a Délvidék legfőbb erősségévé. A vár 1567-től a király tulajdona lett. Ezt követően olasz hadmérnökök tervei alapján hatalmas, ötszög alakú, olasz bástyás erődítmény emelkedett ki a Kanizsa folyó mocsarából.

A vár leghíresebb kapitánya Thury György volt, aki 1569-71 között védte a várat közel 3000 főnyi katonával. A török cselvetéssel tudta csak legyőzni. Halálát históriás ének örökítette meg, emléke mindmáig él a városban, múzeumunk is az ő nevét viseli.

A későbbi várkapitányok sem voltak kevésbé híresek: Zrínyi György, Alapy Gáspár, Bornemissza János embertelen nélkülözések között védték a várat.

1577 után egyre több az idegen zsoldos, és a vár is egyre jobban magára marad. 1600. október 22-én a kiehézett őrség a 60.000 fős török sereggel szemben reménytelen helyzetbe került, és Paradeiser György kapitány feladta a várat.

Kanizsán 90 éves török uralom következett, mivel a visszafoglalási kísérletek nem hoztak eredményt. A legemlékezetesebbre 1664-ben került sor Zrínyi Miklós, a híres költő, hadvezér és politikus vezetésével. Kanizsa török közigazgatási egység, vilajet lett. A vár belső képe fokozatosan török jelleget öltött. A kanizsai váron kívül számos kisebb földvár, palánkvár sorakozott a vidéken. Közülük legismertebb a Romlottvár, melyről sok legendát ismernek a kanizsaiak, többek között azt, hogy egy török basának volt a háreme. Ma is közkedvelt kirándulóhely. Kanizsa vára 1690. április 13-án szabadult fel a török alól. Emlékét ma már csak néhány tárgy őrzi a városban.

Az elnéptelenedett városba a 18. sz. elején német, horvát, rác telepeseket költöztett be a vár ura. Belőlük ötvöződött össze Kiskanizsán az a sajátos néprajzi csoport, amely a város lakosságától nemcsak nyelvileg, hanem viseletében és életmódjában is elkülönül. Szinte kizárólag földműveléssel foglalkoztak rendkívül gazdaságosan és nagy szorgalommal. Termékeikből csakhamar nagy fölöslegre tettek szert, és „sáska” módjára lepték el a közeli városok piacait. Ez az etnikum ma is Kiskanizsán él, szorgalmát az élet minden

területén bizonyítja. Ez a városszél nemcsak Nagykanizsának, hanem a dunántúli régióknak is az egyik legjelentősebb éléstára.

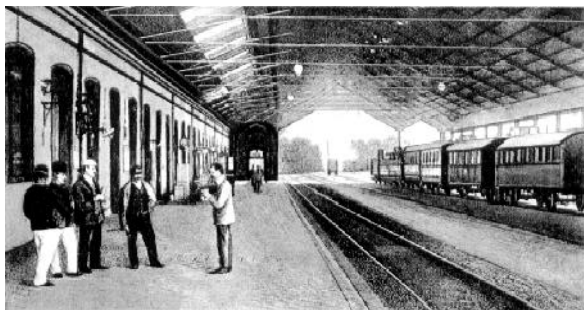
A török kiűzését követően a város elveszítette stratégiai jelentőségét, ezért a bécsi haditanács a várat 1702-ben leromboltatta. Köveiből építettek a földesurak, és ebből építkezett a városbéli lakosság is. 1753-ban már tizennégy utcát jegyeztek fel a városban. A deszkapalánkos házak között akadt jelentős épület is; közülük áll még a Ferencesrendiek temploma, az urasági kastély, a mai Thury György Múzeum Fő úti épülete, az uradalmi vendéglő, a mai Bolyai János Általános Iskola, és több szép ház a mai Király utcában. Megélenkül az üzleti élet is, számottevő volt a nagykereskedelem a méz, a bor, a gyapjú, a nyers bőr forgalmazásával. Jelentősen fejlődött a kézműipar, és sorra alakultak meg a céhek. 1813-ban már tizennégy cég védte az iparosok érdekeit Kanizsán. Ezek érlelték meg a tanulás, a szellem kiművelésének igényét. Batthyány Lajos nádor támogatásával 1765-ben elemi és gimnáziumi osztályokban indult meg az oktatás a piarista rend vezetésével.

Elősorban Vas, Zala és Somogy megye, valamint Horvátország ifjai látogatták az iskolát. Az iskola kitűnő eredményeket produkált, kimagasló egyéniségeket indított el. Itt tanult Virág Benedek, költő, Királyi Pál, a reformkor híres országgyűlési képviselője, Deák Ferenc, az 1867-es osztrák-magyar kiegyezés atyja, Kaán Károly, az Alföld fásítója, Hevesi Sándor, a Nemzeti Színház dramaturgja, rendezője és igazgatója, dr. Mező Ferenc, az 1928. évi amszterdami szellemi olimpia irodalom győztese. A gimnázium ma is a város egyik szellemi központja.

Nagykanizsa újabb nagyarányú fejlődése az 1860-as években indult meg. Ekkor épült meg a várost Béccsel, Pesttel és Fiumével összekötő vasút. A vasút megnyitása megsokszorozta az eddig is pezsgő kereskedelmi életet. A gabona, a bor, az állat és az egyéb nagykereskedelmi cégeknek egész sora alakult, Bécsben, Triestben és Budapesten nyitottak fiókokat. Hajóik az Adrián közlekedtek,

*A ferencesrendiek temploma.
1988-tól 2001-ig a templom melletti
rendházban működött könyvtárunk*

A déli vasút peronja

más cégek a bécsi és a nemzetközi vásárok elismert résztvevői voltak. Rohamosan fejlődött az ipar is. A gyáriparnak a millennium körüli évek adtak nagyobb lendületet. Elsősorban mezőgazdasági gépjávitó, gépgyártó, élelmiszer- és faipar alakult

ki. 1892 óta van sörgyártás városunkban, nem sokkal később alakult meg a Frank-féle kefégyár, Stern Gyula téglagyárai, a Mercur Vasművek, ekkor bővült a vasút fűtőházzal és kocsiműhellyel, majd a Dunántúli Szeszgyárosok Szeszfinomító Részvénytársasága, a Henrik és Fiai Pótkávégyár adott újabb munkalehetőségeket. A gyárvállalatok piaca Horvátország, Dalmácia és Balkán voltak. Az ipar és kereskedelem fejlődése indokolta a bankalapításokat. A négy helybeli bankrészvény társaság mellé az Osztrák-Magyar és Angol-Magyar Bank is fiókiintézetet nyitott. A villanyvilágítást egy évvel a fővárost követően, 1894-ben vezették be.

Beszédes adat, hogy 1895-ben a posta táviratforgalma 54.350 volt! Kiepítették a telefonhálózatot, a várost az interurbán hálózatba 1896-ban kapcsolták be.

A három nagy szálloda mellett öt kisebb szálló is várta a vendégeket. A legnagyobbak, a Zöldfa szállónak 1890-ben 64 alkalmazottja volt.

Ekkor létesült a Sétakert, 70 ágyas kórházban kezdték meg a gyógyítást, az utcákat téglával burkolták, szabályozták a különböző áruk vásárlásának a helyét és idejét. Nagyszabású fásítási program indult, a fák ma is gyönyörködtenek a várost. A szatócsboltokból álló hálózatból fokozatosan szaküzletek lettek. Az izmosodó polgárság az oktatást és a műveltséget is igényelte. Polgári fiú- és leányiskola

A sétakert

alakult, a gimnáziumot nyolc osztályúvá építették ki. Nagykanizsán indult meg a Dunántúl legelső kereskedelmi iskolája, mely 1895-ben felsőkereskedelmi rangot nyert.

A zeneoktatás, mely a városban ma is magas színvonalon folyik, először a gimnáziumban kezdődött, 1926-tól megnyílt az

önálló Városi Zeneiskola. 1885-ben Irodalmi és Művészeti Kör született, amely a város szellemi életét gyarapította. Hatása, kisugárzása máig is tart. Ekkor alakult a Kanizsai Dalárda, könyvtár és múzeum is létesült. Elsők között hoztak létre városunkban sportegyesületet, a Torna Egyletet. Színházért 1840-től harcolt a város, de csak 1927-ben nyithatta meg kapuit a mozisínház. 1862-ben Zala-Somogyi Közlöny, 1874-ben Zala címmel önálló városi sajtó jelent meg. A nagyarányú polgári fejlődés élén a kanizsai zsidóság állt. Ők alapították és sokáig fenn is tartották a kereskedelmi iskolát, ők voltak a szellemi megújulás, a magyarosítás, a magas szintű társasági élet vezéralakjai. 1881-ben adták át a klasszicista stílusú udvarra épített, nagyméretű zsinagógát. A századforduló után ötvennél több egyesület várta kulturális és karitatív programmal a társaságra és művelődésre váró polgárok különböző rétegeit.

Az első világháború idején vált a város laktanyavárossá. Ez a körülmény tette szükségessé a vízvezetékrendszer megépítését. Korszerűsödik Kanizsa, megindul a csatornázás, az utcák modern burkolása. A háború következményei a várost is erősen sújtották. Elszigetelődött, elvesztette déli és nyugati piacait, a gazdasági válság további visszaesést hozott. Ebből a mélypontról az olaj emelte ki a várost. Az Eurogasco amerikai monopólium sikeres kőolajkutatózásait követően megalakult a Magyar Amerikai Olajipari Részvénytársaság. A földgáz felhasználása ipari és háztartási célra 1941-ben kezdődött meg. A magyar olajipar központja Nagykanizsa lett. Az egykori vár helyén megépült a mai Dunántúli Kőolajipari Gépgyár őse, megszűnt az aggasztó munkanélküliség.

A második világháború után a város fejlődése lelassult, az újabb prosperitás a hatvanas években kezdődött meg.

A mozisínház

A MAORT utódjaként a KfV, ma a MOL RT gyarapította és gyarapítja az ország olaj- és gázkincsét. Ha óriási hőlégballonokat látunk a város felett lebegni, az a város legnagyobb szolgáltató vállalatát, a Közép-dunántúli Gázszolgáltató Vállalatot hirdeti. Az olajbányászat speciális feladatainak megoldására szerveződött a ROTARY KFT. Szakértelmükkel világhírűvé váltak. Kuwaitban bizonyították rendkívüli képességeiket a pokolszerű tűz eloltásával.

A régi kefégyárból alakították ki a Kanizsa Bútorgyárat, a belőle kinőtt KANIZSA TREND KFT világszívonálú termékeket gyárt. 1965-ben avatták fel a mai TUNGSRAM RT elődjét. A városvédők vigyáznak a múlt legszebb értékeire, következetesen óvják és szépítik a régi épületeket, utcákat, tereket. A hagyományhoz illesztik az újat is. Nagykanizsának ma egységes városképe van, szép látványt nyújt, bárholnan szemléljük, bármelyik úvonról közelítjük meg. 1962-től bővítették és építették át a Károlyi kertet, a Sétakertet, a város nagy tereit, a Kossuth, az Eötvös és az Erzsébet tereket. Megépült a Csónakázó tó, a város kedvelt szabadidő-központja gyermekjátszóterével, sportolási és étkezési lehetőségekkel. Nagykanizsa fürdőváros is lett. A város neve összeforrott Zala-karos gyógyfürdő nevével, amely nemzetközi rangját, fejlődését és gazdagodását gyógyvizének és az erre épülő gyógyturizmusnak köszönheti. A városnak fedett uszodája van. Az oktatásban és a művelődésben is méltóan folytatódnak a hagyományok. Kanizsa a több mint tízezer diákjával iskola- és diákváros is. Kereskedelmi, vendéglátóipari, kőolajipari, vegyipari, műszaki, közgazdasági középiskolái vannak a két gimnázium és az ipari szakközépiskola mellett. Szimfonikus zenekara rendszeresen ad koncerteket, két kiváló táncgyűttes dolgozik magas szinten, énekkarai ma is az ország élvonalában vannak. Jelentős képzőművészek élnek és alkotnak a városban, művészi szinten áll a fotózás. A jazznak is nagy szerepe van, nemzetközileg is ismert az Alpok-Adria Jazz Fesztivál. Rendszeres kiállításokat rendez a Hevesi Sándor Művelődési Központ, állandó képtára van a városnak. A szellemiséget akadémiai bizottsági csoport

A Csónakázó tó

táplálja. A Thúry György Múzeum gazdag néprajzi, régészeti és helytörténeti gyűjteménynek ad helyet. A Városi Könyvtár jelentékeny könyvvállománnyal rendelkezik, zenei anyaga külön is figyelmet érdemel. Mindezek mellett az iskolák, művelődési házak, egyesületek és alapítványok tevékenykednek a kultúráért.

Kötetünknek a város jelenét megidéző részében említésre kerülő Identitás Szabadegyetem 1995-ben elhangzott előadás néhány részlete a történész szaktudásával és mégis olvasmányosan mutatja be Kanizsa gazdaságát.

T. Mérey Klára

Nagykanizsa a kapitalizmus korában

(a 19. század második fele, a 20. század első fele)

A legutóbbi időkben, Budapesten végzett kutatásaim során gyakran találok Kanizsa nevével: Gross Kanischa formában, amikor a hazánkról készült legrégebb postalexikon adatait böngésztem, elemeztem. Ez az 1804-ben kiadott 5 kötetes mű gyakran említi az Absatz-poststazion Gross Kanischá-t vagyis az elosztó postaállomással rendelkező Nagykanizsát, „Alsó Magyarországon”, Zala vármegyében, ahová Zágrárból, Csáktornyról, Eszékről, Kőszegről és Varasdról futottak be a „rendes” postaküldemények az embereket is szállító postakocsikon. Ezek a postautak a tengerrel, a Dráván túli területekkel, Pesttel és Budával, továbbá Béccsel kötötték össze ezt a várost. S ez kiemeli jelentőségét, hiszen már akkor több irányból érintették a postautak, s a más irányból is érkező ún. kommerziális, kereskedelmi útvonalak. Így ez a város már korán kiérdemelte a neve mellé illesztett Nagy jelzőt.

Nagykanizsát mindig is jó fekvése, kedvező forgalma emelte ki a többi település közül, s predesztinálta arra, hogy egy vidék központja legyen. Fényes Elek geográfus és közgazdász 1851-ben kiadott szótárában Német és Horvát Kanizsa néven jegyezte fel ezt a mezővárost, megemlítve, hogy az két részből, két külön „városból” áll: Nagy- és Kiskanizsából, amelyeket egy széles mocsár választott el még akkor.

E kettős település összesen közel 10 ezer lakosa nemzetiségi szempontból és vallását tekintve is erősen megoszlott. Ezt mutatta külsőleg az, hogy a római katolikus templom és parókián kívül a városban görögkeleti templom és paplakás is volt, továbbá az akkor már 1500 főnyi zsidó lakosságnak is volt zsinagógája.

A statisztikusnak is kiváló lexikonszerkesztő kiemeli e város élénk kereskedelmét Pest és Horvátország, Bécs és Szlavónia, továbbá – mint ő írta – Bosnyák-

ország felé, amelyek között feküdt. Híresek voltak sertés-, gabona- és marhavásárai, a törökországi sertések, ökrök mind ezen a városon mentek keresztül, s „csaknem egész Somogy innen veszi a gyári, gyarmati árut” – olvassuk a geográfiai lexikonban.

S e szerepköre a városnak alig változott a 20. század első két évtizedében.

Karczag Rezső 1918-ban megjelentetett „Nagykanizsa a háború után” című könyvében (részlet olvasható a füzetből összeállításunkban) ekként írt a „hármashatárszögletben” fekvő Nagykanizsáról: „mint a háború előtt a Balkánon a fővárosok: országok népének volt találkozó helye, országok árujának piaca és a rajta átvándorló gazdagságnak élelmes vámszedője.”

De hogyan festett ez a valóságban, miként vázolható fel ez a máshoz nem hasonlítható „egyedi” kép a város gazdaságtörténetének konkrét adataiból. Nézzük először az alapkérdést: a város népességének számát. 1841 és 1910 között a lakosság száma rohamosan emelkedett. 1871-ig még külön tartották nyilván Nagy- és Kiskanizsát, illetve külön is feljegyezték népességük számát. Nagykanizsán 33, Kiskanizsán 45%-kal nőtt a lakosság száma 1841 és 1871 között eltelt 30 esztendő alatt. Az 1881-ben végrehajtott hivatalos népszámlálás már összevont településnek tekinti Kis- és Nagykanizsát (az utóbbi neve alatt), s a város lakosainak száma ekkor már 108%-kal nőtt, vagyis több mint kétszeresére növekedett, 1910-ben pedig már 200%-kal több, az 1841. évi mintegy 6 ezer fő 1910-ben már több mint 26 ezer főre emelkedett.

A népesség számának ilyen dinamikus növekedése azt jelzi, hogy ebben a városban érdemes volt letelepedni, s akik ott éltek, azok meg is tudtak élni. De hogyan? S ez a kérdés újabb problémát vet fel.

Kik voltak a város lakói és miből éltek? A leírások, ismertetések a város kereskedelmét és iparának jelentőségét hangsúlyozzák, ezért figyelemreméltó az a tény, hogy Nagykanizsa lakosainak 1900-ban 31, 1910-ben pedig 28%-a mezőgazdaságból élt. Ha egy kicsit közelebbről megvizsgáljuk ezt a tényt, akkor ez már nem is tűnik „furcsának”, hiszen a város határában a Batthyányiaknak volt uradalma, 1848-ig ők voltak e mezőváros földesurai. A jobbágyfelszabadítás és az úrbéres birtokok majorsági birtoktól való elkülönítése után is jelentős majorsági birtok maradt a város határában. Az egykori jobbágybirtok feldarabolódott, 1897-ben már – Nagykanizsa közel 13 ezer holdas határából – 40% volt a város birtokában, a többi területen a Batthyány uradalom és 2305 kisgazdaság osztozott. (A Déli Vasútnak is volt a határban mintegy az egész határ 1%-át kitevő területe.) A mezőgazdaságból élő népességnek nagyobbik része a birtokosok közé tartozott, bár ezek nagy többsége törpebirtokos volt, vagyis 5 holdnál kisebb volt a földterülete, s e birtokból megélni nem tudott. Jelentős számú volt a mezőgazdasági cseléd és munkás.

A határban folyó gazdálkodás a szántóföldi növények termelésének túlsúlya mellett – a határ 40%-án gabonaneműek, kukorica, burgonya és répa termett – jelentős volt a szőlő- és a gyümölcsstermesztés.

Nem hanyagolható el tehát Nagykanizsán a mezőgazdaság, mint a gazdasági életnek igen fontos ága.

Jelentősebb azonban ennél a lakosságnak az a rétege, amelyet a modern statisztika iparforgalmi népességnek nevez, s amelyhez az iparból, kereskedésből, utóbb hiteléletből és közlekedésből élők népes tábora tartozott és tartozik ma is. A város népességének számarányát tekintve 1900-ban közel 47%, 1910-ben 54 tartozott ebbe a kategóriába, élt ezekből a foglalkozásokból. E nagy kategórián belül az iparosok aránya a legmagasabb (25 illetve 31%).

1876-ból maradt ránk az első részletes felmérés a városban dolgozó iparosok, kereskedők, általában a vállalkozók és alkalmazottaik számáról. A Soproni Kereskedelmi és Iparkamara részletes összeírása szerint ekkor Nagykanizsán 13 iparágban és ezen belül 68-féle iparban 1447 fő foglalatoskodott és fizetett adót. Egynegyedük önálló vállalkozó volt, s 75%-uk segéd, tanonc illetve munkás (férfi, nő és gyermek).

S milyen mesterséget űztek ekkor Nagykanizsán? Találunk 1876-ban a városban takácsot, kovácsot, lakatost, asztalost, kádárt, bognárt, bőrt kikészítő tímárt, cipészt, csizmadiát, szabót, ácsot és kőművest. Az élelmiszeripar különösen gazdag volt mesterségekben, dolgozott hentes és mészáros, pék, pálinkafőző, sajt készítő, s volt a határban vízimalom, sőt, gőzmalom is. A szolgáltatóipar

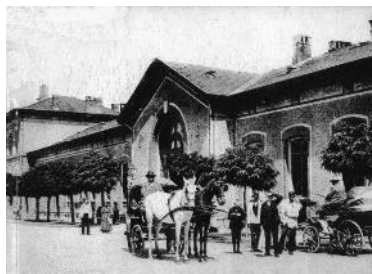
*A Nagykanizsai Takarékpénztár székháza a század elején,
1902-ig az Osztrák-Magyar Bank fiókja is itt volt*

foglalkozásai között megtaláljuk ebben a városban a borbélyt, a fényképészt, a kéményseprőt, órást, szobafestőt, fürdőt, s ide sorolták a fuvarost és a gypemestert is. A vendéglátóipar sokszínűsége és népessége a város idegenforgalmának jelentőségére utal. Az ipar szerkezete tehát már fejlett, a település városi jellegét húzza alá.

A hitelélet „alanyai”: a takarékpénztárak, bankok, különböző pénzüzetek. Az első takarékpénztár Nagykanizsán Péccsel egy időben, 1845-ben, tehát éppen 150 évvel ezelőtt létesült. 15 ezer pengő forint volt az alaptőke, amellyel elindult, 1857-ben ez az összeg még változatlan, 1894-ben már 60 ezer forint az alaptőke, s az évi nyereség meghaladta a 70 ezer forintot! A város hitellete azonban ekkor már nagyon fejlett, a kiegyezés után egy évvel 200 ezer forint alaptőkével rendelkező Kereskedelmi és Iparbank Rt. jegyeztette be magát. 1873-ban – Nagykanizsai Bankegyesület néven – ugyancsak 200 ezer forint alaptőkével új bank létesült. 1870-ben a Dél-Zalai Takarékpénztár már elsősorban a vidékre alapozott, de hamarosan a Bécs központú Osztrák-Magyar Banknak is megnyílt a fiókja Nagykanizsán. 1876-ban azonban már csak két bank és két takarékpénztár működött és fizetett adót a városban, amelyekben összesen 9 „segéd” és 2 férfimunkás dolgozott (ez utóbbiak valószínűleg hivatszolgák lehettek). E négy intézményből fizették ekkor az iparforgalomból származó adójövedelem 33%-át! Ez már megfelelő pénzügyi háttérrel jelentett Nagykanizsán a szerteágazó kereskedelem és a közlekedés finanszírozására is.

A hajdani postautakon zötykölődő postakocsikat ez időben kezdik felváltani hazánkban is a vasutak. Nagykanizsán viszonylag korán megjelent a modern kornak ez a nagy vívmánya.

A Déli Vasút Társaság 1860-ra már kiépítette a Pragerhof-Nagykanizsa vonalat és 1861-ben már megteremtődött az összeköttetés Nagykanizsa és a főváros között is. (A korai időpont jelzésére példaként említem, hogy Pécs vasúti összeköttetése Budapesttel 1882-ben valósult meg, tehát Nagykanizsa több

A vasútállomás külső képe

mint 20 évvel előzte meg e vonatkozásban Dél-Dunántúl egyetlen szabad királyi, majd törvényhatósági jogú városát!)

Visszatérve a vasútvonalakhoz: a Sopron és Nagykanizsa közötti 1865-ben, a Barcs-Murakeresztúr-Nagykanizsa közötti vasútvonal pedig 1868-ban nyílt meg a forgalomnak.

Ezek a vasúti fővonalak, vagy ahogyan Petőfi nevezte hajdanán őket: a „föld erei” e város érdekeit is szolgálták, az itt össze-

gyült termékeket röpitették a világ elérhető részeibe, s hozták ide a tengerről, Nyugat-Európából vagy más területekről a gyarmat-árut és egyéb keresett árucik-keket.

A vasút megteremtette a gyár-
ipar számára is a megfelelő felté-
teleket, s Nagykanizsán ekkor
kezdenek meglepedni a gyár-
ipar üzemei.

Egyik korai gyáralapításnak
tekinthető a Weiser János tulaj-
donában levő gazdasági gépgyár és vasöntöde, amelynek alapítási dátuma
1884, de 1894-ben tért át a gépi gyártásra. Kezdetben csak a cséplőgépek javítását
végezték itt, tűzszekrényeket, kazánt és gépi alkatrészeket gyártottak, a minden-
kori szükségletnek megfelelően.

1894-ben késeket és ollókat szállítottak Légrádba. Az 1898-ban és 1904-ben
készült gyáripari felmérések szerint már mezőgazdasági gépeket is előállítottak
ezen a telepen, amelyeket Olaszországba, Törökországba és a Balkánra szállítottak
és adtak el. Az 1910-es években készült ipari címtár szerint különböző vas-
szerkezetek, szivattyúk, vízvezeték- és fürdőszoba-berendezések, teherfelvonók,
vasöntvények, sőt még agyaggyúró gépek is szerepeltek e gyár eladásra kínált
árui között. 1914-ben gépeinek összteljesítménye 55 lóerő, s az alkalmazott
munkásainak száma 120-150 fő volt. De volt Nagykanizsának egy másik gépgyára
is: a Mercur Vasművek Rt., amely 1901-ben létesült. Készítményei nem jelentettek
konkurenciát az előbb említett gyárnak, mert ebben szekér, hintó, automobil
tengelyét készítették és kínálták eladásra, az 1912. évi gyári címtárak szerint. De
kínált e gyár kisebb gazdasági gépeket is eladásra: szecska- és répavágókat,
szőlőzúzót stb. A Zalai Közlöny 1912-ben kiemeli, hogy az e gyárban készült
kocsi és hintótengelyek felülmúlják a stájer gyárak készítményeit is.

Ugyanebben az iparágban dolgozik Nagykanizsán a Déli Vasút javítóműhelye,
mely a vasúttal egy időben, 1860-ban kezdte el ott működését. Az ilyen típusú
műhelyeket csakis vasúti csomópontokon létesítették, s itt ez a létesítmény
megelőzte, megelőlegezte a város vasúti csomóponttá válását. 1904-ben 15
lóerős géppark és 177 munkás dolgozott a javítóműhelyben.

Nagykanizsa egyik legrégebbi gyára Bettelheim Győző nádszövet és szalma-
hüvely gyára volt. Neve már 1876-ban szerepel a város „ipari vállalatai” között.
1904-ben nádfonadékgyárként jegyezték fel, ahol 49 munkás dolgozott, de gé-

A gépgyár dolgozói 1909-ben

pet nem vettek igénybe. 1914-ben az üveghüvely és nádszövőgyárban 100 munkás állított elő szalma-palackhüvelyeket és mennyezet-nádszövetet.

Érdeemes itt megemlítenünk, hogy e gyár alapítási évét 1809-re tették, tehát még a napóleoni háborúk idején jött létre, akkor figyeltek fel a szalma és a nád hasznosíthatóságára. 1910-ben ez volt Magyarországon az egyetlen szalmahüvely gyár, és nádszövőgyár is csak három működött ekkor. A Zalai Közlöny híradása szerint a gyár áruit eljuttattak Triesztbe és a Monarchia minden ipari centrumába. Nádat vittek ki Németországba, Svájcba, takarmányt pedig Bécsbe, Triesztbe és az alpesi országokba. 1910-ben 120 munkás dolgozott az üzemben, melynek korszerű üzemeltetését a cégtulajdonos külföldön tanult fia végezte szakszerűen. 1912-től már szalmakupakot is gyártottak a palackok jobb becsomagolása érdekében.

A nagykanizsai ipari vállalkozások egyik érdekes színtestje volt a játékaru-készítő telep, amelyben 50 munkás és 10 lóerős géppark fából állított össze játékokat. De kínáltak itt eladásra vasalótól takaréktűzhelyig nagyon sokféle árut, még szalvétagyűrűt, sőt próbababát is! A kezdetben kisiparszerűen működő kefeüzem 1910-ben már 20 lóerős gépparkkal és 140 munkással egyike volt Nagykanizsa legerősebb gyárainak. A meszelők, ecsetek, cirokseprűk ebből a gyárból eljuttattak Horvátországba, Ausztriába, Egyiptomba, sőt Kelet-Indiába is.

A város ruházati iparában a legfontosabb két üzem Miltényi Sándor cipőgyára és Neu és Társa vászoncipőgyára volt. Az előbbiben ekkor nem alkalmaztak gépeket, gyári jellegét a magas munkáslétszám adta: 35 szakmunkás állított elő ortopéd, polgári, egyenruházati és sportcipőket. A Neu és Társa gyárban viszont 12 lóerős géppark és 80 munkás gyártott sport- és vászoncipőt, téli posztó és házicipőket. 1910-ben már Horvátországba és Ausztriába is szállítottak árut. Külön érdekessége ezeknek az üzemeknek,

A Malatagyár és Sörfőzde távlati képe

hogy kisipari műhelyekből alakultak át gyárrá, s ez Nagykanizsán nem volt ritkaság, csupán országosan számított annak. Országos hírű üzem volt Nagykanizsán a Pátria Pótkávégyár, amelynek ízléses épülete a Szentmiklósi út mellett 1905-ben épült. Az üzemet iparvágány kötötte össze a Déli Vasúttal. Ele-

inte külföldről szereztek be a cikóriagyökeret, de 1910-ben már Zala és Somogy megyék több kis- és nagygazdája szállította ezt a gyárnak. Ez számukra is jövedelmező volt, hiszen holdanként 80-100 mázsa termett, ami 400 korona jövedelmet jelentett. A gyárban 60-80 munkás dolgozott, s 1912-ben került a Frank cég tulajdonába.

A város másik híres élelmiszeripari üzeme volt a nagykanizsai Malátagyár és Sörfözde Rt., ahová ugyancsak iparvágányon futott be naponta több vasúti kocsin a maláta. E gyár nemcsak a sört tudta jól értékesíteni (külföldön is jó neve volt a kanizsai sörnek!), hanem a gyártás melléktermékeit is: élesztőt, szárított sörtörkölyt, malátacsírát stb. Ezt a gyárat a Kereskedelmi Bank támogatta. Ugyancsak ez volt a „szponzora” (mai szép szóval mondva) a Király Serföző Rt.-nek is, amelyben – az ipari címtárak bizonyága szerint – 120 lóerős géppark és 120 munkás állította elő a jó hírű kanizsai sört.

Nem maradt el a sörgyártás mögött a másik fontos mezőgazdasági iparág: a szeszgyártás sem. Az 1835-ben létesített szeszfőzdéből nőtt ki a századforduló egyik legtokeerősebb üzeme, a Blau-féle konyakgyár, ahol a pálinkafőző készülékek mellett konyakot, szilvóriumot, barack és boróka pálinkát, rumot, likőrt állítottak elő és kínáltak eladásra. Mindezek után már megérthetjük azt is, hogy miért volt piaca a szalmahüvely-készítő és szalmakupakot gyártó Bettelheim gyárnak Nagykanizsán! Nem szabad azonban elfeledkeznünk olyan ősi iparágról, mint a malomipar sem. A kis vízimalmokat elsöpörte a gőzmalom és ezek egyik legnagyobbika a városban Franz Lajos és Fiai 1500 lóerős gépparkkal és 100 munkással dolgozó gőzmalma volt.

A jó hírre vergődött nagykanizsai gyárak mellett nem szabad elfeledkeznünk az építőiparról sem. 1914-ben 2 téglagyár és egy műkö-, és cementárugyár dolgozott a városban, melyeknek mindegyike nagyvállalat volt, vagyis 20-nál több munkást alkalmazott. Az azokban dolgozó gépek lóereje a 60-100-at is elérte. A Zalai Közlöny azt írta 1910-ben a városról, hogy „speciálisan téglaváros”. A 18-19. század elejéről fennmaradt szalmafedeles, tömör sárfalból épült földes hajlékokat téglából készült házak váltották fel.

Nem hagyhatjuk említés nélkül a Nagykanizsán működő nyomdát sem.

1906-ban a városban már két nyomda is volt, amelyeknek árukinálatában az üzleti könyvek, zacsók, füzetek és naptárak mellett a vonalzők, és a dobozok is szerepeltek. Ugyanakkor Zala megye két lapját: a Zalát és a Zalai Közlönyt is Nagykanizsán szerkesztették és nyomtatták, itt adták ki.

Nagykanizsa helyt tudott állni az ipar átalakulása idején.

Amikor az 1900-as évek elején a kormány felmérte a hazai városok ipari fejlettséssel kapcsolatos igényeit, Nagykanizsa az elsők között jelentkezett és kért állami támogatást élvező gyárakat a városba. A hivatalos felmérés adatai

szerint e város vezetősége elsősorban gazdasági termékeket feldolgozó ipari vállalatok létesítésére tett javaslatot, mint ahogyan gyáriparának kirajzolódó arculata is ezt a jelleget domborítja ki. A város ajánlata: jó a közlekedés, vasúti és országúti csomópont Nagykanizsa. A gyárakba könnyen bevezethető a víz, az bőséggel van a határban. Ugyanakkor a város vezetése nagyon óvatos: a gyáraknak nyújtandó kedvezmény mértékét esetről esetre kívánja elbírálni.

Ez a jó gazdálkodás jellemezte a század eleji Kanizsát s az a cél, hogy egyre szerteágazóbb ipara legyen. Amikor nemrégiben a pécsi dohánygyár történetével foglalkoztam, egészen komoly formában találkoztam azzal, hogy Nagykanizsának esélye volt arra, hogy a dél-dunántúli körzet állami dohánygyárát, Pécs helyett, itt létesítsék.

Részletesebben foglalkoztunk Nagykanizsa gyáriparával, s ez nem történt véletlenül. E példák nyomán ugyanis megállapítható, hogy ebben a városban is az történt, ami Győrben, ahol a reformkorban kialakult rendkívül fejlett és jól működő kereskedelmi hálózat helyébe, a modern gépek feltalálását követő időszakban, a vasút kiépülésével jóformán egyidejűleg a gyáripár lépett előtérbe, mint a gazdasági élet egyik fontos tényezője. Nagykanizsán azonban még e megállapításhoz hozzá kell tennünk azt is, hogy ez a gyáripár igen sokszor helyi üzemek átalakításával, „helyben” nőtt ki a kisiparból, majd ez párosult rendkívül jó kereskedelmi érzékkel. A nagykanizsai üzletemberek rájöttek arra, már akkor, hogy az árut nem elég megtermelni, azt el is kell adni. Ehhez kellett az a hallatlanul képzett és ügyes embercsoport, akiről Blankenberg Krobotenfahrerként ír, s akik a vasút előtt terménykereskedők bevásárolóiként járták az országot, s akiket, szerinte, a vasút szüntetett meg. Ez a réteg azonban nem szűnt meg, csak átalakult, mi vigécnek, ők alkuszna neveztek őket, akik kitapogatták, majd megszerezték a megfelelő piacokat.

E város polgársága nagyon rugalmas volt. 1884 után, amikor kezdtek kiépülni az ún. vicinálisok, helyiérdekű vasutak, s ezek bizonyos fokig elterelték Nagykanizsától a forgalmat, a város kereskedői közraktárakat építettek, hogy továbbra is megőrizhessék pozícióikat. S akkor alakul át e város „kereskedő és bankár arculata”, amely már a gyáripárt is magába olvasztotta, ötvözte.

Egy 1941-ben a hazai városokról készült szociográfiai műben Nagykanizsával kapcsolatosan megállapították, hogy a trianoni békeszerződés teljesen tönkretette kereskedelmét és iparát.

Mögöttes területének jelentékeny részét elveszítette, s alig maradt olyan területe, amelyen kereskedelmét működtethette volna. A külforgalom korlátozása következtében megszűnt fontos export központ lenni, sok veszteség érte, úgy, hogy kereskedői vagy tönkrementek vagy máshol telepedtek le.

Egyedül a közlekedési központ jellege maradt meg, változatlanul a Budapest-Trieszt és a Bécs-Szombathely-Gyékényes fővonalak metszéspontján feküdvén naponta több mint 60 vonat érkezett és indult ki a szépen kiépített állomásáról, írja az 1941-ben megjelentetett mű.

Amennyire országosan kedvező volt a földrajzi fekvése, a kisebb körzet, a megye szempontjából nem volt alkalmas arra, hogy közigazgatási központtá váljék.

Nagyon fontos, hogy mit tudunk a városról, az is nagyon fontos, mit tudhat rólunk a „nagyvilág”. Máig legfontosabb lexikonunk, a Révai közvetítette a városról a legfontosabbnak tartott ismereteket. Mivel az eredeti kiadásnak két kiegészítő kötete is megjelent, közöljük mindegyiket. A lexikonokban természetes rövidítéseket feloldottuk.

Nagykanizsa címszó a Révai Nagy Lexikonából

Az alapkiadás (1916) címszava:

Nagykanizsa, rendezett tanácsú város Zala vármegye déli részében. A város két részből áll, melyek közül a keleti, Nagykanizsa csinosabb város jellegével bír, míg a várostól 3 kilométerre fekvő, de vele 1698 óta egyesített Kis-Kanizsa (melynek 4000 lakosa van), egészen falusias jellegű. A két városrész közti térségen feküdt hajdan Kanizsa híres vára, melyet mocsár vett körül. Nagykanizsa újabban gyors emelkedésnek indult. Nevezetesebb középületei a városháza, a főgimnázium, a közös hadseregbeli és a honvédlaktanya, a köz-kórház, a takarékpénztári épületek és több templom és kolostor. Nagykanizsa ma a Nagykanizsai járás szolgabírói hivatalának székhelye; van királyi törvényszéke és ügyészsége, járásbíróháza, adóhivatala, magyar királyi folyammérnöki hivatala, pénzügyőrbiztosi állomása, közjegyzősége, állami állatorvosa s csendőrpáncsnoksága. Van továbbá Szt. Ferenc- és kegyesrendű szerzetesháza, több kórháza, számos

A városi közkórház épülete

közhasznú, jótékony és társas egyesülete és társulata. Tanintézetei közül említendő a kegyesrendi főgimnázium, az állami polgári fiú- és leányiskola, izraelita felsőkereskedelmi iskola, női kereskedelmi tanfolyam. Nagykanizsa élénk kereskedelmi gócpont s a Dunántúl egyik legjelentékenyebb forgalmi központja; nagy gabona-, fa- és borkereskedést űz; marhavásárai szintén élénkek. Nagyobb iparvállalatai: két gépgyár, vasúti műhely, kefégyár, téglagyár, nádszövő és szalmahüvelygyár, cipőgyár, gőzmalom, serfőző, szeszfinomító, villamos mű. Pénzintézetei az Osztrák-magyar bank és Pesti magyar kereskedelmi bank fiókjintézete, 4 takarékpénztár s 1 bank. Van posta- és táviróhivatala és telefon-állomása. Lakóinak száma 1809-ben 15.125 volt, ma (1910) 26.524 (közte 749 katona), ezek között 25.313 magyar, 706 német és 313 horvát; vallás szerint 22.322 római katolikus, 454 ágostai evangélikus, 279 református és 3378 izraelita. Nagykanizsa házainak száma 3154, termékeny határa 4994 hektár.

Nagykanizsa az Árpád-kori oklevelekben Kenesa néven fordul elő. Régi idők-től fogva vár volt. A család férfiágának 1532-ben történt kihaltával Nagykanizsa vára és uradalma leányágon a Nádasdi családra szállt, de 1566-ban Miksa császár a bors-monostori (Sopron vármegye) apátsági uradalom és a csejthei vár ellenében a várat birtokába vette s azt a Dunántúl leghatalmasabb várává tette. Szigetvár eleste után Nagykanizsa volt a törökök elleni legfőbb védőbástya. Többszörös támadás után azonban Nagykanizsa 1600. október 20-án (miután Paradeiser György német tábornok a várat feladta) a törökök kezére került, és több sikertelen ostrom után csak 1690. április 13-án került ismét (gr. Batthyányi Ádám és Zichy István magyar tábornokok háromhavi ostroma után) a magyarok kezébe. 1702-ben várfalait lebontották és Nagykanizsa nyílt várossá lett. A XIX. sz.-ban a Nagykanizsa körüli mocsarakat is kiszárították s Nagykanizsa a modern városok közé emelkedett. V. ö. Horváth Gy., Nagykanizsa város története (Kanizsa 1862); Halis I., Színes mozaik Nagykanizsa történetéből (Nagykanizsa 1893).

A képen balra az Osztrák-Magyar Bank épülete

Az első pótkötet a következő kiegészítést tette:

Nagykanizsa rendezett tanácsú város Zala vármegyében (1921) 29.020 lakos. Házainak száma 2893. A vele egyesített Kiskanizsa lakóinak száma 6000. Újabb épü-

letei az új főgimnázium, postapalota, honvédkórház, az Első magyar biztosító intézet palotája. Újabb intézménye a fővámhivatal, miután a trianoni béke következtében határszéli várossá lett a Szerb-Horvát-Szlavon királyság felé. Téglagyára négy van, újabb gyárai a konzervgyár, pótkávégyár.

A postapalota

A második pótkötet a következő kiegészítést tette:

Nagykanizsa, megyei város Zala vármegyében, (1930) 30.869 lakos. Alsóbbfokú tanintézeteként kívül van állami polgári fiú- és leányiskolája, római katolikus reál-gimnáziuma, községi leányliceuma, izraelita felsőkereskedelmi fiúiskolája és állami fémipari szakiskolája. Üzemei: gépgyár, vas- és fémöntöde, vasúti javítóműhely, áramfejlesztő, fűrésztelep, nádszövő- és szalmahüvelygyár, 2 seprő- és kefégyár, 2 kötött- és szövöttárugyár, gőzmalom, tejfeldolgozó, pálinkafőző és likörgyár, jéggyár, pótkávégyár, 4 téglagyár, szeszfinomító.

A város történetének megismerésében egy igen színes és hasznos füzet sorozat segíti az érdeklődőt. A sorozat huszadik kötetének megjelenésekor született a szerkesztő alábbi írása, mely megjelent a Honismeret 1999. évi 3. számában a 116-119. oldalakon. Szerencsénkre az ismertető óta újabb füzetek is megjelentek.

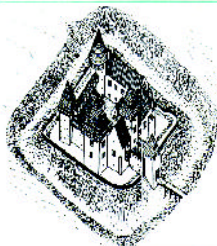
Nagykanizsai honismereti füzetek

(részlet)

A nagykanizsai Városi Könyvtár a Nagykanizsai honismereti füzetek 20. darabjának megjelenésekor az éppen 20 esztendővel korábban, 1979-ben indult sorozatról való emlékezősképpen, meg a nagyszerű teljesítmény előtt való tisztelgés miatt is beszélgetésre invitálta a város érdeklődő közönségét.

A Honismeret 1989. évi 1. számában dr. Cseke Ferenc és Gábor Jenő Egy lokálpatrióta emlékére címmel Dénes Gyulára emlékezett. Az emlékezés éppen abban az évben jelent meg, amikor a már több éve elhunyt Dénes Gyula tizizenegy éve folytatás nélkül maradt kezdeményezése, a Nagykanizsai honismereti füzetek mégiscsak folytatásra talált, mert megjelent a sorozat második darabja. A Dénes Gyula által szorgalmazott Nagykanizsai honismereti füzetek a

NAGYKANIZSAI HONISMERETI FÜZETEK

9

DR. VÁNDOR LÁSZLÓ

1995

BOGÁCSNAGYKANIZSAI VÁROS
CIVILISZERVEZÉSÉNEK TUDOMÁNYOS KÖZLÖMÉNYE

1987-ben megalakult nagykanizsai Városvédő Egyesület szárnyai alá költözött a mozgalom. 1993-ban pedig dr. Cseke Ferenc a honismereti munkabizottság elnöke lett, ekkortól pörögtek föl az események. Az egyesület megalakulását követő hat évben (1987-1992) 3 füzet jelent meg, a következő hat évben (1993-1998) pedig 16 füzet.

A megjelenés a Városvédő Egyesület Honismereti Köre vállalkozásában folytatódik tehát 1989-től. Felelős kiadója Cseke Ferenc. A város támogatásán kívül a témához igazodóan kerestek segítőt, pénzt a füzetekhez, a terjesztés is változó közönséget célozva történt. A középiskolákban lelkes tanárok segítik a diákok közötti terjesztést. A nyomdai előállítás ára alatt árúsítják a 300-1000 példány között megjelent füzeteket. (...)

Az est szervezésekor bennünk is megfogalmazódó gondolatokat öntötte szavakba dr. Horváth László, amikor a munkájáról elmondottak után felhívta a figyelmet a Nagykanizsán folyó fontos helytörténeti munkára. A honismereti füzetek mellett három helytörténeti konferencia anyagát sikerült közzétenni az utóbbi években, és ebben az évtizedben jelent meg a város történetének eddigi legfontosabb összefoglalója, a városi monográfia első kötete.

Hazafias Népfront nagykanizsai honismereti bizottsága által 1979-ben elindított sorozat, melynek első darabja dr. Fülöp György *A kis-kanizsai ragadványnevek* című 36 stencilezett oldalon megjelent munkája volt. A dolgozat a hivatalos anyakönyvi nevek helyett, illetőleg ezekkel együtt a szóbeliségben használt, az egymás közti érintkezés során keletkezett kis-kanizsai neveket mutatja be.

Az idő múlásának és a megjelent munkák számának érzékeltetéseként elmondható, hogy az első évtizedben (1979-1988) egyetlen füzet, 1989-1998-ig pedig 19 füzet jelent meg.

Az első tíz esztendő utolsó szakaszában a Hazafias Népfront széthulló keretei közül az

17

Majoi Iliana

1998 | A nagykanizsai Chevia Katalisa-könyv

1929-ben a városok monográfiái között megjelent Nagykanizsáé is Barbarits Lajos szerkesztésében. Tudományos igényű feldolgozására Kanizsa történetének azonban először csak a 20. század végén került sor. Az első kötet 1994-ben jelent meg, a kezdetektől 1690-ig tartó időszak történetét öleli föl. A második kötet szerkesztése még folyik. Az első kötet munkálatait foglalta össze egy 1995-ös előadásában Rózsa Miklós. Ebből a kötet maga is megismerhető. Ennek az előadásnak a *Kanizsai almanach 1995-ről* című munkában megjelent szövegéből idézünk és egyben tisztelgünk a nemrég elhunyt Rózsa Miklós emléke előtt.

Rózsa Miklós

A Nagykanizsa-monográfia 1. kötete szerkesztésének és összeállításának tanulságai, a következő rész előkészítése

1986 őszén merült fel a gondolat, hogy Kanizsának a török uralom alól 1690. április 13-án történt felszabadulása 300. évfordulója alkalmából jelenjék meg Nagykanizsáról egy több kötetes monográfia.

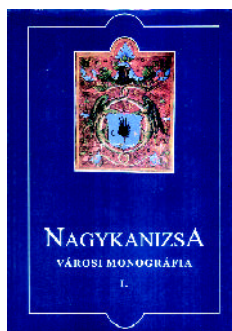
1986. november 25-én Zsoldos Ferenc, a Városi Tanács elnökhelyettese, a Végrehajtó Bizottság képviselőjeként eljárva, megbízta dr. Béli József szakközépiskolai igazgatót a monográfiának a város múltját az 1690. évi felszabadulásig tárgyaló 1. kötete szerkesztésével.

Dr. Béli József gyors szervezési munkájának eredményeképpen dr. Horváth László (a nagykanizsai Thúry György Múzeum igazgatója) a népvándorlás koráig terjedő időszakot bemutató régészeti tanulmány, dr. Szőke Béla Miklós (az MTA Régészeti Kutatóintézetének tudományos munkatársa) a népvándorlás és honfoglalás korára kiterjedő régészeti tanulmány készítését, dr. Vándor László (a Zala Megyei Múzeumok Igazgatóságának igazgatóhelyettese) a honfoglalástól Kanizsa török uralom alóli felszabadulásig terjedő idő történetét tárgyaló tanulmány megírását vállalta.

A Zala Megyei Levéltár munkatársai a levéltári források feltárását, forráskijegyzések készítését, rendelkezésre bocsátását vállalták. A megbízott szerkesztő egyben tervbe vette a külföldi, elsősorban bécsi levéltárakban történő kutatást is.

A Végrehajtó Bizottság 1987. január 22-i ülésén úgy határozott, hogy

- a monográfia 3 kötetes legyen,
- első kötete ne csak a város történetét tárgyaló, már említett tanulmányokat, hanem dr. Cseke Ferenc gimnáziumi tanárnak Nagykanizsa és környéke földrajzról írt tanulmányát is tartalmazó tudományos mű legyen. (...)

1987. május 17-én sor került a történeti tárgyú tanulmányok szerzőivel a kiadói szerződések megkötésére azzal, hogy a szerzők kéziratukat 1988. május 1-jéig adják át. (...)

A Zala Megyei Levéltár kutatással megbízott munkatársai 1987. augusztus 3-áig 824 db cédulára kiírt forráskijegyzést és több eredeti forrásról készült fénymásolatot adtak át. (...)

Ez idő táján kiegészült a kötet témaköre Nagykanizsa és környékének flórájáról és faunájáról szóló tanulmánnyal, amint erről dr. Gyulai Ferencsel, a keszthelyi Balaton Múzeum természettudományos muzeológusával – ugyancsak 1988. május 1-jei teljesítési határidővel – kötött szerződés tanúskodik. (...)

A Történeti Emlékbizottság 1990. január 15-én arra a felismerésre jutott, hogy a kötet megjelenése 1990-ben semmiképpen sem lehetséges. (...) 1991 nyarán dr. Béli József megvált a monográfia 1. kötete szerkesztésére kapott megbízatásától. Nagykanizsa Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala a kötet szerkesztésére 1991. szeptember 10-én dr. Rózsa Miklós és dr. Rózsáné dr. Lendvai Anna történészeket kérte fel, s átadta nekik az eddig elkészült kéziratokat, lektori jelentéseket és a szerkesztői iratokat. (...)

Az új szerkesztők (...) javaslatot tettek a Polgármesteri Hivatalnak, hogy a kötet a bennük levő tanulmányok német és angol nyelvű rezüméivel kerüljön kiadásra. (...)

1993. február 25-én a Polgármesteri Hivatal a szerkesztők javaslatát elfogadva úgy határozott, hogy az egyes fejezetek idegen nyelvű rezüméihez ugyanolyan nyelvű képjegyzékek is készüljenek.

Dr. Kereskai István polgármester 1993. május 23-án vette át a kötet tipografizálásra, műszaki szerkesztésre váró anyagát. E munkát nyomdai szakember – Brenner Árpád – végezte el, ezután szállította 1993. szeptember 10-én a Polgármesteri Hivatal Budapestre az Akadémiai Nyomdába a kötet anyagát.

Az A/4 alakú, 464 oldal terjedelmű könyv elején levő magyar, német és angol nyelvű tartalomjegyzéket néhány soros polgármesteri előszó követi. A tanulmányok után a 27 oldalt elfoglaló, oldalanként háromhasábosan elhelyezett ötféle mutató és a három nyelvű részletes tartalomjegyzék zárja. A kék színű, aranybetűs egészsváson kötést kék színű borító borítja, amelyen a Kanizsai család címere látható. (...)

A második kötettel kapcsolatban két alapvető szempontnak kell irányadónak lennie.

Az 1. kötet minden fejezete új kutatási eredményeken nyugvó tudományos mű. A 2. kötetnek (és majd a többi kötetnek) is új kutatások eredményeképpen létrejövő, ugyancsak tudományos és nemcsak ismeretterjesztő színvonalú várostörténeti műnek kell lennie.

NAGYKANIZSA JELENÉRŐL

Társadalom, kultúra, művészet, tudomány

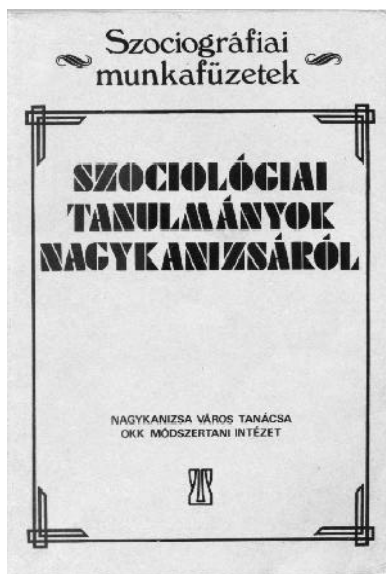
A nyolcvanas évek közepén a város fejlesztési elképzeléseinek megalapozására szánt, a város társadalmi és kulturális életét vizsgáló, a kulturális igényeket feltáró szociológiai kutatás záró tanulmányait tartalmazza a Gerencsér Tibor szerkesztette Szociológiai tanulmányok Nagykanizsáról című kötet, mely 1986-ban jelent meg 146 oldalon. A kutatást vezető B. Talyigás Katalin és F. Vankó Ildikó Nagykanizsa társadalmi és kulturális élete című összegző tanulmányával kezdődik a munka, ennek Nagykanizsa és a kanizsaiak című fejezetéből idézzük az alábbi megfontolásra érdemes gondolatokat a 2-4. oldalakról.

B. Talyigás Katalin és F. Vankó Ildikó Nagykanizsa társadalmi és kulturális élete (részletek)

A város vezetői részéről (hasonlóan más városokhoz) határozott törekvést tapasztaltunk arra, hogy az egészséges lokálpatriotizmust ébrentartó, élénkítő intézkedésekkel növeljék a város polgárainak jó közérzetét és aktivitását. Ezt a törekvést nagyon egészségesnek és természetesnek tartjuk. Az azonban nagyon fontos, hogy az óhajokat és az érvényes helyzetet megkülönböztessük.

Naponta hallottuk a régi Kanizsa nagy-szerűségének emlegetését ottlétünk idején. Számos, részben rendkívül pontos történelmi forrás rögzíti a város kialakulására, jellegére, virágzására, viszony-társágaira vonatkozó tényeket (miközben szép számmal akadnak homályos pontok is az írott emlékezetben). A régi, történelmi Nagykanizsa képe hazai körülmények között egészen sajátos, s az utóbbi két-három század változásai bizonyára sok tényező együttes hatásának tulajdoníthatók.

A város ipari, kereskedelmi, közlekedési pozíciója alakította ki azt a mozgékony zsidó polgárságot, amelynek emlegetése oly gyakori. Valószínű, hogy ezt a pozíciót elősegítette a feudális

székhelyek viszonylagos távolsága is, vagyis, hogy a terület feudális urai általában nem itt éltek.

Egyszer tehát ez a régi, fényes Nagykanizsa él a leírásokban – és a városlakók egy részének emlékezetében is. A két világháború alatt és után elszenvedett csapások tényei szintén szerepelnek a különböző leírásokban – s az itt élők egy részének emlékezetében is. A mai Nagykanizsáról ismét sok mindent meg lehet tudni – statisztikai kiadványoktól az útikönyvekig – a különböző forrásokból. A lélekszám, a gazdaság, a települési szerepkör látványos növekedéséről kevesebbet vagy többet napi sajtóból és tapasztalatból is ismernek a kanizsaiak.

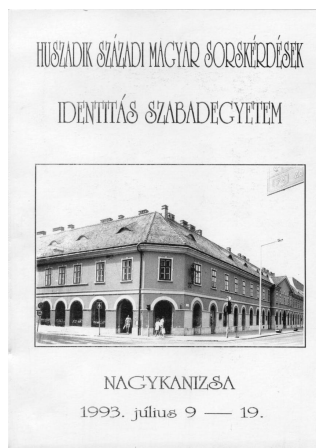
Vajon mindez elég-e a „kanizsaiság” ébrentartására és ápolására a mai és a holnapi városlakók körében? Úgy véljük, hogy fontos dolog a hagyománynak és „jogfolytonosságnak” a meglétét, illetve hiányát mérlegelni. Nagykanizsa mai lakói részben tradicionális, részben új keretek között élnek – de életvezetésük, törekvéseik régi és új viszonyítási pontjai korántsem általában és föltétlenül városukhoz kapcsolják őket.

A város mai életét figyelve úgy látjuk, hogy a lakosság jelentékeny hányada számára „testetlen” hagyományról van szó. A mai városlakók nagyobb része másutt született, sőt másutt nőtt fel. A lélekszám növekedése a beköltözések mellett nagyrészt a közigazgatási határok terebélyesedésének a következménye, s a város történetében oly meghatározó viharok idején a régi lakosság nagy része szétszóródott (zsidók, katonák, értelmiségiek stb.).

A lakosság tehát cserélődött, az itt töltött hosszú élet táplálta összeszokás város és polgárai között kevesekre jellemző.

Akik ma elégedettek városukkal, elsősorban közvetlen lakókörzetükkel elégedettek (Stromfeld Aurél úti lakótelep, MAORT-telep) vagy épp fordítva: elégedetlenek, de ugyancsak szűkebb környezetükkel (Dózsa György úti volt laktanya, a ligetvárosi barakk).

Tudatában vagyunk annak, hogy sokféle körülménynek kell szerencsésen alakulnia, idő és türelem kell ahhoz, hogy szervüljön a város egy új helyzetben. Mégis, a sokféle feltétel közül fontosnak tartjuk azt is, hogy a város intézményei és vezetői tudatosan kezeljék a problémát: a kívánt és a létező lokálpatriotizmus tárgyilagos megkülönböztetése nagyon eredményes lépések alapja lehet. A kanizsaiság okos ébrentartása eszköze és eredménye is lehet a város fejlődésének.

Az értékek őrzését és a jövőre irányultságot érzékletesen fogalmazza meg az 1993 óta nyaranként megrendezett Identitás Szabadegyetem céljaiban Cseke Zoltán és Márkus Ferenc.

Az Identitás Szabadegyetem célja

Európa már jó ideje az egységesülés időszakát éli. Nem járhatunk más utat mi, magyarok sem. Jövőnket ugyanis csak az egyesült, liberális és szociális piacgazdaság által éltetett Európában tudjuk megalapozni. Ez a létfontosságú törekvés azonban nem feledtetheti el velünk azt a felismerést, hogy Európa kultúráját, benne a nemzeti kultúrákat veszély fenyegeti. Hiszen az egységesülés szükségképpen kiváltja a nagymértékű uniformizálódást, a nemzeti jellegek elszíntelenedését, esetleg végérvényes eltűnését.

A levegő és a vizek tisztaságának megőrzéséért, a teljes természeti környezet romlásának megállításáért a zöldek szerte a világon mozgalmakat indítottak. Törekvéseik példa értékűek a számunkra! A homo sapiens megmaradásának és boldogulásának nemcsak a fizikai tér romlatlanságának a megőrzése a feltétele, hanem a kultúra egyetemes és nemzeti sajátosságainak megtartása is. A művelődési hagyományok feletti örködés, a kultúra ápolása és fejlesztése minden nép elidegeníthetetlen kötelessége és feladata. Kötelessége más népekkel és magával szemben is!

Európa, sőt az egész művelt világ elvárja tőlünk, hogy a magyar kultúrát a magas kultúrájú népek szellemi asztalára tegyük, hozzájárulva az egyetemes művelődés sokszínűvé tételéhez. A világ tudja, hogy a magyar örökség nélkül szegényebb lenne. Szegényebb Bartók zenéje, Fábri filmjei és Makovecz Sevil-lában álló háza nélkül.

Az sem kétséges, hogy a magyar kultúrát nem ápolja senki más helyettünk. Az ugyanis a nép, a nemzet kultúrájaként létezik csupán! A nép emlékei, szokásai, dallam- és ízlésvilága, lelkének a rezdülései nélkülözhetetlenek a művészet számára. Hitelesen akkor szólal meg a művész, ha ezekből merít. Nem hagyhatjuk tehát ezt a kincset veszendőbe menni!

Nem hagyhatjuk, hogy múló divatból, igénytelenségből, tudatlanságból vagy hanyagságból a nemzettudat leglényegesebb tartalmáról, magyar létünk biztosítékáról lemondjunk!

Ez a célunk, ez a feladatunk. Ennek teljesüléséhez óhajtunk segítséget adni az Identitás Szabadegyetem megszervezésével. Hisszük, hogy a szellemiségét magukkal vivő hallgatók jó követői lesznek a magyar kultúrának. Hisszük, hogy a másságot elfogadó, értékeit igenlő, a másik kultúra képviselőjét tisztelő, így az együttélésre alkalmas polgárai lesznek a világnak.

Egy összefoglalóval – melyet Kocsis Katalin készített Halász Gyula: Jazz Kanizsán (Jazz-héttvégétől az Alpok-Adriáig) című könyve alapján – emlékezünk a városban folyó jazz-életre. A vándorgyűlés idején, 2003. augusztus 14-én a nagykanizsai Tiborcz Kvartett műsora fogja felidézni a kanizsai jazz-héttvégék hangulatát.

Jazz Kanizsán

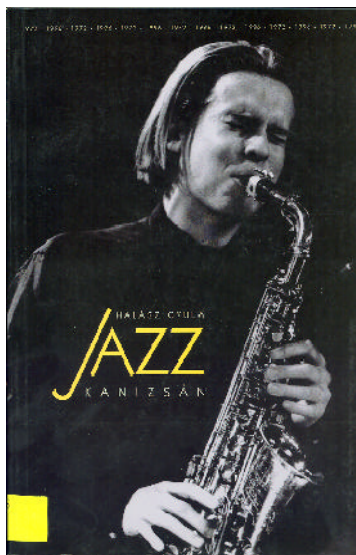
Nagykanizsa kulturális életében üde színfoltként tűnt fel az 1972-ben alakult jazzklub. A klub feladatának tekintette a jazz és a hozzá kapcsolódó társművészetek népszerűsítését. A tagság zöme középiskolás fiatalokból állt, mely aktív szerepet vállalt a jazzkoncertek szervezésében és a nemzetközi jazzfesztivál elindításában. A kanizsai jazzmozgalom életre hívásában elévülhetetlen érdeme volt dr. Beke Árpádnak és Pék Pálnak. Vezetésükkel a kanizsai jazzklub az alakulást követően rövid időn belül az ország első jazzklubjai közé került.

A hazai jazzfesztiválok a 70-es években vidéken zajlottak, Budapesten a sztárkoncerteket tartották.

Nagykanizsa 1973-ban tartotta első fesztiválját, Nemzetközi Dzsesszhéttvége elnevezéssel a Magyar Rádió és a nagykanizsai Fegyveres Erők Klubja rendezésében.

Az 1973-80 közötti időszakban minden évben két-három napos rendezvény-sorozat volt a jazzfesztivál, a zene mellett az irodalom, a fotóművészet, a film- és a plakátművészet kiválóságai színesítették a programokat. Ezek a napok minden év legkiemelkedőbb napjai voltak a jazzkedvelők számára: ünnepek, a zene és a minden kényszer nélkül összesereglett fiatalok ünnepei, „slukkok a szabadságból”. A sajátos hangulathoz erősen hozzájárultak a Sörgyárban tartott jam session-ök (örömmzenék), a fesztivál idején a város parkjait ellepő hátizsákos fiatalok, s a köztük fel-feltűnő gumibotos rendőrök látványa.

1982-1986 között, pénzügyi nehézségek miatt már csak kétfévente nyílt lehetőség a fesztiválok megtartására. Új színfolt volt viszont ebben az időszakban a workshop, az alkotóműhelyi társulás.

A harmadik korszak 1991-től kezdődött Alpok–Adria Jazzfesztivál néven. Az új elnevezés új tartalommal párosult, hiszen főként olasz, osztrák, horvát és szlovén zenekarok szerepelnek a hazai együttesek mellett. Sikerült a fellépők körét skandináv előadókkal bővíteni, emellett változatlanul felléptek amerikai együttesek és szólisták is, emelve a fesztiválok színvonalát.

A jazzfesztiválok harmincéves történetében fellépett itt többek között:

Mel Waldron – Jimmy Wood – Tim Kennedy triója, Albert Mangelsdorff, Bosko Petrovic, Leszek Zadli free-jazz együttese, Jiri Stivin, Zbigniew Namyslowski, Teddy Wilson, Eddie Gomez, Cecil Taylor, Don Cherry kvartettje, Art Farmer, „Philadelphia” Jerry Ricks, Didier Lockwood, Joe Henderson, Syrius együttes, Benkó Dixieland, Pege Aladár, Deseő Csaba, Garay Attila triója, Köszegi Imre és együttese, Vukán György, Lakatos Antal, Csik Gusztáv, Gőz László, Szakcsi Lakatos Béla, Csepregi Gyula.

A zene és versmondás mellett a képzőművészeti élet a leggazdagabb és legszínesebb Kanizsán. Nemrég jelent meg egy album a kortárs alkotókról Ars Nagykanizsa címmel. E kötet segítségével mutatjuk mi is be az alkotókat. A színes illusztráció is ebből a kötetből vett válogatás.

Kostyál László
Ars Nagykanizsa
(részlet)

Kanizsa képző- és iparművészetének első stációi számunkra már homályba vesznek. (...) Ma – megmaradt alkotásaink alapján – csak a 17. század legvégéig tudunk visszatekinteni, de Johann Georg Heinsch szép festményén túl (1695, Alsóvárosi templom) a korai emlékek is a 18. századból származnak. A művészek közül ebből az időszakból Caspar Franz Sambach emelkedik ki (Alsóvárosi templom főoltárképe, 1747), aki utóbb a bécsi akadémia igazgatója lett. A többi alkotóról – mint Joseph Hilt, az Alsóvárosi templom szentélyében lévő két szobor, Teophilus Boheim, a Szentháromság-emlék (1758), Thomas Naderer, a miklósfai templom kapuzata (1765) vagy Jicchák Eisik, a zsidó hitközség Chevra Cadisa könyve miniatúráinak (1782) készítője – nevükön kívül keveset tudunk. Egyikük sem lakott a városban. A század közepén (1763-tól) Liebunt Antal szobrász a város polgára volt, azonban egyetlen munkáját sem ismerjük. Talán csak a ferences (Alsóvárosi) templom egyik-másik oltárképéről tétélezhető fel, hogy helyben lakó, laikus fráter készítette. (...)

1908-tól működtette szabadiskoláját a városban a jó minőségű Sass Ferenc. Tanítványa, később felesége, Farkas Erzsébet és lánya, Sass-Brunner Erzsébet

(*állandó kiállítása látható Nagykanizsán a Képzőművészetek Házában, a szerk.*) már az 1930-as években, Indiában lett ismert művészé. Ekkor távozott a városból a szintén külföldön (Braziliában) nevet szerző Ősze András szobrászművész és Z. Soós István festőművész (az ő *állandó kiállítása is a Képzőművészetek Házában látható, a szerk.*), később, már a II. világháborút követően telepedett ide Vörös János szobrászművész és Szemenyey Ferenc festőművész.

Az 1950-1960-as években a képzőművészeti élet kristályosodási pontját a városi szakkör képezte, vezetője Szemenyey Ferenc, majd H. Gelencséry Mária, utóbb Haraszi László festőművész volt (ő mára eltávozott a városból), akinek szakmai irányításával a szakkör virágkorát élte. A város jelenlegi, pezsgő művészeti életének gyökerei erre az időszakra, az 1960-1970-es évek fordulójára nyúlnak vissza. Ekkor bontakozott ki Erdős László és Farkas Zsuzsa művészete. Ekkor kezdődött meg annak a fiatal művészgenerációnak – Haraszi mellett Fürtös Ilona, Kustár Zsuzsa, Rétfalvi Sándor, néhány évvel később Szekeres Emil, utóbb Melega István – az idetelepedése, amelynek indulása a legendás IPARTERV-kiállításokkal és a magyar avantgárd szárnyra kapásával esett egy időre, és amely a mai kanizsai művészet klasszikus generációjának tekinthető. Mellettük hamarosan „felnőtt” a következő művészgeneráció – Járasi Ildikó, Kotnyek István, Ludvig Zoltán, Stamler Lajos – is, amely a mai „derékhatat” képezi.

Újabb előrelépést jelentett 1987-ben a Zalai Képző- és Iparművészek Egyesületének, majd ennek felbomlása után, 1994-től a Kanizsai Képző- és Iparművészek Egyesületének megalakulása. Fontos esemény volt 1990-ben a már nemzetközileg ismert, friss színeket hozó Szemenyey-Nagy Tibor hazatérése. A 90-es években a művészetánpótlás terén voltak kimagasló jelentőségűek a Hevesi Sándor Művelődési Központ, valamint a Hyány Galéria nívós kiállításai és a Stamler Lajos által szervezett szakkör és nyári művésztelep. Ezekben az években újabb fiatal alkotók – Babati Csaba, Ferkovics József, Flumbort Rita, Horváth Györgyi, Kovács Katalin stb. – is a reflektorfénybe kerültek. 1998-tól évente két alkalommal a Nagykanizsa melletti Kendlimajorban kerül megrendezésre az ausztriai Trofaiachból idetelepült nemzetközi Ludvig Művésztelep, amelyre mindaddig közel félszáz, Európa különböző részein élő alkotó kapott invitálást, akiknek révén a helyi művészek kitekintése is jelentősen megnőtt.

A kilencvenes évek kanizsai művészete stílárís szempontból izgalmasan szerteágazó, a skála a nagybányaias indíttatású tájképektől a népies, az organikus, a strukturalista, a konstruktív művészeten, az art trouvé-n keresztül az op artig és a kinetikus művészetig terjed. Mindez persze csak az első megközelítésre ilyen egyszerű és világos, hisz a kategorizálás álnok dolog, a stílusok olykor egy-egy alkotáson belül is keverednek, máskor egy-egy alkotó pályáján belül bukkannak fel eltérő, néha egymásnak is ellentmondani látszó törekvések.

Ambrus Márta alkotása

Csávás Csaba alkotása

*Farkas Zsuzsa: Kékhajjú
(vegyes technika, 19x23 cm, 1980.)*

*Babati Csaba: Adaptáció
(grafika, 34x57 cm, 2001.)*

*Erdős László: Naplemente, Balaton
(olaj, 50x70 cm)*

*Flumbort Rita: Játszóház
(olaj, papír, 42x59 cm, 1993.)*

H. Gelencséry Mária: Csendélet
(olaj, vászon, 40x50 cm)

Horváth Györgyi: Prébász

Járási Ildikó: Műzsák
(trüzzománc, felület: 52 m², Hevesi Sándor
Művelődési Központ, Nagykánizsa, 1990.)

Kassainé Szarjas Gertrúd: Növény kompozíció
(selyemfestmény, 35x53 cm)

A sort mindenképpen a korszak legelején, 1990-ben elhunyt *Szemenyey Ferenc* lírai tájképeivel kell kezdenünk. Szemenyey Hollóssy Simon, Ferenczy István és társaik nyomdokán haladva a plein air festészetnek hódolt, szinte panteisztikus indíttatású képeiből a szabad levegő és az áradó napfény frissessége, a természet üde szépsége árad. Tudatosan elutasította a 20. századi művészet absztraháló törekvéseit és újításait, élet-igenlése kifejezéséhez a legalkalmasabb eszközt az impresszionisztikus képalkotásban látta.

Hozzá hasonló úton járt *H. Gelencséry Mária* is. Lírai hangvételű, visszafogott színvilágú, naturalisztikus festményeinek fő témái a városábrázolás és a virágcsendélet. Enyhe párába burkolt kompozícióival a pillanatnyi hangulat megragadására törekedett. Nála többnyire élénkebb színeket és erősebb kontrasztokat használt, feszesebben komponálta alkotásait a Szőnyi és Egry hatása alatt dolgozó *Erdős László*. Erdélyi és zalai tájképein mindent előnt a napfény, áradnak a természet buja színei, elfedve és a természethez szóló ódává öltöztetve a szigorúbb képi konstrukciót.

Erőteljesebben elvonatkoztatja a hagyományos táj- és emberábrázolást *Farkas Zsuzsa*. Akvarelljei szenvedélyes szín-szimfóniák, melyek csak olykor engednek következtetni eredeti témájukra. Grafikáin, tusrajzain a lélek legmélyebb régióig leásva, rendkívüli szenzibilitással ragadja meg modelljeinek lelki rezdüléseit. *Kassainé Szarjas Gertrud* tőle eltérő irányba absztrahál. Képei olykor a látott táj szépségét ragadják meg, máskor a látvány csupán kiindulási alapul szolgál költői finomságú, érzékletesen megfestett, belső mozgást asszociáló szürrealista vízióhoz. A realizmus és a szürrealizmus jellemzi *Horváth György* festészetét is, de két párhuzamos vonulatként. Előbbit szűk kivágatú, a lényegre koncentráló portrék és épületrészletek jellemzik, utóbbit hullámvonalak, hullámozó mozgást végző csíkos és kockás felületek, geometrikus alapelemek (kör, négyszög) titokzatos, öntörvényű játéka.

Másféle tájértelmezéssel, leggyakrabban pasztell színekkel, redukált eszközökkel megfestett tájképekkel jelentkezik a reklámgrafikusként és fotósként is tevékenykedő *Melega István*. Alkotásain mindig rendre, tisztaságra, áttekinthetőségre törekszik. Kerüli az éles kontúrokat, inkább a finom árnyalatokat és színharmoniókat kedveli, a részletek helyett a táj hangulatát, intimitását igyekszik megragadni. *Ludvig Zoltán* más irányból közelít a természethez. A kék, zöld és sárga színek uralta, hajladozó, hullámozó vonaljátékkal komponált, organikus képein a születés titkát kutatja, az élet keletkezésének illékony pillanatát próbálja a képi szférába áttemelni. Sosemvolt, ámde minden ízükben realiztikusnak ható motívumain keresztül szemünk láttára megy végbe a teremtés létre hívó misztériuma, kezdődik el a jövő.

A fotózással és filmezéssel is foglalkozó *Kotnyek István* festményein a konstruktívizmus és a szürrealizmus jegyei keverednek. Képi világa csak néha őrizi a látványhoz rögzült valóság utolsó elemeit, amelyekből kiindulva egy új univerzumot hoz létre. Ebben sejtelmes fények vibrálnak, kemény ecsetvonásokkal megfestett, szálkás motívumok, meghatározhatatlan körvonalú, de – gyakran – térbeliséggel bíró és ezért életszerű, máskor teljesebb absztrakt objektumok tűnnek fel. *Kovács Katalin* a feszes konstrukciótól ugyanakkor a strukturalizmus irányába mozdul el. Képeit saját maga készítette merített papírra festi, melynek szabálytalan, esetlegesnek ható formája izgalmasan ellensúlyozza a képek mustraszerű, személytelen, hideg struktúráját.

Kísérletező kedvű, mindig újat kereső művész *Stamler Lajos*. Korábban talált tárgyakra építette térbe is kilépő, más szemszögből nézve önálló teret létrehozó, doboz-szerű objektjeit, majd az írás esztétikai szerepét kutatta. A 90-es évek közepén emberi torzók foltjai jelentek meg meditatívabb jellegű alkotásain, melyekkel az élet kínzó problémáira kérdez rá, korábbi műveitől eltérő, költői megfogalmazásban. E kérdésfelvetés rokon *Szekeres Emil* festészetével, de nála a kiindulópont mindig az élet és a halál problémája. Bár ő is szívesen tesz – tájképi irányú – kitérőket, de szürrealista, álom-szerű kompozícióin újra és újra visszatér a filozofikus indíttatású, a lét értelmét firtató alapkérdéshez, és újra és újra eljut a végső következtetéshez is: a lét az elmúlás kezdete.

A fiatalabb generációt képviselő *Flumbort Rita* kacskaringós úton jutott el a kilencvenes évek közepét jellemző, a primitív népek kultúráját és a belőle eredeztethető kubizmust egyszerre idéző, erőteljes, többnyire antropomorf formákra építő festészetig. A szűk képkivágás hatását erőteljes színkontrasztokkal fokozva hozza létre misztikus, olykor félelmetes hatású kompozícióit. A filmkészítésben is sikeres *Babati Csaba* szintén a múlt elemeiből nyer ihletet, csodálatos érzékenységgel festett képi világa ugyanakkor sokkal lágyabb, kifejezetten lírai hangvételű. Festészete szimultán jellegű, különböző tér- és idősíkokat helyez egymás mellé, illetve egymásra, melyek egymásba mosódása a múlt és a jelen folyamatosságát asszociálja, képépítésének középpontjában ugyanakkor többnyire maga az ember van.

Talán jelképesnek is tekinthetjük, hogy *Szemenyey-Nagy Tibor* éppen nagyapja halálának évében, 1990-ben tért haza, tizenhat év emigráció után. Ő már nem festő vagy szobrász, túllépett az ilyen jellegű megkülönböztetésen. Művészetével a kortárs nemzetközi tendenciákhoz, elsősorban az op arthoz és a kinetikus művészethez igazodik, de mindig új területek felé elmozduló, állandóan kísérletező alkotó, aki nem tűr meg ilyesféle kategorizálást. Művészetében az egész univerzum megjelenítésére törekszik.

*Kótyek István: Vízszint
(akril, farost, 110x110 cm, 1995.)*

*Kovács Katalin: Balett
(tempera, merített papír, 50x70 cm, 1995.)*

*Ludvig Zoltán: Parazita
(vegyes technika, 40x90 cm, 1997.)*

*Kustár Zsuzsa: A párosító szerelem meséje
(üvegmozaik falikép, 30 m², 1988.)*

*Melega István: Tél Zalában
(akril, 50x60 cm, 1995.)*

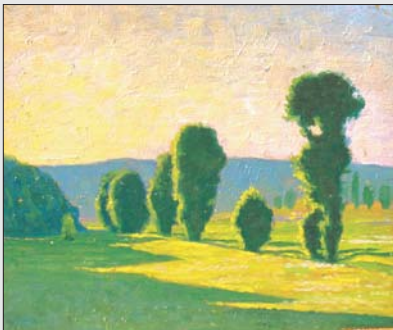
R. Fürtös Ilona: Borbála, Janus anyja
(francia gobelin, 22x33 cm, 1972.)

Stamler Lajos: Habitusok I.
(akril, fa, 140x100 cm, 1996.)

Szekeres Emil: Dráma
(vegyes technika, 50x50 cm)

Szemenyey Ferenc: Táj, (késődelutáni fényben)
(olaj, fa, 30,5x26 cm, 1927.)

Szemenyey-Nagy Tibor: Plejádok
(kapu a világegyetemhez)
(dombormű, kétkomponensű műgyanta,
vas, 272x150x22 cm, 1995–97.)

Csávás Csaba a késő barokk vándorszobrászok ihletett utódja. Többnyire a hagyományos témákat és a hagyományos megfogalmazásokat alkalmazza, illetve ezekből kiindulva keresi a tartalomnak megfelelő, ma is adekvát megfogalmazási módot. Vallásos kompozíciói mély belső átélésről tanúskodnak. Szobrász társa, *Ambrus Márta* vele ellentétben kisméretű alkotásokat készít. Kerámiából készült emberfejeit és maszkjait többnyire textil-kompozícióba foglalja, amely mind háttérként – ebben az esetben az alkotás külön keretet kap –, mind a kerámiával kompozicionálisan egyenrangú, azt szervesen magába foglaló alkotóelemként is megjelenhet. Utóbbi megoldás a legtöbb alkotást jellemző függesztett installálási módból adódó mágikus jelleget erősíti.

Az iparművészek közül a legsokoldalúbb *Kustár Zsuzsa*, aki ugyanúgy készít grafikát és olaj képet, mint textilt, üveglakot vagy mozaikot, köztük impozáns méretű muráliákat. Műveinek legfőbb témáját ma is a népmesék, balladák adják, és a tartalomhoz igazodik kifejezőmódja is. A népi történetek mögött az örökérvényű jelképeket keresi – ezek adják kompozíciói keretét –, azokat az igazságokat, amelyek mai, rohanó és felszínes világunkat is megérintheik, megtermékenyíthetik. (*Kustár Zsuzsa alkotását a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárban, mely a vándorgyűlésre készül el, részletesen ismertetjük kötetünkben. A szerk.*)

Másképpen nyúl a népi tradíció kimeríthetetlen kincsestárához a textil tervező *R Fürtös Ilona*. Ő az egyes alakok (és rigmusok) szimbolikáját kutatja, alkotásain a hagyományos elemek a modern művészet formai megoldásaival ötvöződnek. A tradicionális motívumok újrafogalmazása számára a kötődés irányát és a kontinuitást jelképezi. Kedveli a sokszínű, vibráló hatást eredményező, kisméretű, sokszor elvont jelképiségű képi elemeket.

Szintén népies ihletésűek, szimbolikusak, ugyanakkor illusztratívák *Járási Ildikó* tűzzománc képei. Ragyogó technikai tudással használja ki a zománc adta lehetőségeket. Finom, meseszerű kompozícióit nőiesen hajlaldozó vonalak és formák, pompás, mélytűzű színvilág jellemzi. Műveivel ugyancsak mélyebbre hatol a tartalom által megkövetelt felszínrel, és az a mögött rejtőző jelképek megfejtésére és megragadására törekszik.

A város születésnapjának ünneplése, egy városi fesztivál kialakulásának lehetősége s a gólyalábazás összefonódik egymással.

A program szervezői, akik a Régi Jó Hagományörző és -teremtő Egyesület keretében végzik az utóbbi időben tevékenységüket, a jeles napra újságot is megjelentettek. A Kanizsai Fordulóban közzétett írásaikból és nyilatkozataikból vett idézetekkel jól érzékeltethető a szervezők szándéka. Segítségükkel a vándorgyűlés résztvevői számára egyértelművé válik a gólyaláb megjelenésének oka a programon.

A lap számai könyvtárunk digitalizálási műhelyének eredményeit azzal használják ki, hogy száz évvel korábbi híradásokat is megjelentetnek.

Nagykanizsa és a gólyalábazás

(összeállítás)

A szervezők azt gondolják, hogy a program „Nagykanizsát hagyományaink felelevenítésével és megőrzésével Európában ismert idegenforgalmilag is érdekes várossá teszi.” *Ugyanezt más szavakkal így fogalmazták meg: „Közös célunk, hogy egy olyan nemzetközi hírű rendezvényé alakítsuk ezt a néhány napot, amellyel a város magára irányítja a figyelmet.”*

Másikuk a „gólyalábazásban (...) látja azt a fantasztikus lehetőséget, ami reklámyelven fogalmazva egyértelmű azonosítást fog jelenteni városunknak a nagyvilágban.”

Harmadikuk a következőket mondta: „Kanizsa több értékkel rendelkezik, mint amennyit az itt élők és a környezete, és az ország tud róla. Ha valakit megkérdezek, aki először jön a városba, arról hallom beszélni, hogy szebb, érdekesebb ez a város, mint gondolta. Csodálatos a sok fa, a rendezett utcák látványa, a korábbi korszakot őrző városkép. (...) A tömeges gólyalábazás pedig, szerintem eszköz lehet ahhoz, hogy sokan jöjjenek ide és megcsodálják a város értékeit.”

A konklúzió szintén egy interjúból: „Úgy gondolom, hogy Nagykanizsának nincs jelenleg más lehetősége az ország-világ előtti megmutatkozásra, mint az,

hogy megpróbál olyan fesztiválokat, rendezvényeket kínálni, amelyre messzebből is szívesen ideutaznak az emberek.”

A város napja fontos lett életünkben, a Régi Jó Egyesület ebből nőtt ki. A sokfajta program a 19. és a 20. század fordulóját, Kanizsa életének leggazdagabb, legszínesebb időszakát idézi.

Ebben a programfolyamban meghatározó a játék. A Kanizsai Forduló 2001. április 27-28.-i számában így fogalmaztuk meg a játék fontosságát:

„Kanizsa Játsszik

Régmúlt idők játékaiknak életre keltesére vállalkozunk, mert játszani jó. Ha a mai és a holnapi jó kedélyű, munkáját eredményesen végző sikeres Kanizsára gondolunk, akkor sokat és önfeledten játszani tudó fiatal és felnőtt városlakók képe is felsejlik előttünk. Az érdeklődő felnőtteket és gyerekeket az Erzsébet téren 4 játszóhelyen várják játékmeistereink.”

(A játékmeistereket már három esztendője könyvtárunk dolgozói.)

Az egyszerű, szinte eszköztelen hagyományos játékok (karikahajtás, ugróiskola, építés kukoricacsutkával) legfontosabbja a gólyalábazás, mellyel a könyvtáros vándorgyűlés résztvevői is megismerkedhetnek. Most idézzük a lapból az első versenyt beharangozó szöveget.

TÖMEGES GÓLYALÁBON JÁ

2001. április 28-án, szombaton 17 órakor az esős időszakban sárral küszködő 19. századi kanizsaiakra emlékezünk játékunkkal. Egykoron sáros időben az utca egyik oldaláról a másikra falábon keltek át

a városlakók, az ő „produkciójukat” felidézõ, sokakat megmozgató versenyrõl van szó.

2001 áprilisa Nagykanizsán valóban a gólyalábazók hónapja lett. A felkészülés idõ-

szaka talán a versenynél is fontosabbá vált. Sokan kerültek egymással személyesebb kapcsolatba lakóterületükön, iskolájukban, munkahelyükön, miközben megtanultak gólyalábon járni. Ez az új „tudomány” a századforduló hangulatát idézõ 2001. évi Város Napján egy még korábbi idõszak fellelevenítését is segíti. A csapatok tagjai az Erzsébet tér közepén kelnek át ezúttal, kimagasodva falábaikkal az érdeklõdõ sokaságból.

A versengés azért az 1 millió Ft-ért folyik, mely a közvetlen vagy távolabbi környezetünk jobbítására, javítására, kényelmeseh-

RÁS AZ ERZSÉBET TÉREN

bé tételére fordítható a Via Kanizsa Kht. „hatáskörébe” tartozó területen. Minden 50 fős és 1000 éves csapat (lakóközösség, városrész, iskola stb.) a maga megfogalmazta célért küzd.

Kedves, irodalmi igényű történetben mesél a város múltjával sokat és eredményesen foglalkozó író és közéleti szereplő, Halis István a sárról és gólyaláb használatáról. Ebből idézünk:

Részlet Halis István Színes mozaik Nagy-Kanizsa történetéből c. 1893-ban megjelent munkájából:

„Úrunk születése utáni 1801-ik esztendőben sokszor megfájdult a feje Tóth Ferencz uramnak. Nagy-Kanizsa privilegált város érdemes strázsamesterének. A főfájás Szobovics János csínyjeinek vala következménye. (...)

Mert a nevezett diák nem maradt el soha, akár verekedés, akár pedig másféle vigasság adódott elő. Pedig emellett a tanulásban is első volt.

Aztán ezek a csínyek nemcsak folyton szaporodtak, hanem a vásott lurkók nem irítottak felhasználni pajkos céljaira a szent dolgokat sem.

Egyik éjjel kilopták a város pajtájából a Szt. Mihály lovát, macskát kötöztek rá, és beleúszatták a gimnázium előtt lévő Sárcz-tengerbe. (...)

Máskor pedig a barátoknál vesztüill ránkigálták éjnek idején a porta csengettyűjét. Az eső csak úgy szakadott. „Mit akarsz ilyen időben?” rivallt a kapunyitó fráter az ott-talált gyerekre.

Íz pedig (minden második szónál becsü-

lettudóan tisztelendő úrnak szólítva a kapust), szépen elmondotta anire betanították. Hogy tudniillik meg kell gyónatni Szakáll István városi szenátor urat, mert hirtelen rosszul lett.

„Várjon reggelig, mert ebben a sárban nem vihetjük el a Krisztus testét.”

„De tisztelendő úr kérem annyira oda van a szenátor úr, hogy talán nem éri meg a reggelt sem.”

Érre a mondásra nem volt más teendő, mint elmenni a haldoklóhoz. Még pedig falábak nélkül. A falábakat a diákok már előre eldugták a herítés mellé.

Olyan sárosak valának ugyanis ez időben a város utcái, hogy falábakon szoktak a sáron keresztül járni az utcák túlsó sorára. De hát halaszthatatlan kötelesség egy lélek megmentése. A kötelességtudó páter fülig sárosan érkezett meg Szakáll István portájára. Mikor azonban kintünt volna, miképp az érdemes szenátor úrnak kutya baja sincsen, - (leszámítva azt, hogy lábain kissé tántorgott, „a hadaruka taszigálása miatt”) - akkor a lelki atya földhöz akarta csapni méltó haragjában a szent ostyát”

Barbarits Lajos 1929-ben megjelent Nagykanizsa monográfiájában A pirosféglás kanizsai utcák története c. fejezetben szintén megemlékezik a sárról és a különös „szerszámról”, melyet használva közlekedtek a kanizsaiak:

„A város maga nyáron feneketlen por, máskor pedig ennek megfelelőleg ugyanolyan sártenger volt. Az utcákon esős időben lából készült ún. gólyalábakkal keltek át az emberek az egyik sorról a másikra.”

GÓLYALÁB@KÖNYVTÁR.HU

Az előző oldalon egy 24 órás verseny szereplői láthatók. Az egész napos program egyik állomása ugyanis a könyvtárunk volt GÓLYALÁB@KÖNYVTÁR.HU címmel. Ez a játék is segítette a 2003. évi felkészülést a város napi versenyre, melynek felhívásából idézünk:

„A semmivel össze nem téveszthető élmény, a gólyalábazás mindannyiunk öröme és Nagykanizsa büszkesége lehet. Sokan megtanulták a falábön járást az elmúlt két városnapon, még többeknek gyermekkori emléke.

Gólyalábazzunk – járjunk és versengjünk – együtt 2003-ban is!

Egyéni bajnívások az arany gólyalábért

- Rákoló (hátrafelé gólyalábazó)
- Fállaláló (ki tud legtovább fél lábön gólyalábazni?)
- Keringve haladó
- Akadályfutás gólyalábön
- Leggyorsabb gólyalábazó

(A versenyen résztvevő egyéni indulók száma meghaladta a 20-at, általános iskola alsó tagozatostól az 50 éves felnőttig terjedt a nevezők kora.)

Kissé fejtenül az akadályok között

Fállalalók. Ki tud legtovább fél lábön gólyalábazni?

Felnőtt és gyermek az egyéni bajnívók között

50 fős és 1000 éves csapatok versenye az arany gólyalábert. Ez a nap legnagyobb versenye, amelyen az egykori kanizsai sáros utcán gólyalábbal átkelők emlékét idézzük.” (2003-ban három 50 fős csapat versengett a díjért.)

A győztes csapat első és utolsó sorszámot viselő tagjai

Részlet a 2003. évi GÓLYALÁBAZÓK NAGY KANIZSAI tablójából

Együtt a három versengő csapat

Részlet egy másik 2003-ból való felhívásból:

„Hogyan lett Nagykanizsa a gólyalábazás hazája?

Április 25-26-27-én bárki megláthatja, de akár ki is próbálhatja a szenzációs hangulatú Város Napján...

Immáron ötödik éve idézzük meg szeretett városunkban a Monarchia századfordulójának békebeli hangulatát.

Idézhetjük volna a híres középkori végvári időket, vagy a réges-régi Budapest-Kanizsa vasútvonal emlékét is a mindenki által ismert Megy a gőzös Kanizsára dallal, – de úgy láttuk, hogy a gólyaláb a legjobb választás.

Barbarits Lajos 1929-ben megjelent Nagykanizsa monográfiájában A pirostéglás kanizsai utcák története c. fejezetben megemlékezik a sárról és a különös *szerszámról*, melyet használva közlekedtek a kanizsaiak: *A város maga nyáron feneketlen por, máskor pedig ennek megfelelőleg ugyanolyan*

sártenger volt. Az utcákon esős időben fából készült ún. góyalábakkal keltek át az emberek az egyik sorról a másikra.

Nos kedves olvasó, ha jól szeretné érezni magát egy hétvége erejéig, akkor tegyen velünk időutazást abba a korba, amikor az emberek megemelték kalapjaikat egymás előtt.

Amikor a hölgyek és urak karonfogva sétáltak a korzón.

Jöjjön el a látványos góyalásos világtalálkozóra, vagy vegyen részt az amatőr góyalásos versenyeken.

Nézelődjön a korabeli főtéri vásárban, vegyen magának mives vásárfiát az ősi mesterségeket gyakorló kézművesektől.

Csodálja a tucatnyi, századfordulót megidéző, emberek alkotta élőképeket.

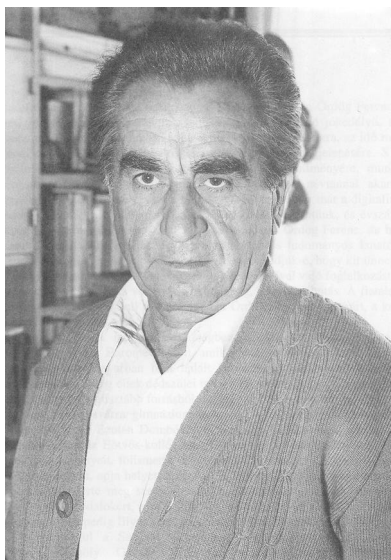
Játssza velünk a századforduló gyermekjátékait.

Kortyoljon bele a Borudvar ízeibe, kóstolja meg a kemencében sült lepényt.”

A következő oldalakon három olyan kanizsaira szeretnénk a figyelmet irányítani, akik a könyvtáros vándorgyűlés baráti találkozásának díszvendégei lesznek, képviselve Nagykanizsa szellemi-kulturális életét. Az első írás a Magyar Nyelv 2003. évi 2. száma 251-253. oldalain jelent meg.

Gerstner Károly
Ördög Ferenc 70 éves

Ördög Ferenc, a magyar névtan és forrásközlés jeles személyisége 2003. április 5-én töltötte be 70. életévét. A Tolna megyei Gyulajon született, az egyetemet Szegeden végezte el, ahol Mészöly Gedeon, Nyíri Antal és Rácz Endre óráit hallgatva fordult érdeklődése a nyelvészet, ezen belül a nyelvjárástan és a névtan felé. 1956-ban került középiskolai tanárként Zalába, Nagykanizsára, ahol befogadták őt, munkáját mindig is támogatták és nagyra becsülték, s így vált Ördög Ferenc tősgyökeres zalaiává, amit egész munkássága is bizonyít. Az elmúlt években a vele való beszélgetések során többször is hangoztatta – panaszként?, mentséggként? – hogy „vidéki, kisvárosi tanáremberként”, akinek

nem áll rendelkezésére szakkönyvekkel és folyóiratokkal jól felszerelt könyvtár, csak azt tudta elvégezni, a magyar tudománynak adni, amit tőle eddig megismerhettünk. Nos, jól tudjuk, hogy ez a „csak” egyáltalán nem kevés és nem súlytalan teljesítmény!

Pályafutásának főbb területeit sorba véve, először az egyéni tudományos munkásságáról szólnék. Cikkei Gyulaj nyelvjárásának bemutatásától az asszonyoknak a népnyelvben megfigyelhető megnevezéseinek, a névtudomány műszavainak, a céhek patrónusválasztásának, a migrációra utaló családneveken át a patikanevekig terjedő nagy íven helyezkednek el, melyek magyarul és németül többek között a Magyar Nyelvben, a Magyar Nyelvőrben, a Néprajz és Nyelvtudományban, a Névtani Értesítőben, az Onomában, az Acta Linguisticában és számos gyűjteményes kötetben és konferencia-kiadványban láttak napvilágot. (Ördög Ferenc tudományos tevékenységének összefoglalását 1. a Névtani

Értesítő 25., 2003-as számában.) Három nagy művét külön is ki kell emelni. Ezek közül az első a „Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén”. Az 1973-ban megjelent 620 lapos könyv (melyet 1975-ben disszertációként védett meg, s nyerte el így a kandidátusi címet) 82 falu teljes személynévanyagát tartalmazza, s olyan alpmű, amely módszertani alapvetésével és következtetéseivel példaként szolgál a hasonló jellegű kutatásokhoz. Második kiemelkedő munkaként említhetem a „Zala megye népességösszeírásai és egyházlátogatási jegyzőkönyvei” című forráskiadványt. Két évtizedes alázatos és aprólékos filológiai munka eredményeként 1991 és 1993 között három vastag kötetben látott napvilágot a törzsanyag, ehhez társult 1998-ban negyedikként a különféle mutatókat tartalmazó kötet. A több mint háromezer lapos munka alpmű a szó valódi értelmében: erre építve számos területen lehet eddig nem művelt kutatásokat végezni, illetve új összefüggéseket felfedezni. A névtan mellett nyelvjárási, nyelvtörténeti, néprajzi, településtörténeti, helytörténeti, helyi egyháztörténeti, történeti demográfiai vizsgálatokhoz is szinte kimeríthetetlen forrásként használható a közzétett anyag, de tágabb összefüggésekben tanulságokkal szolgálhat a germanisztika, a szlavisztika vagy a szociológia számára is. Ördög Ferenc harmadik nagy egyéni alkotása a „Helynévmutató Csánki Dezső történelmi földrajzához”, mely Kiss Lajos méltató előszavával 2002 végén jelent meg 867 lapon. A bevezetőben ezt a művét a szerző a rá jellemző szerénységgel „összesítő (nyelvtörténeti) helynévtárnak” nevezi, ami persze igaz, de jelentősége csak másik két mutatóhoz mérhető. Aki történeti filológiával foglalkozik, jól tudja, hogy a Fejér György kiadásában megjelent „Codex Diplomaticus” anyaga az ehhez Czinár Mór által készített mutató (Czinár-index) nélkül, valamint a Wenzel Gusztáv kiadásában megjelent „Árpádkori új okmánytár” a Kovács Nándor készítette mutató (Kovács-index) nélkül csak igen körülményesen volna használható. Nos, Csánki művét ezentúl az Ördög-index teszi könnyen kezelhetővé. A mutató értékét egyáltalán nem csökkenti az, hogy vele együtt CD-n az alpmű is megjelent, hiszen tudjuk, hogy filológiailag megalapozott munkát csak az eredeti forrás segítségével végezhetünk.

Ördög Ferenc tevékenységének másik nagy területe a földrajzi nevekhez kapcsolódik. 1964-ben az ő közreműködésével jelent meg a „Zala megye földrajzi nevei” című gyűjtemény: ez elindítója lett egy országos méretű mozgalomnak, mely szorosan összefügg Ördög Ferenc nevével is. Számos megyei vagy járási kötetnek társszerkesztője (pl. Tolna, Vas, Veszprém és Komárom megye, a kapuvári, nagykátai, jászberényi járás stb.), másoknál tudományos tanácsadó (pl. Somogy és Baranya megye), de a munka szervezéséből szinte mindenhol kivette a részét, 1977-től az MTA Nyelvtudományi Intézetének szerződéses munkatársaként is. 1978-ban jelent meg „A földrajzi nevek gyűjtésének,

ellenőrzésének és közzétételének kézikönyve”, melynek egyik szerkesztője Ördög Ferenc, s „A földrajzi nevek ellenőrzésének alapelvei és menetrendje” című rész írója is: én valójában ebből ismertem meg nevét, hiszen mielőtt „neves pályafutásomat” néhány Baranya megyei falu anyagának ellenőrzésével elkezdtem volna, ezt a fejezetet kellett tanulmányoznom a lehető leghatékonyabb munka érdekében. 1980-ban a veszprémi, 1986-ban pedig a zalaegerszegi névtani konferencián Ördög Ferenc számolt be a földrajzinév-gyűjtésben elért eredményekről, melyekben az ő lelkesedése és az ügy iránti elkötelezettsége is benne volt és van (amit ő természetesen elhallgatott...), és nem az ő hibája, hogy az elmúlt 10-12 évben ez az igen fontos és még korántsem befejezett munka nem halad a szükséges ütemben.

Harmadik nagy és igen jelentős tevékenységi körként említhetem az oktatásban való részvételt. Népszerű középiskolai tanár volt a (jelenlegi nevén) Batthyány Lajos Gimnáziumban, s megyei szakfelügyelőként is őszinte tisztelet övezte. A tanórákon túl honismereti és néprnyelvkutató szakköröket és tábortokat szervezett, s ilyen témájú pályamunkák megírására ösztönözte tanítványait és kollégáit. Az ezen a téren szerzett tapasztalatait több írásban is közzétette. Felsőoktatási tevékenységét 1966 és 1968 között a Pécsi Tanárképző Főiskola címzetes tanáraként kezdte, majd címzetes docensként az 1970-es évek második felétől hosszú éveken át az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszékén speciális szemináriumokat tartott a személy- és helynevek kutatásának témaköréből. 1998-tól óraadóként, 2000-től pedig a Széchenyi Professzori Ösztöndíj keretében egyetemi docensként a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén oktat. Nélküle az ottani névtani program legfeljebb ha döcögne, s a „Szinkrón és történeti személynévtárak” című tanegység foglalkozásainak a vezetésével a lexikográfiai programból is kiveszi a részét. Hallgatói mindenkor nagy megbecsüléssel vették s veszik körül, hiszen tisztelik nagy szakmai tudását, s nagyra értékelik emberiségét, közvetlenségét és fanyar humorát.

Végül, de nem utolsó sorban említsem a tudomány szervezésében és a közéletben való részvételét. Mikešy Sándor korai halála után 1974-től Ördög Ferenc összeállításában teszi közzé az Onoma című nemzetközi névtani folyóirat a magyar (vonatkozású) névtani irodalom bibliográfiáját. Aki már foglalkozott ilyesmivel, az tudhatja, hogy ez bizony veszélyes munka, amit ráadásul igen sokan lebecsülnek, pedig a lehetőségek szerint teljes és főleg pontos bibliográfiák nélkül aligha lehet tudományosan megalapozott kutatásokat végezni. Ráadásul Ördög Ferenc munkája révén a magyar névtan bekapcsolódik a nemzetközi tudomány vérkeringésébe is. A Pécsi Akadémiai Bizottságban annak megalakulása óta képviseli Zala megyét, s részt vesz a magyar tudományosság regionális

életének szervezésében is, miként több konferencia és tudományos összejövetel is az ő tevékeny közreműködésével zajlott le. 1965 óta tagja a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányának, 1975-től a Névkutatók Nemzetközi Bizottságának (ICOS), s talán kevesen tudják: az 1980-as évek végén országgyűlési képviselő is volt.

Mindezek alapján nem meglepő, hogy munkásságát különféle kitüntetésekkel és díjakkal is elismerték. 1973-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaság Csűry Bálint-émlékéremmel tüntette ki nyelvjáráskutató tevékenységéért, 1975-ben pedagógusi működéséért az Állami Díj II. fokozatában részesült. 1991-ben a Magyar Nyelvtudományi Társaság előterjesztése alapján megkapta a Zala megye által alapított Pais Dezső-díjat, 1997-ben megválasztották szükebb hazája, Zala megye díszpolgárává, majd 2000-ben szülőfaluja, Gyulaj díszpolgára lett.

Mi, akik ismerjük Ördög Ferencet és eddigi életművét, csak elismeréssel adózhatunk neki, s egyben jó egészséget és további alkotókedvet és -erőt kívánunk neki, hogy tervbe vett munkáit – a Csánki-kötetek családnévmutatójának összeállítására és a magyarországi patrocíniumi helynevek története a XV. század után – saját örömeire, a magyar történeti filológia és névtan, összességében a magyar nyelvtudomány javára be tudja fejezni. S mivel ezek elég nagy tervek, reméljük, Ördög tanár urat még köszönhetjük néhány nevezetes születésnap alkalmából!

A könyvtárost (most éppen szerkesztőt) szép feladatok is elérhetik. Az alábbiakat egy bensőséges ünnepségen olvashattam fel a Magyar Művészeti Akadémia székházában 2003. április 3-án. Megjelent a Kárpátok öre 2003. évi májusi száma 23-26. oldalain.

Egy következetes élet

Rózsás János a Magyar Művészeti Akadémia 2003. évi aranyérmese

Jó hírt hozok Zalából, Nagykanizsáról. Arról a helyről, ahonnan egykori társuk, a Magyar Művészeti Akadémia tagja, Farkas Ferenc származik, akiről nálunk zeneiskolát neveztek el, nem sokkal halála után.

Arról a helyről, ahol nemrég az akadémia tagjai Zalaváry Lajos művét tekintették meg. Megjegyzem, ez a mű, a Halis István Városi Könyvtár épülete a város büszkesége, itt dolgozom felkészült könyvtáros kollégáimmal magam is.

Rózsás János személyében az Akadémia erről a vidékről, ebből a városból választotta ez évi kitüntetettjét. A jó hír pedig az, hogy egy olyan férfiút tüntetnek ma ki, akinek az elismerésére egy egész vidék büszke.

Sok fajta kedves és örömteli feladattal örveztetheti meg a sors az embert. Az azonban a kivételes események közé tartozik ezek között is, ha valaki másnak az örömeiben úgy osztozhat az ember, hogy maga is külön örömet érez, mert önnön szándékának és kívánságának megvalósulását látja a másikat illetően. Mióta Rózsás Jánost ismerem – s ennek már 15 éve – folyamatosan figyelemmel kísérhetem az életét. Egy jókora generációnyi, vagy inkább másfél, korkülönbség van köztünk, mégis folyamatos a kapcsolatunk, melynek legfőbb öröme az, hogy láthatom milyen erővel és odaadással és egyre bővülő ismertséggel végzi munkáját, ő pedig azzal tüntet ki, hogy szívesen és folyamatosan tájékoztat a vele történekről. Egyben jelzem, kapcsolatunk példa arra, hogy van folyamatosság a generációk egymást váltó sorozatában, még ha a szakadások látszanak is erősebben. Erőmhöz mérten találkozási és megjelenési alkalmat próbálok számára teremteni.

Politikai állásfoglalásai, józan értékítélete mindig figyelemre méltóak számomra. Mindez miért van így?

Azért, mert következetes élet a Rózsás Jánosé.

Először titokban, majd félig legálisan, egy ideje pedig a teljes nyilvánosság előtt végzi tevékenységét.

Az ország népe a Szabad Európa Rádió felolvasásából ismerte meg. Megdöbbentette a nyilvánosságot az a sors, melyet megismertetett a magyarsággal, ez a sors a Gulágot megjárta sorsa.

A nagy, összefoglaló tabló a szenvedések felfoghatatlan tömegéről, nem teszi átélhetővé a fájdalmat. A kis ember, akit megért mindenki, akinek a kínját mindenki át tudja érezni, ő tudja igazán átéreztetni, mi is történt ott, a Gulág lágereiben sok millió emberrel, köztük a százezres létszámú politikai elítélt magyarsággal. Arról a százezres magyarságról hoz ő hírt számunkra, amelynek száz szenvedőjéből átlagosan négyen jöttek haza.

Emlékeit először oroszul, a várható számúzetésben gondolta megírni. A tíz év Gulágot ugyanis az örökös számúzetés követte volna Szibériában a Szovjetunió büntetési logikája szerint. Végül 9 év után hazajöhetett, és megérkezése másnapján vázlatírásba fogott.

Titokban – joggal tartva az újabb meghurcoltatástól –, rejtegetve írását próbált emlékezni és megmaradni egyszerre. Az akkori Magyarországon megélni,

családot alapítani, soha nem felejteni, hogy sok-sok áldozat szinte egyedüli hírvivője – így kellett élnie hosszú ideig Rózsás Jánosnak.

A 70-es években zökkentette ki ebből a helyzetből a szovjet politikai rendőrség taktikai megfontolása, mely azt fundálta ki, hogy a Szolzsenyicin Gulág szigetcsoportjában emlegetett, olvasni szerető, az orosz kultúra és irodalom iránt érdeklődő magyar rabot, Rózsás Jánost kellene rávenni egy Gulágot tisztázó emlékezés írására.

Ez az akció azonban ellenkezőleg sült el. A kényszerítéssel létrejött írás – mint említettem – fájóbb és hitelesebb hatású a legleplezőbb, nagy tömegű adatot felsorakoztató összefoglalónál is. Nem valósult tehát meg a Gulág tisztázása, de egy indulatok nélküli őszinte emlékirat született, mely valóban megindító.

A mű tehát elkészült és önálló életet kezdett élni. Még az országot is elhagyta, és így jelent meg először külföldön. Rózsás János legfőbb munkája, a Keserű ifjúság tehát először a nyugati magyarság előtt vált ismertté. Ezt a munkát használva valósult meg később a rádiós felolvasás (szemtanúja voltam egy olyan esetnek, amikor egy határainkon túli magyar azért szorongatta Rózsás János kezét, mert boldog volt, hogy végre láthatta azt az embert, akinek műve felolvasása olyan nagy hatással volt rá). Megjegyzem: hazai rádióban nem olvasták még fel a könyvet.

A mű hitelességét kikezdzhetlenné teszi Rózsás János rendkívüli emlékező képessége, és az, hogy nem időben távoli emlékeket örökített meg egykoron, hanem a friss „élményeket”. Először nem akartam magam sem elhinni a naprakész információkat (a 9 év egyes napjaira pontosan emlékezett az emlékeit író szerző). Később meggyőződtem rendkívüli emlékező képességéről is.

Mély hite segítette túlélni. Mindig megmaradt érdeklődőnek. Soha nem veszett ki belőle a figyelem a világ és környezete, rabtársai iránt. Soha nem próbált minden áron túlélni sem, nem kerülgette a láger sivár szemétdombját, hogy a szeméből kaparjon ki valamit, pedig de sokan haltak bele az ilyesmibe. Soha nem kívánt túlélni mások rovására. Belső arányérzéke, tartása, mely nyilvánvalóan vallási meggyőződéséből fakadt, megővta őt a legszörnyűbb körülmények között is.

A szörnyűségek nem tették számára az orosz népet ellenszenvenné. Hosszú ideig járatta az orosz nyelvű lapokat idehaza is. Figyelte a Szovjetunió történéseit, irodalmi változásait.

A népek közötti megértést a legteljesebben testesíti meg az ő élete.

Lágeri életének tanúi nincsenek, mert nem lehetnek, mégis – hiteles tanúk megerősítő vallomásai nélkül is – minden sora hiteles, hitelesíti a lágeri élet

utáni leélt élete. Rózsás János ugyanazzal a harcmóddal, ahogyan túlélte a Gulágot, éli életét napjainkig, az azóta eltelt 50 esztendő.

Küldetéses emberré lett. Legfontosabb feladatának azt tartja, hogy hiteles kép alakuljon ki a magyar társadalomban az elhurcoltakról.

Rehabilitálási kérelmek tömegének írásával segítette a túlélőket és hozzátartozóikat. Egyre több sors tárulkozott fel előtte. Természetes módon kezdte el ezeket a sorsokat megörökíteni és rendszerezni, e rendkívüli munkából lett a GULAG LEXIKON.

Már fogságba kerülése előtt, fiatalon megtanult németül. A lágerlakók és az orosz nyelvű olvasmányok jócskán bővítették tudását egy másik népről és kultúráról. Több nyelv és kultúra ismeretében igazán hiteles az ő állhatatos magyarsága. Egy igazán kényes, és csak nagy odafigyeléssel elfogadtatható kérdés, a nagykanizsai Nagy-Magyarország emlékmű visszaállítása ügyét rendkívüli diplomáciai érzéssel jelenítette meg a közvélemény előtt, majd vitte sikerre. Így ma Nagykanizsa egy fontos régi emlékkal és a múltjával való szembenézéssel éli életét, az emlékmű maga pedig a város talán legismertebb látványosságává lett.

Jól döntött az akadémia, mert Rózsás János személyében megtalálta a megfelelő embert, akinek tevékenysége pontosan illeszkedik az eddig kitüntetettek értékrendjének sorába.

Okos az a döntés, mely egy testület erkölcsi tőkét arra használja, hogy rámutasson valakire, akire éppen erkölcsi értékei miatt kívánja felhívni a közvélemény figyelmét.

Olyasvalakit tüntetnek most ki, akire büszke – ezt már jeleztem – a városa, Nagykanizsa is, hisz éppen egy évtizede díszpolgárává avatta, tette ezt akkor, amikor először adományozott ilyen címet a rendszerváltoztatás után. Magam azért is vagyok ma különösen örömmel teli, mert akkor a kezdeményezők között voltam, és tudom, hogy az azt követő évtized több elismerésének ez volt a kezdete. Az akkor, 10 éve megkezdődött folyamat azóta szerencsére nem ért véget. Megyeje, Zala megye 10 év után szintén díszpolgársággal tüntette ki, és kapott sok más elismerést is, köztük állami kitüntetést.

Az akadémia kitüntetése azonban kivételes, hiszen egy olyan, a magyarság körében tiszteletnek örvendő közösség tünteti őt ki, mely igen értékesé tette kitüntetését azzal, hogy egyetlen személynek ítéli évente aranyérmét és ezzel bizony különös hangsúlyt és figyelmet tud szerezni a kitüntetettjének.

Kustár Zsuzsa
**Gondolatok a könyvtár
üvegablakaihoz**

A könyvtár két szintjét olyan lépcsőfeljáró köti össze, mely 15-20 cm-re eláll attól az üvegfaltól, mely díszítésre várt. A lépcsőfeljáró több ablakot részben takar. Az üvegfal egész terjedelmében csak a lépcsőn le és föl közlekedő látogatók számára látható. Ez a rendkívüli tér, mely csak mozgás közben tárja fel az ablakok díszítésének egy részét, arra ösztönzött, hogy valami titokzatosat és jelképeset válogassak össze korábbi népművészeti gyűjtéseimből.

Mert mit is látunk a könyvtárban? Embereket, akiknek látható és láthatatlan tulajdonságaik vannak. Ezekről a látható és láthatatlan emberi tulajdonságokról szól az ablakon átjáró fény annak, aki ráfigyel. A díszítendő felület egyesíti a földszinti és első emeleti belső teret. Az építész osztotta fel ezt az üvegfal felületet tizenkét ablakra, négy szintet különítve el egymástól. Ez az ablakbeosztás adott lehetőséget arra, hogy bemutassam az egészséges ember tizenkétféle adottságát titkos, jelképes formában. A négy szintre tagolt teljes üvegfal azt is megengedte, hogy az ember

testi, lelki, értelmi és szellemi adottságát külön mutassam be. Az eredeti népművészeti ábrázolásokat tükörhasználatával komponáltam meg úgy, hogy végül minden ablak önálló üzenetet hordoz.

Olyan világábrázolás lett minden ablak és az együttesük, melynek értelmezése akár meditációs kísérlet is válhat. Természetesen mindenkinek mást és mást mesél ez az üvegfal.

A földszinti két körablak

A négy kör alakú ablakból kettő van a földszinten. Ezekben helyeztem el az örökké körbejáró idő jelképét. A saját farkába harapó kígyó mezopotámiai jelkép. Csak formailag azonos a két ablak szárnyas kígyója. A jobb oldali ablakban, a zodiákusnak is nevezett állatöv látható. Ez az évről évre megismétlődő természetbeni változásokat jelképezi, az egymást követő jegyek (kos, bika, ikrek, rák, oroszlán, szűz, mérleg, skorpió, nyilas, bak, vízöntő, halak) időszakainak ábráival.

A lépcsőfeljáró mellettiben a huszonhatezer évente ismétlődő „világév” jelképe látható, mely a csillagképek vándorlását teszi áttekinthetővé.

Az ember testi adottságai jelképekben

I. A bölcs kecske

Emberi testünk egyik adottsága a koronacsakra. Ennek működését ábrázolja a félig eltakart ablakban megjelenő bölcs kecske. Feje egy sodrott fonalra nehezedik, azt a látszatot keltve, hogy előre-hátra hintázik élete fonalán, miközben két (jó)madár csicsereg a fülébe. A *bak* maga elé néz. Széles mosolyából, mint egy cserépből, kinő a saját életfája, melynek kinyílt virága a szarva fölé nőtt. A takarás miatt nem látszik, hogy mi is történik a kecske szarva fölött. De aki elindul a lépcsőn felfelé, és belenéz a rejtett ablakba, az beleláthat a bak titkolt észjárásába. Azt látja, hogy az életfa virága körbefordul a központ körül, s a virágban egy horgas nyílhegy van, mely változást, támadást, elkerülhetetlen kellemetlenséget jelent. Négy helyzetben is ugyanez látható. Mások titkolt szándékának felismerése emberi adottsága annak, akinek életfája már a feje fölött virágzik ki, azaz nyitott a koronacsakrája.

II. A nő a *bika* jegyében

Emberi testünknek másik adottsága a harmadik szem, mely ha kinyílik, álmokat kelt. Ha figyelmesen nézzük a középtengelyen kibontakozó virágzó életfát, mely öblös, lábas vázából nő ki, akkor már csak egy szemhunyorítás

kell ahhoz, hogy ez átváltozzon egy női arccá: a váza a nő állává és gyöngyfogoros szájává, az életfa törzse orrává, a mellette álló két madár teste pedig egy lefelé néző szempárrá. Összességében egy orra hegyére néző női ábrázat tűnik elő. A nő két szemöldöke között kinyílt már életfájának virága. Ez a virág a harmadik szem jelképe. Az álomlátó adottság működni kezd, ha az ember szerelmes.

III. Virágom, virágom

A képen a *szűz* jelenik meg virág képében, tükörképével együtt. Az üvegablak felső síkján a lány fejével zuhan a föld felé, majd a kép közepén átbuszkázik a fején, és talpra áll, átváltozik. Látható, hogy a lány a horizont alá merült, combig földbe verve. Foglyul esik. Az asszonnyá váló szűz elszaporítja majd a virágéletű embereket a földön, de csak akkor, ha időben észreveszik termékenységét. A magára vett kötény téglalap alakú és sakk-táblás díszítésű, ez nem más, mint az

egyszer látható, másszor láthatatlan élet-mag.

A szűz életfája akkor virágzik ki, amikor elveszti szüzességét (ezt az ágon ülő páros madár megjelenése jelképezi). Ettől kezdve már nem használhatja tündérszárnyait, azokat csomóra kötve viseli tovább. Idővel kinő fejből két bibe formájú szarvacska (a kos jele), mely arra utal, hogy lassan feltámad benne szellemi adottsága iránti érdeklődése. De csak akkor változik át „okos Katává”, ha felismeri, hogy minden ereje a megvalósított álmaiból jön elő.

Az ember lelki adottságai jelképekben

I. Az önfeláldozó anyai szeretet

A lépcsőn felfelé haladva először a *rák* jegyében megjelenő pelikán látható. Róla azt állítja a hagyomány, hogy saját hamvából is feltámad, halhatatlan. Következésképpen örökéletű az az érzés is, amit fiókaival együtt megjelenít: saját vérével táplálja kicsinyeit, és kitért szárnyával buzgón legyezgeti őket.

Ő maga a semmi hegyén áll, és fénynyel átítatva fényt sugároz. Jó érzés azt képzelni, hogy ilyen lélekkel is élhetünk a földön.

II. A megérző ember

Ezen az ablakon rénszarvassal találkozunk. Ő a *skorpió* jegy második holdházának jelképes állata. Jelképpé agancskoronája tette, ezt évente eldobja, helyére újat növeszt, mindig egy ággal nagyobbat. Nagy életerőről és önvédő érzékenységről tesz tanúbizonyságot egész életében. Ezért lett ő „a megérző ember” jelképe, aki megjelenítheti az emberi lélek titkos működését is.

Figyeljük meg a szarvast és körbezárt világát! Fel fog tűnni, hogy két hátsó lába közt egy gyermekkel áldott anya bontakozik ki, hátrarúgó lába nyomvonalán pedig egy Napot szülő, szoptatásra kész anya ül, aki a szarvas agancsával, mint saját szárnyával ékeskedik. (Földanyánk tündéri gondoskodása jelenik így meg.)

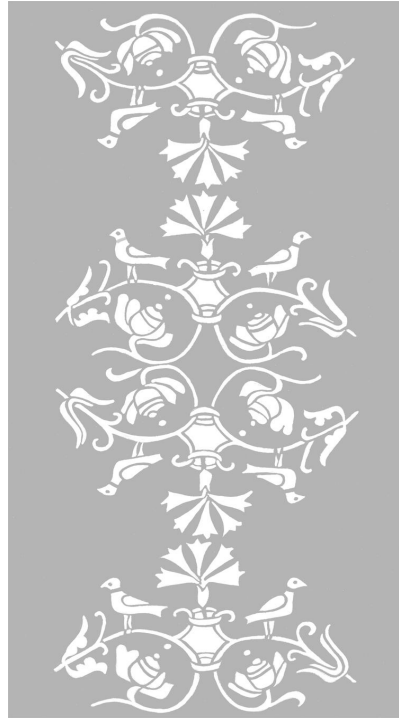
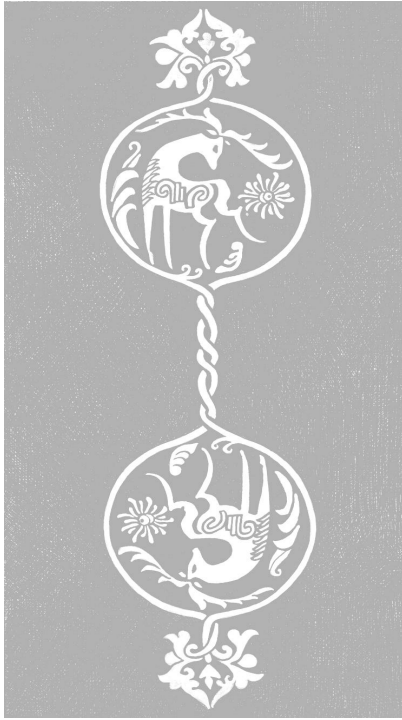

A szarvas teljes biztonságban védekezik és támad, mert tapasztalata van arról, ami körülveszi: tudja, őrző angyalai vannak, akikkel állandó kapcsolatban áll. Az ablakot felében elvágja a lépcső. Nézzünk utána, mit is takar el a teljes kompozícióból! Láthatjuk lent ugyanazt, amit fent, hogy a lelkünket jelképező állatot őrangyalok övezik – az alsó és felső világban egyaránt.

III. Madarak és halak – élet és halál

Első pillantásra úgy is láthatjuk: kedves virágindákon madarak énekelnek.

Ezzel szemben itt a vágott viráginda halált jelent. A *halak* csillagkép ősi jelét rajzolja ki az alsó, majdnem szimmetrikus viráginda. Érzékletesen jelképezi a kanyargós életutat. A virágok fölötti pont a halak szeme, a virágok a kopoltyúk, az inda szép ívű vonala pedig cetformájú.

Vajon mit érezhetett régen a magyar ember, amikor szeretteit eltemette? Az inda virágzik, magvasodik, majd magját szélnak eresztí, miközben egy-egy lélekmadárnak is szállást ad. Az ember születik, él, meghal és feltámad. Ahogy az örökkévalóságot jelképező

gyűrűk fent és lent összekötik a két leszakított indát, úgy kapcsolódik össze az elmúlt élet a soron következővel. A kapcsolódó két inda nagy és kis hajtása között felfényesedik egy urna. Az urna a háttér síkjából jön elő, fényvel feltöltve. Emiatt vázájává válik egy fényre kinyílt nagy szegfűnek. Most úgy tűnik, mintha ezt őrizné a két másvilágra tekintő lélekmadár. A madarak egy vonalban állnak az urnával: együvé tartoznak. Átadják egymásnak a halott ember minden érzelmét, amivel életében azonosult.

Az ember értelmi adottságai

A gondolat olyan végtelen, mint a levegő. Ez a hasonlóság hozzásegít ahhoz, hogy az állatöv levegős jegyeiben (*mérleg, vízöntő, ikrek*) felismerhessük értelmi adottságainkat.

I. Szeretetteljes barátkozás

A *mérleg* jegyidőszakra érvényes szeretetteljes barátkozást a két kunkalapos szőlősgazda jeleníti meg, akiknek szüretelő puttonyát a bőség szaruja helyettesíti.

Érdekes módon ebből nő ki a szőlővessző szőlőfürttel. A szőlő jelentése: áldás. A kehely pedig vigasztalást, egészséget jelent.

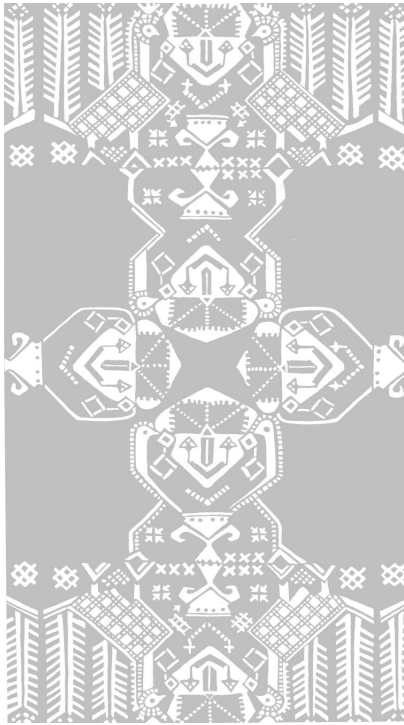
Az emberek egyik értelmi adottsága az, hogy „a beszélgetős bor” iszogatása közben vigasztalódnak és egészségesekké válnak. A bor melletti barátságos beszélgetés feltüzeli az embereket. Ezt jeleníti meg a két gazda bájusza, mely ágon ülő madárrá változik annak, aki hosszabb ideig nézi azt.

II. Az átváltozás

A második ablak innenső és túlsó végén két páva között jelenik meg egy-egy bohócfaj. Középen egy hegyes négyszögbe ékelődik be négy bohócfaj és azt az elképzelést kelti, hogy körbenéznek, mint az az ember, aki meg akarja érteni azt, ami a középürl láttható.

A kompozíció egy megváltozott tudatállapotot jelenít meg. Ezt a *vízöntő* jegyre jellemző, megváltozott tudatállapotot céltudatosan is használhatják azok a gyógyító emberek, akiknek megnyílik a koronacsakrájuk.

III. Az igazság felismerése

A csillagszörû lovak záróvonala kirajzol egy patkányfejû főpapot, akinek kifordított subája alatt patkány bújik meg. A patkány jelkép haragot, szégyent és ellenséget jelent, a kifordított suba jelképe pedig azt, hogy „meguntam a szerelmet”. Ezekben az élethelyzetekben álmodik minden ember, és automatikusan működni kezd az az érzelmi adottsága is, amivel feltárhatja az igazságot.

Nyitott harmadik szemével átlátja a haragot kiváltó ügyet, és mint egy főpap, közvetíti az igazságot ég és föld között. Mindezt a patkány csillagkép jelképével (az *ikrek* jegy keleti megfelelője) ábrázolta a népművészet valamikori mestere.

Az ember szellemi adottságai jelképekben

A tüzes jegyek (*kos*, *oroszlán* és *nyilas*) tulajdonságaival jellemezhetjük a szellemi adottságokat.

I. A szellemi adottság feltámadása

Az ember szellemi adottságainak mezopotámiai jelképe a kétfejű sas, ami a kompozíció kellős közepén két fehér ló fején áll szív alakú testével, kardforgató lábakkal. Két feje közül az egyikkel előre néz, a másikkal hátra. Ez a nem mindennapi fejtartás jelképezi az emberi szellemnek azt az adottságát, hogy gondolatban egyszerre láthatja a saját múltját és jövőjét. Ezt a szellemi állapotot nevezi a keleti filozófia „egyhegyű” állapotnak.

A kompozíció közepén a szív alakú testből nő ki az a csúcsos süvegű szellemlény, aki jelképesen összekapcsolja a két gyermekfejű árnyképet. Ahol egybeesik a gyermekfejek és a kétfejű sas záróvonala, ott kirajzolódik egy madár álarcot viselő ember. Aki felismeri ezeket a jelképeket, az tovább tudja gondolni, milyen szellemi adottsággal is születik az ember újjá.

II. A hatalom

Az emberi szellem adottságainak másik ősi jelképe az *oroszlán*, ami közismerten a hatalmat jeleníti meg.

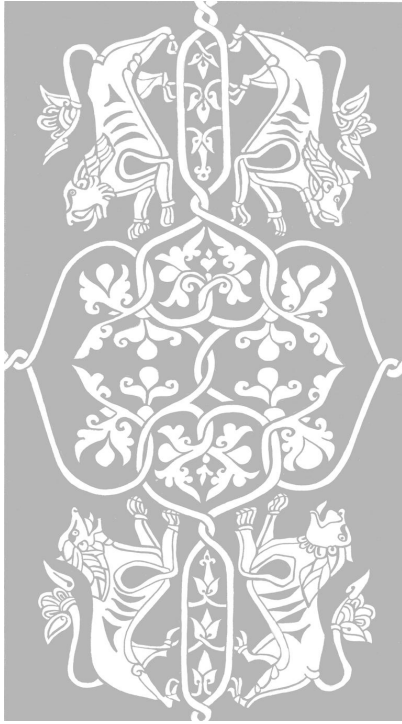
Ha megértjük azt, amit kiemel a kompozíció hármastagoltsága, akkor

feltűnik egy orrtakarót viselő szellemlény, akinek szemét a felső két oroszlán hátsó lábai rajzolják meg. A szellemlény oroszlán alakú hajsörénye és két irányba néző „antennái” a múlt és jövő felé irányulnak. Mellkasát a génfonathoz hasonló életfavirágok és magvak töltik meg. A felső és alsó sík életfatorzsnak fejlődése kapcsolódik egybe az ember szellemi adottságaiban.

III. A táltos *nyilas*

A nyílhegyként célba érő szellemi erő a ló csillagkép ábrázolásáról olvasható

le. Az itt feltűnő fehér ló azonos me-séink fehér táltosával. Próbáljuk elő-ször a nevében rejlő titkot megérteni. Ha a hatbetűs táltos szavunkat közép-en elválasztjuk, és az elválasztástól elő-ször balra, aztán jobbra haladva egybeolvassuk, azt halljuk, hogy lát-os, azaz látós a táltosló, ami nem más, mint a mozgékony szellemi adottságunk. A lófej négyszer is megje-lenik, azaz egyszerre lát előre, hátra, fölfelé és lefelé. Mindenlátó képes-ségével védelmezi a királyfit, aki a legközelebb áll hozzánk, mivel a kö-zépvonalon innen jelenik meg. A túl-

világban a kiráylány van, aki pontos tükörképe a királyfinak. Az az atya, aki zaboláz, a kiráylány fejébe éke-lődik be, és titoktartásra készíti a kül-lönben bőbeszédű kiráylányt. (A szűz száját a királyfi homlokpántja köti le.)

Figyeljük meg a négy-öt éves lány-kák családrajzaín azt, ahogy megko-ronázzák szeretteiket! Soroljuk fel, milyen jelei vannak a királyfi király-ságának: zabla van a száján, nyitva van a szeme. Nyitott szemével fogja be a körötte szárnyaló szellemlénye-ket, akik megkoronázzák őt saját vi-rágéletű testükkel. Koronája fölött

megjelenik önmaga égi mása, a királylány, aki lecsukott szemhéja alatt ugyanazokat a szárnyaló szellemlényeket látja, mint a királyfi.

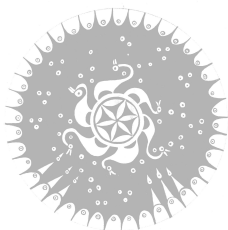
Ha meg akarjuk érteni, hogy mi tündököl az ablakban, akkor meséljük el magunknak mindazt, amit mi is meglátunk a fenti jelképekből.

A két kör alakú ablak az első emeleten

A baloldali körablak közepén négy életmag szunnyad azon az életfonalon, mely mérleg és kos jelét idéző táncát járja. Képzeltetnénk, hogy így aluszszák örök álmukat halottaink.

Jobboldalon a tejút központját látjuk forgó rózsza képében. Ahogy örvénylik, csillaglányünk földre száll.

Kustár Zsuzsa, aki a népi motívumok értelmezésének is nagyszerű mestere, egy meditáció-sorozatot idéz elénk fenti írásával üvegablakos kompozíciójáról. A rajzolatok megejtő szépsége és a művész ragaszkodása a népi motívumokhoz – ezzel a felkínált értelmezéssel – reméljük elbájolja a képek nézőit, akik a Halis István Városi Könyvtár látogatói.

A tizenhat ablakból álló kompozíció avatására a könyvtáros vándorgyűlés kezdetekor, 2003. augusztus 14-én 15:30-kor kerül sor. Az alkotás létrejöttét Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Könyvtár-pártoló Alapítvány Nagykanizsa támogatja mindazokkal a résztvevőkkel együtt, akik a 2003. március 8-i könyvtári bálon való részvételükkel bátorították megszületését.

KANIZSAI KÖTÖDÉSEK

Néhány nagykanizsai érdekes személyiségről szóló híradást, mások városunkhoz való kapcsolódásának írásos emlékét gyűjtöttük csokorba ebben a részben és ajánljuk az olvasónak.

Kocsis Katalin alábbi írása Nagy Antal Géza Kanizsa Csokonai korában (Csokonai Kanizsán?) című írása alapján született, mely a Nagykanizsai Városi Tanács híradója 1980-1981. évfolyamának 32-34. oldalain jelent meg.

Csokonai Vitéz Mihály és Nagykanizsa

Csokonai Vitéz Mihály csurgói tanárkodása idején, 1799-ben írta *Az özvegy Karnyóné 's két szeleburdiak* című vígjátékát. Korabeli másolatokban fennmaradt címlapján a következő olvasható: *A' Játék esik Kanisán a' Karnyóné boltjában.*

A helyszínválasztás okán feltételezhető, hogy Csokonai járt a Csurgóhoz közeli Nagykanizsán. Konkrét bizonyítéka ennek nincs, de a darabot tüzetesen átolvasva, összevetve a korabeli Nagykanizsáról tudottakkal, különös tekintettel egy 1822-es várostérkép kézzel készült másolatára, Csokonai látogatása nagyon valószínűnek látszik. Sőt, még Karnyóné boltjának a helyét is valószínűsíteni lehet: ez pedig az ún. *Vasemberház*, a mai Erzsébet tér és az Ady Endre utca sarkán álló L alakú műemléképület.

A Vasemberház egy régi felvételen

A barokk Vasemberházat a 18. században építették eredetileg a Battyány család vendégfogadójának, később a földszintjén üzletket, emeletén lakásokat alakítottak ki. Mai nevét a korábban benne lévő Unger Ullman féle vaskereskedés cégére után kapta.

Minden valószínűség szerint Csokonai ennek a háznak a mai Ady utcára néző földszintjére képzelte Karnyóné boltját. A darabban Lázár, Karnyóné segédje egy helyen így dicsekszik: „most vala nálunk az a vásáros úr, kinek itt által ellenbe van a bótja, derék afféle úri ember” — ez az épület valóban ott volt a Vasemberházzal pontosan szemben, a mai Kanizsa áruház helyén.

Közel a Vasemberházhoz, a mostani Dél-Zala áruház mögött áll Kanizsa másik műemléképülete, a szintén 18. századi ferences templom és rendház. A templom tornyát, amelyet Csokonai emleget a Karnyónéban, csak 1816-ban fejezték be, tehát nagy valószínűséggel a költő a saját szemével látta azt:

„... szakállamra mondom inkább venném feleségül a' Kanisai Csonka Tornyot” (Lipittlotty, 2. felv. 1. jelenet).

Amikor Lipittlotty, az egyik úri gavallér elhitte, hogy megálmódott számait húzták ki a lottérián, lóhalálában Budára indult. A postakocsiállomás a Vasemberház Erzsébet téri szárnyával szemben, a mai Centrál Szálló helyén volt, onnét indult a Kanizsa-Buda postaút, amelynek első jelentős lóváltó állomása Sümeg. A történet szerint itt szállt ki a szélhámós, és indult vissza Kanizsára, amikor megtudta, hogy félrevezették.

A zenés darabban Csokonai a „Gyere be rózsám, gyere be” dallamára a következő szöveget énekelte Borissal, a szobalánnyal:

Csurgói kincsem! hallod-é?
Kanizsán lakom tudod-é?
Haj! s Kanizsára gyere be
Csókba feresztlek ide be.

Halis István, könyvtárunk névadója Csokonai feltételezett kanizsai látogatásának témájából a költő születésének 150. évfordulója alkalmából *Csokonai Vitéz Mihály kalandja* címmel háromfelvonásos „történelmi vígjáték”-ot írt, amelyet saját kiadásában meg is jelentetett. A könyv egy példánya a könyvtár Halis István kiállításán látható.

Deák Ferenc emlékezete.

Nagykanizsa, 1908. október 17.

Telcs Ede művéről le hull a lepel. Deák Ferenc visszatért gyermekevei kedves helyére. Hol egykor gondtalanul kergette a lepkét és szötte az ifjukur rózsás álmait, emléktáblája fog állni, a hálás utódok kegyeletének maradó jele.

Ünnepel ma az egész ország. Deák Ferenc mindnyájunké volt és emléke is mindnyájunké. Honfiak a hazaszeretet megtestesülését ünneplik a nagy férfiuban; becsületes emberek a becsületét, igazságosak az igazságát. Ünnepel minden erény, mert mindegyik kölcsönzött részt Deák Ferenc egyéniségének hatalmas épületéhez. Mi tiszteljük benne és követni kívánjuk a nemesre, nagyra önzetlenül törekvő polgárt, az arisztokrácia az ősi jogok tisztelőjét. A nemzet nagy fiát becsüli meg, az uralkodó a kiváló alattvalót. A lelki derékség minden fája egyesült, hogy megteremtse Magyarország egyik legnagyobb fiát. Ezért az ő nagysága oly általános, hogy minden őszinte ember megtalálhatja benne a maga ideálját.

E városnak mást is jelent a mai nap. Büszkeségünknek ünnepnapja ez. A piaristák öreg kolostora látta falai között serdülni, gyarapodni ismeretekben az ifjút, ki hazájának hasznára fordította, mit megtanult és mivel a gondviselés megáldotta. Az okok és következmények láncolatai kiszámíthatatlanok. Ki tudja, mennyire vettük mi hasznát az ismereteknek, melyek a kanizsai gimnáziumból kiindulva Deák Ferenc egyéniségén át vették utjokat? A hatás, melyet itt tartózkodásának körülményei keltettek a

gyermekben — mint ahogy neveltetésének körülményei keltenek minden fogékony lélekben — maradó volt-e és mennyiben vált rugójává az államférfiu tetteinek és szabályozójává lelkivilágának?

Hiszszük, hogy Kanizsa pázsitjai, gimnáziumának termei sokszor jutottak eszébe a haza nehéz gondjaitól terhelt főnek. Bár élete ment volt nagy rázkódásoktól, neki is része jutott a családásokból és keserűségekből, melyek a kiválóság pályájától elmaradhatatlanok. Attól kezdve, hogy távozott közülünk, az időpontig, mikor az ország királynője megkönnyezte koporsóját, bizonyára sok halottja támadt az ő nemes lelkének is. Temetett el ő is ideálokat; édes vágyakat, teljesületlen reményeket. És mikor lelke vesztésegeiért sem az uralkodó kegye, sem nemzetének szeretete nem kárpótolhatta, belső világának fájdalomait tán elcsábította a szelid emlékezés a gyermekkor boldog éveire. — És az emlékezés e perceiben ismét vigan élhetett lelkében a hely, hol még szebbnek látta a világot és kellemesebbnek a nagyság helyzetét.

Nagyságának nem a legkisebb jele, hogy — ha csak egy órára is — maga körül egyesíteni tudja Kanizsa széthúzó társadalmát. Kivánók, hogy ez a hatás maradó legyen, hogy kiket együvé tartozandóságunk tudata békében egymás mellett megtartani nem tud, egyesítsen bennünket nemesre, dicsőre a nagyság szelleme és annak tisztelete. Deák Ferenc emlékének legyen méltó környezete ez a város.

Kik napról-napra maguk előtt fogják látni nemes ábrázatát, az ifjuság merítsen munkakedvet a jelenre és hitet a jövőre.

Mi buzdítást, hogy polgári és hazafini kötelességeinket hozzá hasonlóan teljesítsük. Szemléljük figyelemmel arcvonásait és gondolkodjunk élete és cselekedetei tanulságai felett. Tanuljunk tőle szerénységet és önzetlenséget, hogy békében megleghezzünk egymás mellett. Emlékére tekintve szilárduljunk meg a hitben, hogy a kiválóság méltánylásra lel, ha nem párosul is az önzéssel és az emberi tulajdonságok legundokabbikával, a stréberséggel. Bizzunk abban, hogy a kor szüksége minden nagyságot kivált és kijelöli minden tehetségnek a maga helyét, ahogy felszínre hozta és kiváltotta Deák Ferencet is, a maga javaival leg gondatlanabbul sáfárkodó gazdát.

Magyarország legbölcsebb fiának jelenléte ihlesse meg azokat is, kik tanácskozási terméinkben ülnek. Értsék meg és kövessék a haladni vágyás józan és okos módját; minden jognak a tiszteletét; a terhek kötelmeinek lelkiismeretes teljesítését, melyeket helyzetük reájuk ró és mindenek felett az önzetlenség ama fokát, mely bizalmat kelt maga iránt és megnyugvást azok lelkében, kik megélhetésük ügyeit az ő kezükbe tették le.

Ha ily hatással lesz reánk, akkor nem csupán arcának mása, hanem Deák Ferenc az maga, ki eljött közénk. De ha e hatás elmarad, akkor csupán magunkra vessünk; a mi lelkeink hozzáférhetetlenek a nemesnek és mi vagyunk elűtők mindazoktól, kik példák hatása alatt nagy dolgokat cselekedtek. Egy keleti mondás tartja: „Egy bölcös száz nemzedék oktatója; a Lou erkölcséről hallva, a buta eszes lesz s a habozó elhatározott.* Közénk megérkezett a

bölcös. Vajjon hálás tanítványai leszünk-e mi is?

Deák Ferenc neve fogalom „életető eszme“ ma már. Ama nagyságok közé tartozik ő, kik megsemmisítik a maguk személyét és gondolatainkba behozzák az ész elemét, mely nem néz személyekre és eltörli az egyéni irányt. Mi, emlékleplezők még némileg a személyt ünnepeljük, ki közülünk került ki, de az ország ünnepéye már a nagyság eszményének szól, ki fejedelem volt, alkotmányt adván népének, főpap, lelkeinket az elnyomatás szülte bűnök alul ki felmenté és császár, kinek nincs szüksége birodalomra.

Nagy szellem, ki letudtál vetkezni minden emberi salakot, örködj felettünk. Lényédnek tündöklő idealizmusából küldj közénk is egy sugárt, hogy mint a villany szikra, átjárva sziveinket, visszarántson bennünket a való életre, melyben, ha keressük, megtalálhatjuk mindenkor a nemes ideálokat, melyekért küzdeni érdemes!

Üdvözlünk nemes alak hódoló körünkben!

Nagy Samu.

A könyvtárunkban folyó folyóirat-digitalizálási munka sokfajta hasznosítását tapasztaltuk már meg tevékenységünk során. Az egyikre éppen e két oldalon kerül sor. A Deák Ferenc születésének 200. évfordulójára készülő város 100 évvel korábban is ünnepelt. Egy ekkori Zalai Közlönyben megjelent írást közlünk most.

Somlyó Zoltán középiskolás éveit 1896 és 1899 között Nagykanizsán töltötte. Alsódomborúból (ma Horvátországban van) vonattal érkezhetett a városba. A kezdetekre emlékezik alábbi versében.

Somlyó Zoltán
Adjátok vissza...

Adjátok vissza első indulásom
a faluból a nagy gőzmasinán!
Mikor apám komor szemöldökével
végiglegyintett reszkető fián!

S adjátok vissza nékem az anyámat,
mert hisz enyém volt lelke bársonya.
Kanizsán fekszik összekulcsolt kézzel,
mely nem simítja arcom már soha.

Adjátok vissza azt a drága képet
a vonatablak rengő üvegén;
s az égig szálló sok szent fogadalmat,
mit esküvéssel fogadtam meg én.

Adjátok vissza első irka-firkám
s az ablakon beszálló szél szagát.
S a lámpafényt a tintafoltos irkán,
a nyári álmok édes angyalát.

S a kis bársonynadrágot, azt is kérem,
adjátok vissza, apám vette még.
S a kis órát a vékony ezüstláncsal;
s szemem kíváncsi, friss tekintetét!

A földet, amelyben kivirul a bimbó,
s a sziklát, hol a forrás fölbugyog...
Vagy mutassátok meg nekem az ágyat,
melyen holttestem majd feküdni fog!

A következő írás is Kocsis Katalintól való, aki zenei könyvtárosként nagy figyelemmel és hozzáértéssel gondozza Farkas Ferenc emlékét.

Farkas Ferenc és Nagykanizsa

2001. december 15-én a zeneiskola emléktáblával jelölte meg Farkas Ferenc zeneszerző szülőházát (Nagykanizsa, Vörösmarty utca 36.).

Farkas Ferenc egy nyilatkozata szerint „Zalai származásomnak fele igaz, másik nem. Édesapámat Nagykanizsára helyezték. Ott születtem, s ott voltam ötéves koromig. De tudni kell, hogy a család eredeti gyökerei oda nyúlnak.” (Laczkó András: A megkezdett úton. Boglárlellei beszélgetés Farkas Ferencsel. = Somogy 1986. 6.)

Farkas Ferenc Nagykanizsán született 1905. december 15-én. Édesapja, *Farkas Aladár* katonatiszt volt, akit fia születése után öt évvel Budapestre helyeztek. Így Farkas Ferenc csak első élet éveit töltötte szülővárosában. Első zenei élményei is a kanizsai családi otthonhoz fűzték: édesapja cimbalmozott, édesanyja zongorázott, mindketten amatőr módon, de kiváló zenei érzékkel.

Már mint nemzetközileg elismert zeneszerző, 1965-ben, hatvanadik születésnapja alkalmával látogatott el újra a városba. Akkor így nyilatkozott a Zalai Hírlap újságírójának: „*Ötvenöt éve nem jártam Nagykanizsán. Gyerekkori, halvány emlékeimben egy szürke kisváros képe élt. És a mai meg a tegnapi séták során jóleső örömmel láttam, hogy ez a város az ország egyik leggyorsabban fejlődő települése, hogy modern gyárai, lakótelepei épültek, hogy élénk a kulturális élete. Komolyan mondom, büszke vagyok, hogy ebben a városban születtem. És ezt az érzést ennek a látogatásnak köszönhetem.*”

A születésnapját megelőző napon, 1965. december 14-én Farkas Ferencet a *Nagykanizsa Díszpolgára* címmel tüntették ki, majd este személyes közreműködésével ünnepi hangverseny zajlott le a Hevesi Sándor Művelődési Házban (akkor Vöröshadsereg, ma Sugár út 3. szám alatt). A *Rozgonyi Általános Iskola* kórusa Kodály Nagyszalontai köszöntőjével üdvözölte a Mestert, majd két kanizsai diáklány énekelte dalait magának a zeneszerzőnek a zongorakíséretével. (A közreműködő diáklányok egyike, *Horváth Mária* azóta *Zádori Mária* néven ismert hangversenyénekes-nő.)

A koncerten fellépett a *Nagykanizsai Szimfonikus Zenekar* is. Az együttest Farkas Ferenc karmesternövendék fia, *Farkas András* vezényelte. A hangverseny kiegészítéseként a művelődési ház klubjában kiállítás nyílt a zeneszerző munkásságáról.

Ez az 1965-ös látogatás ismét közel hozta Farkas Ferencet Nagykanizsához, mert attól kezdve rendszeres kapcsolatban maradt a várossal.

Legközelebb 1976 márciusában járt szülővárosában két jeles évforduló kapcsán. Egyrészt maga a zeneszerző pár hónappal azelőtt töltötte be hetvenedik életévét, másrészt pedig a kanizsai Zeneiskola emlékezett meg fennállásának ötvenedik évfordulójáról. Mindezek tiszteletére a város jelentős zenei eseménysorozatot szervezett. Március 27-én a Hevesi Sándor Művelődési Központ új épületének nagytermében zajlott le a Farkas Ferenc műveiből összeállított ünnepi hangverseny. Műsora: *Bűvös szekrény – nyitány*, *Szerelmek madarai – dalciklus* *Szökefalvi Nagy Katalin* előadá-

sában, Magyar barokk táncok, Piccola musica di concerto, Báb-táncoltató-szvit és Két magyar tánc. Közreműködött a Nagykanizsai Szimfonikus Zenekar *Dárdai Árpád* vezényletével. A dalciklust és a hangversenyt záró Két magyar táncot a zeneszerző vezényelte.

Másnap, március 28-án a jubiláló Zeneiskolában került sor a dél-dunántúli zeneiskolák ifjúsági kamarazene fesztiváljára, amelyen Farkas Ferenc zsürielnökként vett részt.

1979 márciusában a Nagykanizsai Szimfonikus Zenekar ünnepelte fennállásának ötvenedik évfordulóját. Ez alkalomból volt az ősbemutatója a szerző jelenlétében Farkas Ferenc

Nagykanizsa városa számára írt művének, az *Ének vitéz Thury Györgyről* című kantátának. A vegyeskarra, zenekarra és narrátorszövegre készült darab Kanizsa történelméből merítette témáját: Thury György várkapitány halálát eleve-nítette meg archaizáló stílusban, ugyanakkor mégis hamisítatlanul XX. századi hangon. A mű szövegét a zeneszerző állította össze korabeli forrásokból, törtéris énekekből és Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem című eposzának soraiból. A kantátát a *Debreceni Kodály Kórus*, *Rajhona Ádám* színművész és a Nagykanizsai Szimfonikus Zenekar adta elő *Dárdai Árpád* vezényletével.

Farkas Ferenc 1985-ben töltötte be nyolcvanadik életévét. Születésnapját követően pár nappal ismét Nagykanizsa vendége volt. A Zeneiskola növendékei és tanárai által adott ünnepi hangversenyt december 18-án tartották a Hevesi Sándor Művelődési Központ kamaratermében. Az alkalomra a nagykanizsai *Városi Könyvtár Kalauz Farkas Ferenchez* címmel bibliográfiát jelentetett meg a zeneszerzőről (bővített és aktualizált változata a Halis István Városi Könyvtár internetes honlapján, a Kanizsai kincsesláda rovatban férhető hozzá).

1990 decemberében, nyolcvanötödik születésnapján is ünnepi hangversennyel várta a város a még jó erőben levő Mestert. Farkas Ferenc jelenlétét azonban az akkoriban zajló taxis blokádnak megakadályozta.

egy rövid keresztmetszetet nyújtott Farkas Ferenc tevékenységéről, műveiről, megjelent a *Kanizsai Almanach 1995-ről* című kötetben.

Nagykanizsa kilencvenötödik születésnapjára is hazavárta Farkas Ferencet. Még 2000 őszén is a személyes találkozás reményében folytak az előkészületek a decemberi látogatásra és hangversenyre, amikor október 11-én a zeneszerző halálhíre érkezett.

A 2000. december 15-én, születésének 95. évfordulóján tartott megemlékezéseken fia, Farkas András Svájcban élő karmester jött el édesapja szülővárosába és vett részt a rendezvényeken, a délutáni, videofelvételekkel illusztrált előadáson Farkas Ferenc életművéről, amelyet Farkas András személyes emlékekkel egészített ki. Majd a Jézus Szíve templomban gyászmise és emlékhangverseny következett *Tüttő István* polgármester megemlékezésével és a Zeneiskola tanárainak, növendékeinek és együtteseinek közreműködésével.

Neves szülöttének halála után Nagykanizsa azzal is szeretné emlékét őrizni, hogy zeneiskolája a 2001/02. tanév nyitásakor felvette Farkas Ferenc nevét.

Utóljára 1995-ben, kilencvenedik születésnapja alkalmából találkozhattak a zeneszerző kanizsaiak személyesen Farkas Ferencel. Nagykanizsa Megyei Jogú Város abban az évben ünnepelte első írásos említésének 750. évfordulóját, s ez az évfordulás egybeesés kettős fényvel ragyogta be a Hevesi Sándor Művelődési Központban a Zeneiskola által megrendezett ünnepi hangversenyt. Az idős Mester már két bottal ment fel a színpadra, de teljes szellemi frissességgel köszönte meg a zeneiskolai tanárok, növendékek által nyújtott nagyszerű zenei teljesítményeket, és fogadta a város vezetőinek köszöntését, a közönség ünnepelését. Az ünnepi hangverseny összekötőszövege, amely mint-

2001. december 15-én szülőházát emléktáblával jelölték meg, a zeneiskolában pedig személyes tárgyaiból, kottákból, könyvekből, hangfelvételekből, plakátokból emléksarkot alakítottak ki (a kis kiállítás jelenleg a Halis István Városi Könyvtárban látható).

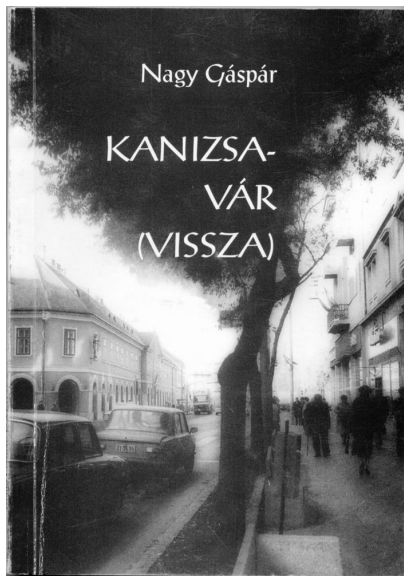
Nagy Gáspár eszmélésének, meghatározó élményeinek – melyek a felnőtt költő gondolatvilágát előlegezik, magyarázzák – megformálását egy számunkra, ma Nagykanizsán élők számára igen kedves és hiteles környezetbe illesztette. Önálló kötetben is megjelent elbeszélésének egy 1968-ban Kanizsán töltött augusztus, az ekkor kibontakozó szerelem adja a keretét. Életrajzi ihletésű, pontos kép rajzolódik ki a városról, hasonlóan pontos a korszak levegőjének érzékeltetése.

Nagy Gáspár
Kanizsa-vár (vissza)
(részletek)

Egyszer valaki jól hallhatóan azt mondta a nyáresti korzózó sokadalmat a sarokról fixírozó társaságból – meglehet, Buzek úr, a város híres fotográfusa volt az illető – „Nézzék csak, kérem, itt vannak a legszebb, legformásabb lábak, amelyekért egy férfiember elkutyagol a világ végére is!” (...)

Buzak úr, a város híres fényképész-dinasztiájának sarja, aki egy jó kávé mellett, választékos előadásban még azt is el tudta hitetni hallgatóival, hogy valamelyik őse már a várost elfoglaló törököket fotografálta. „Mert volt olyan technikája, kérem!” (...)

A könnyű selymet szerettem igazán, s a kíváncsi, korzózó nőket, ahogy a felső barokk palotafalak előtt ellibegtek. Hétköznapokon, a fasor végén, a szegényes taxiállomás előtt árválgató padról szoktam volt figyelni az „egyirányú forgalmat”. A város lányai, asszonyai különösen szépnek, csinosnak mutatkoztak. (Ezt hosszú évek után is

tanúsíthatom.) A déli, mediterrán szépség körülhordozása jelentette itt a „cél-forgalmat”, a korzózás izgalmát. (...)

Csak jó néhány esztendővel később, egy csípős márciusi napon vetődtem újra a kisvárosba. A barokk épületek, a belváros ékességei, egytől-egyig fölállványozva, lázasan folyt a restaurálás. Mintha csak engem várnának, nekem szépülnének... gondoltam. Szépen sütött a nap is, persze nem augusztusi hévvel, dél felé már egész kellemesen. A magamfajta ráérősen sétálgató idegen akár korai napfürdőzéseként is elkönnyvelhette, ha éppen ilyen könyveléshez támadt volna kedve. De én valahai emlékek egyenletét rendeztettem séta közben, amely céltalannak tűnt; de lábaim máris Buzek úr kirakata előtt topogtak. Nézzük csak, milyenek a mai híres, kirakatba kívánczó szépségek? Hát igen, gyönyörűek, mint akkor. De itt ebben a városban, mindig különösen szépek a szépek. S a Buzek úr lencséje előtt elvonulók – meg különösen!

Beléptem az üzletbe, de a Mester már nem dolgozott. Valakik bérelték a boltot. Letettem arról a szándékomról, hogy fényképet készíttsek, ha nem Ő a kattintóművész. „Beteg, nagyon beteg” – hallottam, és kioldalgam a rossz hírtől.

Megálltam a Korzó legforgalmasabb – nekem különösen emlékezetes – pontján. Beleszimatoltam a levegőbe... tavaszillatot hozott egy üde szélfuvallat. S ekkor az Alsó- és Felsőtemplom harangjai diadalmas méltósággal déli muzsikájukba kezdtek.

Álltam a harangzúgás közepén, akár egy tágas koncertteremben.

KÖNYVTÁRUNKRÓL

Könyvtárunk története a 2003-ban megjelenő KI KICSODA A NYUGAT-DUNÁNTÚLON című kiadványban így szerepel:

A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár Dél-Zala legnagyobb nyilvános közkönyvtára, 1951. május 1-jén alapították.

A városban az alapítást megelőzően is tudunk nyilvános és közművelődési célú könyvtárakról, azonban nyilvános közkönyvtárról csak 1951 óta beszélhetünk. A közkönyvtár története, a gyűjtemény építése és a szolgáltatások fejlesztése innentől töretlen. Ez a könyvtár sajnos nem részesült a korábbi kanizsai könyvtárak gyűjteményeiből, csak az 1919-től – hosszabb ideig Halis István felügyelete alatt – működő városi könyvtár és múzeum anyagából örökölt néhány dokumentumot.

A könyvtár elhelyezése sokszor változott az első fél évszázadban. 1951-től 1956-ig a Városi Tanács Ady u. 1. alatti épületében működött, majd az iparoskör Sugár u. 3. alatti egykori épületébe költözött. Innen 1987-ben a ferences rend egykori zárdájába költözött a Sugár úti épület életveszélyes állapota miatt. A parlament támogatásával 2001. augusztus 20-án, az államalapítás millenniumán és a könyvtár alapításának 50. évében átadták az új könyvtárépületet.

A 4000 négyzetméter alapterületű létesítmény egy milliárdos beruházás volt és a város egyik ékessége lett. A könyvtár épületével és szolgáltatásaival korszakunk színvonalának átlaga fölött tudja kiszolgálni a Nagykanizsáról és a város környékéről érkező használóit.

A gyűjtemény az 1956-os költözéskor 6159 egységet számlált. A gyermekkönyvtári részleg állományát ekkor kezdték el gyűjteni, 1963-tól pedig a hanglemezek beszerzése is megkezdődött. 1979-ben már komoly, 1200 hanglemezt számláló gyűjteménnyel rendelkezett a könyvtár, ekkor megindult a zenei részleg szolgáltatása is.

A város környékének letéti, később könyvtári ellátó rendszerét már a kezdetektől működtetik, a régió felszáz településén működő könyvtár módszertani gondozását is ellátják az itt dolgozók. A hatvanas évektől a gyűjtemény jelentős részét közvetlenül a szabad polcra vehetik le az olvasók. Mára a gyűjtemény kétszázazresre duzzadt, folyóiratok százai járnak évtizedek óta a könyvtárba, ahol ezek többségét, a zalai vonatkozásúak mindegyikét meg is őrzik. A kanizsai hírlapirodalom ma már el nem érhető évfolyamai mikrofilmen (néhány részei az utóbbi időszak erőfeszítési nyomán digitalizálva is) található meg itt.

A szolgáltatások a gyűjtemény növekedésével párhuzamosan gyarapodtak. A nyolcvanas évektől fénymásolás, a kilencvenes évek elejétől videokölcsönzés,

a második felétől számítógépes szolgáltatások vehetők igénybe. 1972-től tájékoztató könyvtárosok segítik az olvasókat. A '90-es évek végétől a könyvtári feldolgozó és tájékoztató munkát, az olvasók tájékozódási lehetőségeit a számítógépesítés alapjaiban alakította át. Az új épületben minden könyvtáros munkahely számítógéppel és Internet hozzáféréssel rendelkezik. A látogatók közvetlen tájékozódására 25 gép áll rendelkezésre.

Az új épület 2001. október 1-jétől fogadja látogatóit. A szolgáltatásokat változatlan könyvtáros létszám mellett sikerült szaporítani, a megnövekedett látogatói létszám eléri a napi 500 főt.

A Halis István nevét felvett intézmény új könyvtári ideál megvalósítását tűzte ki célul. Ennek a legfontosabb eleme a rendelkezésre bocsátás. Minden, ami a könyvtár gyűjteményében található és mindent, amit el tudnak érni más szolgáltatóktól – a könyvtárhasználó igényének megfelelően -, rendelkezésre bocsátják. Először a gyűjtemény teljességét – a könyveket, a folyóiratokat és a videót – tették az olvasó számára közvetlenül elérhetővé az olvasói terekben. (Az épületben a gyűjteményt dokumentumvédelmi rendszer védi). Könyvtári kapcsolataik, a magyar könyvtári rendszer együttműködése és az Internet segítségével a használó elé tudják tenni a kívánt adatot, dokumentumot bárhol is legyen fellelhető.

Gyűjteményük katalógusát Internet segítségével bárki elérheti, a honlapjukon megtalálható minden fontos információ a könyvtárról, sőt egyre több általuk digitalizált tartalmat is itt tesznek elérhetővé (pl. a város kulturális ajánlója is elérhető itt évek óta).

Az épületet megnyitották egyéb programok számára is úgy, hogy maguk szerveznek programokat és úgy is, hogy teret ill. helyet adnak fontos városi eseményeknek (pl. a város sikeres sakkozói itt versenyeznek, idősök csoportjai rendszeresen gyűlnek itt össze, a város Közgyűlése is itt tanácskozik).

Ismereteiket nem csak az olvasók tájékoztatásakor bocsátják rendelkezésre, szervezett oktatásokra is sor kerül, ahol a könyvtárhasználókat arra tanítják, hogy az intézmény eszközeinek kihasználásával a lehető legszélesebben tudjanak maguk is tájékozódni.

A könyvtáros képzés intézményeivel való szoros kapcsolat révén az újabb könyvtáros nemzedékek felkészítésében is részt vállalnak.

A könyvtár 2003. augusztus 14-16-ig a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlésének, a magyar könyvtárosok évenkénti megrendezésre kerülő legnagyobb rendezvényének ad helyet.

A kanizsai könyvtár különleges helye izekre szabdalt világunknak: a munka, a tanulás, a kikapcsolódás és a társadalmi érintkezés helye. Az itt élő ember tevékenységének sokféleségében lehet jelen a könyvtárban, mely szélesre nyitott kapu a világra.

A Könyvtárak Dél-Zalában című, 1997-ben megjelent kiadványunk szép szakmai sikert hozott. A Könyvtári Levelező/lap 1998/5. száma 38-39. oldalain emlékezik meg a füzetéről:

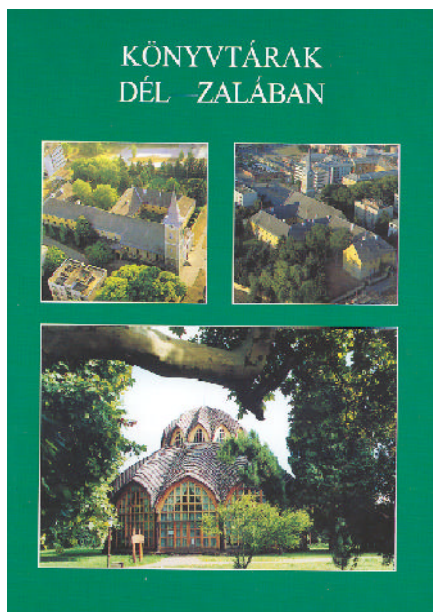
...hogyan látva lássanak

Új könyvtárismertető kiadvánnyal gyarapodott a szakmánk irodalma. Három városi (Nagykanizsa, Letenye, Zalakaros), két községi könyvtár (Gelse, Zala-komár), Nagykanizsa hat közép- és öt általános iskolai könyvtára, valamint a helyi kórházi, múzeumi, vasutas és cigány könyvtár mutatkozik be a nagykanizsai Városi Könyvtár 83 oldalas, 90 fotót tartalmazó ismertetőjében. A műves tipográfiajú borító történeti összefoglalást sejtet, s ebben az olvasó nem is csalatkozik. A szerkesztő – Czupi Gyula – bevallott szándéka szerint a régió teljes könyvtári rendszerének történeti s információs bemutatkozása indokolta a könyv megjelenését.

A legfontosabb szolgáltatási információk könyvtárankénti kiemelését követik az egyes gyűjteményekről szóló – tényyszerű és/vagy érzelemdús – bemutatkozó írások. Az egyes fejezeteket maguk a könyvtárosok írták, s ettől valahogy személyessé vált az olvasó megszólítása. A kötet egységes szerkezetét az adja, hogy valamennyi könyvtár röviden feldolgozta évekre, évtizedekre visszamenőleg a helyisége, fejlesztése, gyűjteménye és szolgáltatása alakulásának történetét, s bemutatja jelen helyzetét, működését, szolgáltatásait. A történeti összefoglalások még azon könyvtárak esetében is érdekesek és hitelesek, ahol nem állt elegendő levéltári dokumentum rendelkezésre.

A könyvtárak jelen helyzete egy e téren is fejlődő régiót mutat be, szakmai szemmel nézve is öröndetes látni, hogy e majdnem határszéli könyvtárak már nem jelentik az ország periferiáját; egy-két kivételtől eltekintve az információs sztrárához vezető ösvényeken vagy főutakon járnak.

-ri-ko

A kis történeti bemutatkozó után névadónkat ajánljuk olvasóink figyelmébe. Az összeállítás Illés Mária: HALIS ISTVÁN 1855-1927. Helytörténész és várospolitikus című szakdolgozata alapján készült.

Halis István

1855. augusztus 21-én született a szülők kilencedik gyermekeként Nagykanizsán. Apja Halis Ferenc földműves, anyja Andri Júlianna volt. Születése előtt családja leányaldásban bővelkedett, legidősebb nővére és közte tizenkilenc év korkülönbség volt, így édesanyja mellett nővérei is nagy szeretettel vették körül.

Iskolai tanulmányait a nagykanizsai római katolikus Elemi Főtanodában kezdte. Az elemiben kitűnő eredményt ért el. Tanulmányait a nagykanizsai római katolikus gimnázium első osztályában folytatta az 1867-

68. tanévben. Itt az első hat osztályt végezte el. Általános tanulmányi eredménye első osztályban kitűnő, és a hetvenöt beiratkozott elsős között a harmadik helyen áll. Második év végén jeles, ám (kamaszkorba érve) a harmadik és negyedik osztályban bár rontott, mégis a tanulmányi eredménye elsőrendű maradt. Ennek ellenére minden tanévben a fizető tanulók közé tartozott. A gimnázium harmadik osztályától – a latin mellett – német, majd ötödiktől görög nyelvet is kellett tanulnia. A diákok előmenetelét az első félévben csak felolvasták, a második félévben pedig írásban közölték. Később a tanulók költségén nyomtatásban kiadták. Amikor Halis István a Zalai Krónika füzeteit szerkesztette, azokban régi iskolai értesítőket is közreadott. A hetedik osztályba Pécsre a ciszterekhez iratkozott be. Feltételezhető, hogy kispapnak szánták. A család úgy emlékezik vissza, hogy kispap is volt. E feltételezést a következők támasztják alá: 1873/74-ben az anyakönyvbe a „tanodát változtatott” záradék került. 1874/75-ben érettségizett, majd 1875/76-ban seminarista. A papi pályára való készüléséhez az is hozzájárulhatott, hogy apai nagybácsija fényes egyházi karriert futott be. Hogy mégsem lett pap, azzal magyarázta: mert nagyobb szüksége van a népnek olyan emberre, ki ezen bajában segítségére lesz, mint az én prédikációimra.

1876-ban Budapesten a Magyar Királyi Tudományegyetem Jogi Karára iktatták be a nyári szakra, hol a diplomáját 1880-ban szerezte meg.

Az ülő alak Halis István

emeletén jelölt ki a két szobát a múzeum és könyvtár számára. Több nagy jelentőségű ügyet tárgyalt a nagykanizsai néptanács, melynek ülését Sneff József népbiztos vezette. Határozatot hoztak a városi múzeum és könyvtár felállításáról, és pedig a Sugár úti gimnáziumban, s annak igazgatói teendőit Halis István nyugalmazott tanácsnokra bízta. Csak 1923-ban rendeztek be négy szobát a múzeum és könyvtár számára.

Halis István 1925-ig vezette a múzeumot, de még nyugdíjasként is lelkesen gyűjtötte a helytörténeti emlékeket, halála után utóda Sótónyi István kegyesrendi tanár lett.

Írói tevékenysége rendkívül sokrétű volt: népszerűek történeti munkái, elbeszélései, színművei, romantikus regényei. Leginkább maradandóak a város történetével foglalkozó tanulmányai, könyvei, újságcikkei.

Halis István nem gyűjtött vagyont, halálakor a család emlékezete szerint örökölhető ingatlannal nem rendelkezett. Megjegyzem, hogy 1906-ban a tanácsosi fizetése évi 2900 aranykorona volt, 480 korona lakáspénzzel kiegészítve. Csupán a polgármesternek, a főjegyzőnek és az árvaszéki ülnöknek volt jelentős fizetése. Ekkor Halis István polgármester-helyettes volt.

Tanulmányai befejezése után Halis István mindvégig Nagykanizsa szolgálatában állt. Különböző városi tisztségeket töltött be. 1896-tól árvaszéki ülnök, majd hosszú ideig városi tanácsos, polgármester-helyettes volt.

1913-ban a város háromezer korona államsegélyt kapott, és a városnak is volt a költségvetésében évenként e célra félretett 800-1000 koronából némi tőkéje. A polgármester kinevezte Halis István tanácsost, lelkes helytörténetirót könyvtárosnak, múzeumőrnek, és megbízta a régiségek gyűjtésével és vásárlásával. Halis hivatali szobája volt a „múzeum”, az összegyűjtött régészeti és egyéb emlékeket itt tartotta. Ekkor a múzeumi anyag magyát a piarista gimnázium régiségtára alkotta. Ezt bővítette Halis István, majd Grünhut Alfréd bankár híres numizmatikai gyűjteménye. Hamarosan kitört a világháború, s ez nem kedvezett a múzeumalapítás gondolatának.

Az első világháború után, 1919 elején ismét felmerült a gondolat, akkor a polgármester a Városháza II.

1925-ben

A városi szolgálatba lépéstől kezdve különböző bérelt lakásokban élt, leg-hosszabb ideig a ma is álló Hunyadi út 23. számú, kétrészes lakóház északi szárnyát bérelte.

Az élete folyamán örökölt ingatlanok azon részéről, melyet valamelyik családtagja használt, rendszeresen lemondott. Az értékesítésekből származó pénzét, s saját jövedelmét kutatásaira fordította. Nőtlen ember lévén minden szabadidejét utazásra és írásra szentelte. Minden művét a saját költségén adott ki.

Környezetét, családtagjait a tanulásra ösztönözte, leánytestvérei gyermekeinek taníttatásához anyagilag is hozzájárult. Halis István 1927. február 23-án hunyt el.

Halis István sokoldalú ember, sokszínű egyéniség volt.

Minden írásából kicseng mérhetetlen szeretete szülővárosa és annak polgárai iránt. Ez az oka, hogy szebbnek látja városát, mint amilyen a valóságban, mint ahogy más írásokból kitűnik. Bemutatja az egykorú városi közállapotokat, családi-, helyi szokásokat. Mindezt olyan elevenen teszi, hogy az olvasó figyelmét mindvégig leköti.

Regényeinek, elbeszéléseinek ihletője a zalai táj, Kanizsa és az itt élő emberek. Ha közöl, felsorol, azt pontos, kronologikus sorrendben teszi. Ha regényt ír, vagy színdarabot, akkor szerzői fantáziája megmozdul, kiszínezi az eseményeket. A derű, a természet szeretete minden művén átizzik. Az így felidézett történeteket élénken és koronként egészséges humorba csapongó ötleteivel, eredeti és korfestő tájszavakkal adja elő. Ezek a valós és a képzelet világából vett dolgok kötik le az olvasó figyelmét, de következtetni engednek a kor sok tekintetben szomorú társadalmi viszonyaira is.

Még érdekesebbek a korból vett nemzeti költészet egyes idézetei, a lelkesítő dalok. Sokrétű egyéniségre vall, hogy gyűjtötte és lejegyezte a helyi babonáságokat, katonadalokat és népdalok szövegét. Erős történelmi érzésről, írói képességről és Nagykanizsa város történetének alapos ismeretéről tesz bizonyosságot.

Szeretettel ír a kanizsai emberekről, Bátorfi Lajosról (aki a város szellemi életének három évtizeden át talán az egyik legjelentősebb szereplője), és Tuboly Viktorról. Velük foglalkozik nagy jóindulattal tárcáiban. Minden sora a kanizsai föld, a kanizsai ember fölmagasztalása volt. Az ő emberei élnek még ma is, csak más környezetben. Őket spekulációval megteremteni nem lehet, csak tapasztalni, észrevenni és reprodukálni, és ő ezt tette, művészién.

Halis István rekonstruálja Nagykanizsa város gondolkodásmódját, életfel-fogását, kultúráját, az akkori élet lüktetését. A várost kelti újra életre, a város fejlődését világítja meg, a város szellemében gondolkodik, érez, és szomorkodik.

Tisztelték, mindenütt köszöntötték. Ha híres emberek jöttek Kanizsára, őt mindig meglátogatták. Tudósok, kutatók, jelentős egyházi személyek barátságát

bírta. Szolidan élt, mégis Kanizsa minden polgára megbecsülésnek vélte társaságát.

Halis István városunk egyik legkedveltebb és legkultúraltabb polgára volt. Alakját így állítja elénk a kortárs, dr. Arató Jenő ügyvéd „Kanizsai emlékek” című jegyzeteiben: „... és előttünk megy el rendes napi sétájára ki, a vasúti töltés mellé a nagybajuszú, szelíd mosolyú pápaszemes Halis István árvaszéki ülnök, szintén agglégény, kinek életét a város kutatásának története tölti be...”

Nagykanizsa fia volt. Hűséges, szerelmes gyermeke.

Könyvtárunk Halis István halála évfordulóján tartja a névadó tiszteletére létrehozott és emlékét ápoló Halis Emléknapot, melyen a könyvtáros és műzeumi kollégák mellett a leszármazottak is részt vesznek. Az ez évi emléknapon műveiről készült előadásokat hallgattunk meg. Itt hangzott el Laczó Éva írása.

Halis István: Karbunkulus (Nagykanizsa: Balog O., 1913)

A regény cselekménye a Sullogó patak völgyében indul. Itt él Musza Mihály molnár, aki az uradalmi gőzmalom felépítése óta egyedül és utolsóként maradt meg a messzi őseitől örökölt mesterség mellett. Azonban egyre jobban eladósodik, sorra elveszíti családtagjait, csak tíz esztendő kisunokája Ilona, és öreg szolgája marad vele az előregedett, pusztulásnak induló „rongyos malom”-ban. Egy napon a vihar elől a malomban keres menedéket Bán Gábor, a nemesi származású volt csendbiztos, aki az egyik gerendán furcsa jeleket fedez fel. Felhívja rá Pál atya, a franciskánus szerzetes figyelmét. Pál atya ősi magyar írásnak véli a jeleket, értelmét megfejtteni azonban nem tudja, így csak lerajzolja azt, hogy tovább tanulmányozhassa.

Az események három fő vonalon folytatódnak tovább.

A történetek egyik ágát Szabó János árvaszéki ügye alkotja. A huszároktól leszerelt Szabó János szeretne örökségéhez jutni, azonban valami rejtélyes oknál fogva az árvaszéknél nyoma sincs az örökségnek. Hiába kéri Bán Gábor segítségét is, ő sem tud nyomára bukkanni, hol tűnt el a pénz a hivatalos útvesszők között. Bán Gábor pártfogásába veszi, segíti Szabó Jánost, munkát ad neki. Magával viszi az ünnepségre is, melyet a Vidám Veterán nevű kocsmában Kossuth Lajos névnapján rendeznek. Itt tűnik fel először Abár János ügyvédjelölt hazafias szónoklatával. A fellelkesült ünneplők majdnem bajba kerülnek, de Bán Gábor és Abár József sikeresen megoldják a helyzetet. Abár Józsefet ezután már több hazafias érzelmű ember is segíti, hogy le tudja tenni az

ügyvédi vizsgát és ügyvédi irodát nyithasson, ahová valóban az igazukért tudnak fordulni az emberek. Ő is alaposan átvizsgálja Szabó János ügyét, talál is iratokat, azonban neki sem sikerül a megoldást megtalálni. Szabó Jánost Szepetnekre küldi Bán Gábor Rozgonyi Ferdinánd főerdészhez, hogy a névnap iünnepségen való részvétele miatt bántódás ne érje.

A cselekmény másik lényeges eleme Pál atya, a magyar barát fejtegetései a magyarok eredetéről, amit „Ádám apánkig” vezet vissza, és a magyar nyelv ősnyelv voltáról. Érdeklődése a régiségek iránt elvezeti a Szentgyörgyi mérnök által összegyűjtött és a vármegyére hagyományozott régiségekhez, amik a vármegyeház padlásán porosodnak. Ér Sámuel, a vármegye leghatalmasabb embere, a kapzsi ügyvéd azonban felfigyel a lehetőségre, csalással megszerzi a gyűjteményt. Egy amerikai gyűjtő megbízásából Morier James régiség tudós nézi meg és vásárolja meg a gyűjteményt, akit annyira érdekel a magyarok kultúrája, hogy megkéri Pál atyát, tanítsa meg magyarul, mert Magyarországon akar maradni népviseleteket és népszokást gyűjteni. Mikor Ér Sámuel rájön, hogy sokszorosáért adhatta volna el a gyűjteményt, gutaütést kap.

A harmadik szálon Musza Ilona és Soóghor György szárföldi szolgabíró szerelme bonyolódik. A két fiatal egymásba szeret, azonban a társadalmi helyzetük különbözősége miatt a Soóghorban fel sem merül a házasság gondolata. Ér Rózsát, az ügyvéd lányát veszi feleségül. Ezzel a lépésével egycsapásra négy embert tesz boldogtalanná: Rózsát és Abár Józsefet, akik már jó ideje szeretik egymást, Ilonát és önmagát. Amikor erre rádöbben, és a tetejében egy korábban elkövetett sikkasztása miatt is felelősségre vonás van kilátásban, apósa pedig, – bár megtehetné – nem fizeti ki az adósságot, nem lát más kiutat, mint az öngyilkosságot. Abár József és Rózsa egymásra talál. Ilona vízbe akarja ölni magát, de az amerikai régész kívánságára rendezett „ispiláng ünnep” résztvevői észreveszik, és Szabó János élete kockáztatásával megmenti. A kórházban megszüli halott gyermekét és sokáig élet-halál között lebeg, de Szabó János kitartó, csendes melléállása lassan visszahozza az életbe. Bán Gábor ismét előveszi Szabó János örökségi ügyét és most végre fény derül a rejtélyre. Ér Sámuel vagyonát gyarapította Szabó János öröksége, amit egy furfangos csalással szerzett meg. A pénz megkerülése Szabó János révbe érkezését is jelenti, feleségül veszi Ilonát.

A regény a korabeli vármegye bemutatása mellett a Halis István számára fontos dolgok megfogalmazása. Értékítéletében előkelő helyen áll a hazaszeretet, a szabadság eszméje. Példa erre a Kossuth névnapján rendezett ünnepség leírása:

„A Veteránban az idén rendkívül módon ünnepelték az Ország Nevenapját. Mindenki értékesítette tudományát a rendezésben.

Az ivószoba falát Kossuth Lajos arcképe díszítette, melyet egy mészáros hozott ide a mai estére. Egy másik, ki a polgári életben mint ács kereste meg a mindennapi kenyerét, tizenhárom gyertyát illesztett az arckép körül a falba. Senki se ütődött meg a tizenhárom számon, mindenki tudta, mit jelent az emlékeztető gyertyaláng. Taller János pedig, a jómódú bádogos, kit az egész világ Jóhán Fetternek hívott, nemzeti zászló sokaságával tette színessé a helyiséget.

Az étterem díszítése egyszerűbb. Az arckép szintén ott függ a falon. Fölötte a próféta zöldselyem zászlója. Ennyi az egész.

Csakhogy ez a zászló az örök reménységet kelti fel a szivekben, s áhítatosan néznek rá a nénapki vendégek! Tudják, hogy a misztikus zászlót csupán akkor szabad kibontani, mikor ünnep van a magyar világon! (...)

Az ünnepen persze egymást érte a felköszöntő.

Először szónokoltak a negyvennyolcas félistenek, azután a honmentő rendes szónokok, meg a tüzes hazafiak. Ez utóbbiak közül kitűnt Pál barát szónoklata, ki rendkívüli elragadtatásban ilyen fogadalmat tett: „Bár az én rendemet, a Szent László király nevét viselő magyar szerzetesrendet kihalásra ítélték, s most kiszorítgatnak bennünket az egyes kolostorokból a vörös barátok kedvéért, s bár a magyar nem jött szent királya szerzeteseinek segítségére, de azért esküszöm, hogy ha a hazának szüksége lesz fiaira, hát mink mégis el fogunk menni oda, hová mindnyájunknak el kell menni!”

Szünni nem akaró rivalgás támadt a szónoklat után. .... Már közelgett az éjféli, és nagyon emelkedett volt a magyarság kedve, mikor egy fiatalember kezdett szólani. .... Az ifjú szónok megindultan emlékezett meg egy bizonyos távol élő remetéről; később keményen oda mondogatott a német sógornak, utoljára pedig a magyarokat tűzbe hívta, hogy a sok szófia után tegyünk is valamit!

Szünni nem akaró éljenzés riadt fel utána. (...)

Taller bátya szépen elvezette a zajongó közönséget a templom előtti térségre. Ott megállította az ünneplő magyarokat. A cigánybandát leintette: „Ácsi more!” Aztán a kalapját leemelte a fejéről és szónokolni kezdett. Szívből jövő könyörgést menesztett az ég urához, hogy hazánk nagy fiának odakünt sokáig növeszsze szakállát; ezután a retorika szabályainak semmibe vevésével teljesen más tárgyra csapott, és a csillagos égre föl tekintve, azok biztató ragyogása, meg az odavetődő két rendőr jelenléte mellett, megátkozta a hazaáruló kormányt.

Csak az Isten őrizte, hogy nem detronizálta Ferencz Jóskát, és ki nem kiáltotta Lajos Apánkat Magyarország örökös királyának!

Ekkor valaki azt kiáltotta: „Abcug kormány!”

A harangzugáshoz hasonlatos hangban mindenki ráismert Pál barát szavára. A magyarok persze utána dörögték az abcugot, és ezzel a szokásos módon be is fejezték volna az ünnepélyt.

A regény szereplői többségükben pozitív tulajdonságokkal vannak felruházva. Bán Gábor, Abár József, Pál atya igazságszerető, bátor emberek, akik mindig a gyengébbek pártján állnak, vállalva bármilyen következményt. Ér Sámuel az ellenpontjuk, aki velejéig gonosz, nem ismer kegyelmet, mindenkit eltapos. A mesék világára emlékeztető figurák, a jó és rossz szembeállításuk szinte előre vetíti a trösztkirály elleni vesztes per okozta dicstelen halálát. A két pólus között áll Soóghor György, akinek alapvetően könnyelmű jellemvonásai végül mégis valamiféle bűnbocsánatot nyernek azzal, ahogy levonja az elhibázott lépései után a következtetést és öngyilkos lesz. Előtte azonban igazi magyar módra óriási mulatságot csap.

„Többet nem iszom! Még csak arra kérlek bajtársaim, hogy velem gyertek egy utolsó bolondságra! Éjjeli zenét akarok adni egy igaz embernek!

Ezzel az egész társaság cigányostul együtt kivonult a Szarvas vendéglő szerető falai közül.

Kint az utcán a felkelő nap ragyogása mellett kofák szállingóztak a piacra, és emberi gépek indultak napi munkájuk után. (...)

Induláskor szemébe tünt az arany-gyerekek az átellenes házban levő vaskereskedés cimere. Új gondolat jutott eszébe. Azt kiáltotta:

– Pajtások! Tiszteljük meg éjjeli zenével a vasembert! A befejző cselekedetem legyen igazi bolondság!

„Hurrá! Helyes! Éljen! – zúgtak a gyerekek a fölséges indítványra. Rögtön odavonultak a vaskereskedés elé, hol egy páncélos lovag állott cimer gyanánt. Soóghor Gyuri a cimer alá állította a bandát, azt parancsolván:

– Még egyszer huzd el Laci a nótámat!

... vezényszóra elhallgatott a nóta és Soóghor Gyuri a vasemberhez ilyenforma felköszöntőt mondott:

– „Igen tisztelt vas-ember!”

„A mi időnkben, a külügyi politika magyarellenes magatartása, valamint a vagyonos osztály bizantinizmusa korában, tisztelő bámulat kél minden honfi kebelben az iránt az ember iránt, aki nem csak meg nem ingott sohasem, hanem inkább mindig szembeszállt a viharral-vésszel, aki talpat nem nyalt soha, tehát nem is törődött vele senki, s hagyták, hogy rászálljon a rozsdra, s aki sohasem fordított köpenyegét szeretett hazánkban! Ez a rendkívüli ember te vagy, ó vas férfit! Megérdemled, hogy rólad megemlékezzünk, s tiszta szívből kívánjuk, hogy örökkön élj!”

Ezt a részletet nemcsak azért választottam, mert megkapó a kontraszt, ami a hajnalig mulatozó társaság, és a kora reggel munkába indulók, valaminek a vége és másnak a kezdete között feszül, hanem azért is, mert – méltón a város történetének elkötelezett kutatójához – Kanizsa jelenik meg benne, hiszen a Szarvas vendéglő és a vasember a város főterén áll. A könyv lapjain több helyen is találkozhatunk zalai helységnevekkel, pl. Szepetnek, Galambok, Peleske.

A szerzőt sokféle dolog foglalkoztatta, amikről igyekezett mélyebb ismereteket szerezni. Ezek az információk azután könyvekben fogalmazódnak meg, de ezeken túl a regényben is megjelennek. Érdekelte a ferences-rend története, melyet megírt „A Ferencrend kanizsai zárdája” címmel, de Pál atya alakján keresztül a „Karbunkulus”-ból is sok mindent megtudhat a témáról az olvasó. Ugyanez igaz történeti kutatásaira is. „Az ősmagyarok nyomai” c. munkájában megfogalmazottak Pál páter fejtegetéseiben jelennek meg.

A könyvtár épületéről két írás is megjelent a közelmúltban. Az épület átadásáig azonban még sok munka várt ránk. Mindezekről a vándorgyűlés résztvevőit előadásainkban szeretnénk tájékoztatni. A munka szimbolikus kezdete az alapkövetéle volt. Az akkor – 1999. október 25-én – elhangzottakból idézünk:

Tisztelt Hallgatóság!

Kedves Érdeklődők, akikkel együtt örülhetünk e napnak!

Nagykanizsa és környéke generációinak vágya válik valóra, ha megépül a könyvtár, melynek alapkövét most lerakjuk. Szinte az egész századon végigfut egy eseménysor, melyre azt mondhatjuk, hogy könyvtári elképzelések és álmok sorozata.

Már annak is közel negyed százada, hogy a Sugár utcai elhelyezést egy felújítással és bővítéssel kívánták korszerűvé tenni, ehhez a mostani évtizedünkben másik megoldásként csatlakozott, egy új könyvtár építésének terve.

A város képviselői kapcsolatukat rendre latba vetve igyekeztek többségre juttatni az országgyűlésben a tervet.

Végül a lokálpatriotizmus és a modernkori lobbizás eredményeképpen a megfelelő pillanatban a szükséges számú képviselő szavazatának többsége lehetővé tette ezt a beruházást.

Hősies, furfangos, szakszerű, lokálpatrióta és kitartó munka eredménye tehát, hogy ma azok is feltúrhetik munkára készülve az ingük ujját, akiknek el kell végezniük a régi álmok megvalósítását.

Szeretném azt megfogalmazni, hogy mi munkálhat abban, aki könyvtárat akar a városnak.

A könyvtár sokkal több mint egy épület, sokkal több mint a könyvek, egyéb dokumentumok rendszerezett és feltárt gyűjteménye. Még a ma szívesen használt információs központnál is több.

A könyvtár agóra és fórum egyszerre, ahol emberek, gondolatok, ismeretek, eszmék, tervek, szellemi műhelyek találkoznak. Nem néha és esetlegesen, hanem folyamatosan, szüntelenül. Mégpedig a találkozások mindenfajta típusát képviselve: felnőtt és gyermek, egymással és életművekkel; generációk eszmékkel; szórakozni vágyók és világmegváltásra erőt gyűjtők nekik szóló könyvekkel.

Otthont adhat egy ilyen könyvtár kulturális eseményeknek, folyóiratok szerkesztőségének és önképző csoportnak, helytörténészeknek és sok-sok középiskolás felkészülésének az éretté váláshoz. Talán egyszer egy helyi főiskola hallgatóinak és a doktori disszertációjukat író tudósjelölteknek is. A példa szinte korlátlanul folytatható.

Ha sikerült az eddigi gondolatmenetem, akkor most előállhatok a legfontosabbal.

A város és vonzáskörzete – körülbelül százezer ember –, ahol a könyvtár kifejti hatását több lesz egy új könyvtáráépület által. Több lesz, mert olyasvalamit képes biztosítani ez az új könyvtár az itt élőknek, ami életük minőségét teszi teljesebbé.

Remélem, hogy a használók és mi, könyvtárosok a sors és a sok segítség által előttünk megnyílt tér, az ebben megtestesülő lehetőség érdemes és méltó kihasználói leszünk. Kívánom, hogy így legyen!

Az alábbi két írás a Pannon Tükör 2002. évi 1. számában jelent meg a 44-48. oldalakon. Először a könyvtár Kossuth-díjas tervezőjének gondolatait olvashatjuk:

Zalaváry Lajos
Nagykanizsa könyvtárának épületéről
(részletek)

A tervben a „totálkönyvtár” gondolat felvetésével újszerű szemlélet valósult meg, amennyiben a nagy, olvasók által használt tér – nem szobákra osztottan – egy légteret, válaszfal nélküli egységet képez. Itt a látogatók egy elegáns plaza elrendezésének előnyös oldalát kihasználó, jól áttekinthető térben, életkortól függetlenül szabadon mozogva válogathatnak a kínálatból.

Az épület, mely valójában a huszadik század végének terméke, határozott célja az építészet eddigi technikai és „kulturális” eredményeinek felhasználásán túl a hely szelleméhez való alkalmazkodó igazodás.

Épül a könyvtár (2000-2001)

A ma építésze arra törekszik, hogy városképileg átfogó, széleskörű egységek jöjjenek létre, melyek egymásmellettségükkel látványos, harmonikus térrendszereket alkotnak. Ez volt az elgondolás ez esetben is. A harmincas években épült mintázatos, modern református templom és a valamivel korábban létrejött, sajátos egyéni jegyeket magán viselő Medgyaszay-féle színház-moziépület közé épülő könyvtárépülettel egy harmonikus városképet megteremtő objektumot kellett létrehozni.

A tervezés közben külön figyelemmel voltam az épület műfaji meghatározására. Én a könyvtár-funkcióhoz a palazzók ünnepélyes, előkelő hangulatát éreztem helyénvalónak. A főbejárat előtti előlépcső-rámpa-kompozíció a klasszicista paloták kocsifelhajtóinak, a keretezett főbejáratú kapuzat és előtető együttes a paloták főbejáratainak előkelőségét idézi. A főbejáratához vezető rámpa-lépcső együttes a nehezen mozgó és mozgásukban akadályozott látogatók kényelmét szolgálja. Ez a szociálhumánus gondolkodásmód egy új szemlélet eredménye. Ezt az újszerű figyelmességet a régmúlt korok épületein nemigen találjuk meg.

A homlokzat megépült ritmusa a tervezés első pillanataiban a könyvtári tér bútorozhatóságához igazodva alakult ki. Az A-B-A ritmusban elhelyezkedő ablakok további gazdagítására alkalmazott motívumrendszer őseink ornamentikárából eredeztethető.

A lizénaformában megjelenő motívumok őseink életfaábrázolását önti modern, geometrikus formába. A fa – kinöve a földből – gyökerével az anyaföldbe kapaszkodik, onnan szívja az élethez elengedhetetlen nedvet, szárával nyújtózik a fény felé, hordja, tartja a lombzatot, mely a nap éltető sugarait szívja magába. A lenti háromszög a földet, a hold-nap szimbólum a mennyet jeleníti meg. Ennek a motívumábrának más olvasata Weöres Sándor A teljesség felé című munkájában található:

Alattad a föld,
fölötted az ég,
benned a létra.

Az egymás fölötti nagy ablakokat az őseink övcsatját is keretező motívummal és a két ablak között megjelenő "szemdísz"-rozetta emblémával képeztem egy egységes kompozíciós rendszerre. A mintázatok graffitószerű kivitelezéssel készültek, így a motívumok anyagukban színezett vakolattal valósultak meg.

Egy város kedves vendéglátásával, látnivalóival és tartalmas rendezvényeivel tudja hathatósan csalogatni a távoliakat. A megépült könyvtárépület, a későbbiekben hasznosítandó színház-moziépület a felújított parkkal a környéken sehol nem található alkalmat kínálnak számottevő kulturális események rendezésére.

Kubinszky Mihály
A Halis István Városi Könyvtár új épülete Nagykanizsán
Építészettörténelmi megjegyzések (részletek)

Régóta tervezték a könyvtári szolgáltatás méltó elhelyezését. Ennek a tervezésnek az utolsó szakasza is már egy évtizedes. Még 1992-ben írták ki az épületre a tervpályázatot, 1993-ban hirdettek eredményt. Zalaváry Lajos, a magyar építészek szenior nemzedékének illusztris mestere kapta a tervezési megbízást. Anyagiak hiányában évekig húzódott a megvalósulás, 1999-ben egy parlamenti döntés biztosította a szükséges pénzügyi támogatást. 2001. augusztus 20-án ünnepélyesen felavatták az új épületet, október 1-jétől pedig az olvasók rendszeresen látogathatják.

Méltó környezetben áll az épület, templom, iskola és mozi között. Mintegy kulturális fókuszot képez. A mozi különösen neves mester alkotása, 1927-ben készült el Medgyaszay István, a huszadik század első felének neves magyar építésze tervei alapján. Kár, hogy ma elhanyagolt állapotban mutatkozik.

1934-ben épült a markáns református templom Vécsey Barnabás városi mérnök tervei szerint, ha nem is emelkedett még a műemlék rangjára, mégis impozáns hangsúlyt képvisel a környezetben. Nem is annyira tornyával, inkább aszimmetrikus kőfal-dekorációjával.

Az együttes közel van a városmaghoz, ahhoz a széles fő úthoz, mely urbánus érdemű téralkotásként egész Dél-Dunántúlon párját ritkítja. Az urbánus szövetben a könyvtárépület finoman igazodik a szegélyező utcákhoz. A jól tagolt kompozíció és az ennek megfelelő idomokra bontott markáns tető gazdagodást jelent az érdemes környezetben.

Egy korszerű könyvtárnak a középületek műfajában nagy lépésekkel kell követnie a társadalmi és a technikai fejlődést egyaránt. Ezért funkcióban sokrétűbbnek kell lennie, mint a régiek voltak. Ma már a könyvvállomány nagyrészt szabad polcokon áll az olvasók rendelkezésére, ezzel a könyvtár ott-honosabb lett. Napi gyakorlat az Internet használata, elektronikus rendszer védi a könyveket. Újítások sokasága könnyíti a használatot.

Az új nagykanizsai könyvtárépület funkcionálisan maradéktalanul igyekszik a kor követelményeinek megfelelni: biztosítja a korszerű elemek beépítését-alkalmazását.

A könyvtár a város közéletéhez, közművelődéséhez funkcionálisan is kapcsolódik, egyes termei a könyvtárhelyiségek érintése nélkül is látogathatók. Így az épület még további szálakon is kapcsolódik a város és környezete társadalmi és mindennapi életéhez.

Halis István Városi Könyvtár

Bevallom, az épület külseje első pillantásra meglepett. Modern, mellbetaszító megjelenésű épületet vártam. Szolid kompozíciójú épületre találtam. Dekorja kissé a szecesszió florealis korszakára, vagyis a régebbire, a Lechner Ödönhöz is közelálló, tehát száz évvel ezelőtti korszakhoz kötődik. A homlokzatokon a vakolatdekornál erőteljesebb motívumok a célszerűség jegyében épült különböző méretű és alakú ablakok. Összességében mégis a mai építészet igényeit kielégítő megjelenésre találtam. Megbarátkoztam vele. Leolvasható róla, hogy alkotója nem a mindenáron újíto, lobbanékony fiatal nemzedékhez sorolható. Nagy érdeme, hogy az alkotás nem fog „kimenni a divatból” és nem is kíván konkurálni az előljáróban említett jeles szomszédokkal. Zalaváry Lajosnak mindig is megvolt az a képessége, hogy nem hivalkodó épületekkel illeszkedett azok környezetébe, hanem „jólnevelt” tartózkodással. Igen, itt sem hazudtolta meg magát. És éppen ezért lehet, hogy rövidesen mindenki elismeri ezt az épületet az iskola, templom, mozi-színház együttes értékes egyedének.

Az épület főhomlokzatának markáns eleme a főbejárat, mely a kissé lejtős terepet megosztja a lépcső és a mozgássérültek rámpás feljárója között. Ez funkcionális perfekció, egyben formai bravúr is. Még ha nem is túl feltűnő. Meglepett, hogy a főbejárat után a belépő nem jut a fókuszkiént kínálgató tetőkupolás centrumba, hanem oldalt lép a könyvtárépületbe és jut a kölcsönző pulthoz. A szép feljáró lépcső után az építész itt mintegy lemondott arról, hogy a látogató rögtön reprezentatív tér-sorba jusson. Lehet, hogy igaza van, mert így a belépő csak akkor ér az architektonikus értékhez-élményhez, amikor már elintézte az adminisztrációját. Amikor belépett az otthonba. Lehet, hogy ez a módszer is a tapasztalt építészre utal.

Zalaváry Lajos a legrégebben aktív magyar alkotó-építészek egyike. Aki az idő múlását, az adottságok fejlődését és az ízlés változását nem passzívan szemléli. A nagykanizsai könyvtár épülete arról tanúskodik, hogy lényegileg nagyon is lépést tudott tartani az építészettel szemben megnyilvánuló követelmények fejlődésével (változásával?) és a fiatalabb építésznemzedékekkel. Remélhető, hogy Nagykanizsa város és közönsége meg fogja becsülni ezt az új architektonikus értékét. A könyvtár látogatása mellett ennek bizonyítéka lenne a szomszédos Medgyaszay épület rekonstrukciója és az épületeket összefogó kis park gondos újjáalakítása is.

SÉTÁK, LÁTNIVALÓK NAGYKANIZSÁN

Nagykanizsát az eddig ismert írásos források szerint először 1245-ben említik meg egy korabeli határjárás iratán. Útikalauzunk egy olyan körsétát ajánl, mely során sokféle történelmi korszak sokféle emlékével találkozhat a látogató. Kalauzunkat a város történetét feldolgozó Kanizsai Enciklopédia (Nagykanizsa, 1999.) szócikkeiből, Cseke Ferenc Körséta a belvárosban (Nagykanizsa, 1997.) című városismertetőjéből és a Kanizsánkkal az EU-ba (Városnapi pillanatképek. Képeslapok, Nagykanizsa, 2003.) című multimédiás kiadvány Kunics Zsuzsa írta szövegeiből állítottuk össze.

Belvárosi séta

Belvárosi sétánk a Halis István Városi Könyvtár új épületétől indul, és ide tér vissza. A látniivalók sorszámai a kiadványhoz készített térképen is láthatók.

1. Halis István Városi Könyvtár

A könyvtár új épülete Zalaváry Lajos Kossuth-díjas tervező munkája. 2001. augusztus 20-án avattuk, az olvasók 2001. október 1-jén vehették birtokba.

2. Református templom

1934-ben épült a kanizsai Vécsey Barnabás mérnök tervei szerint.

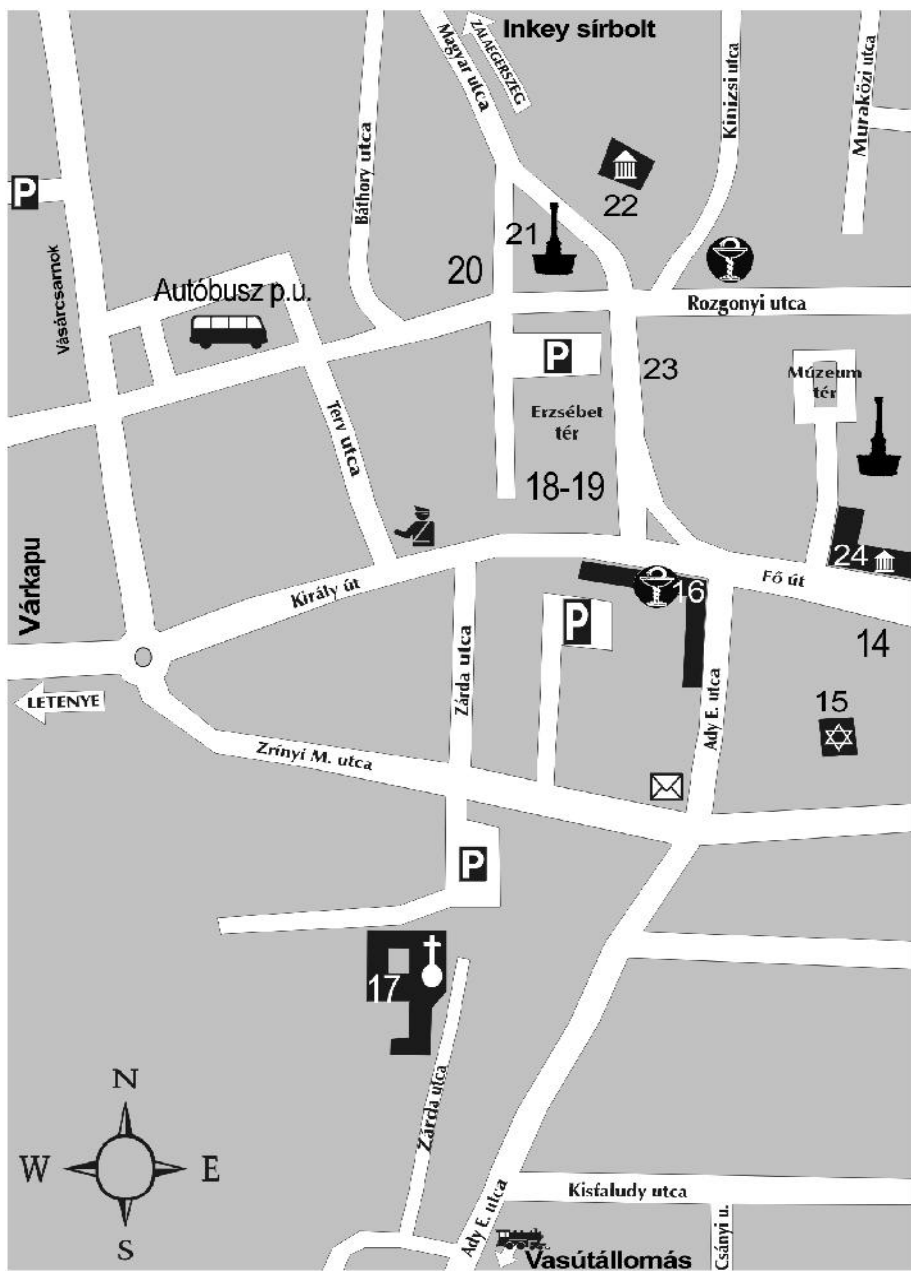
A könyvtár és a református templom

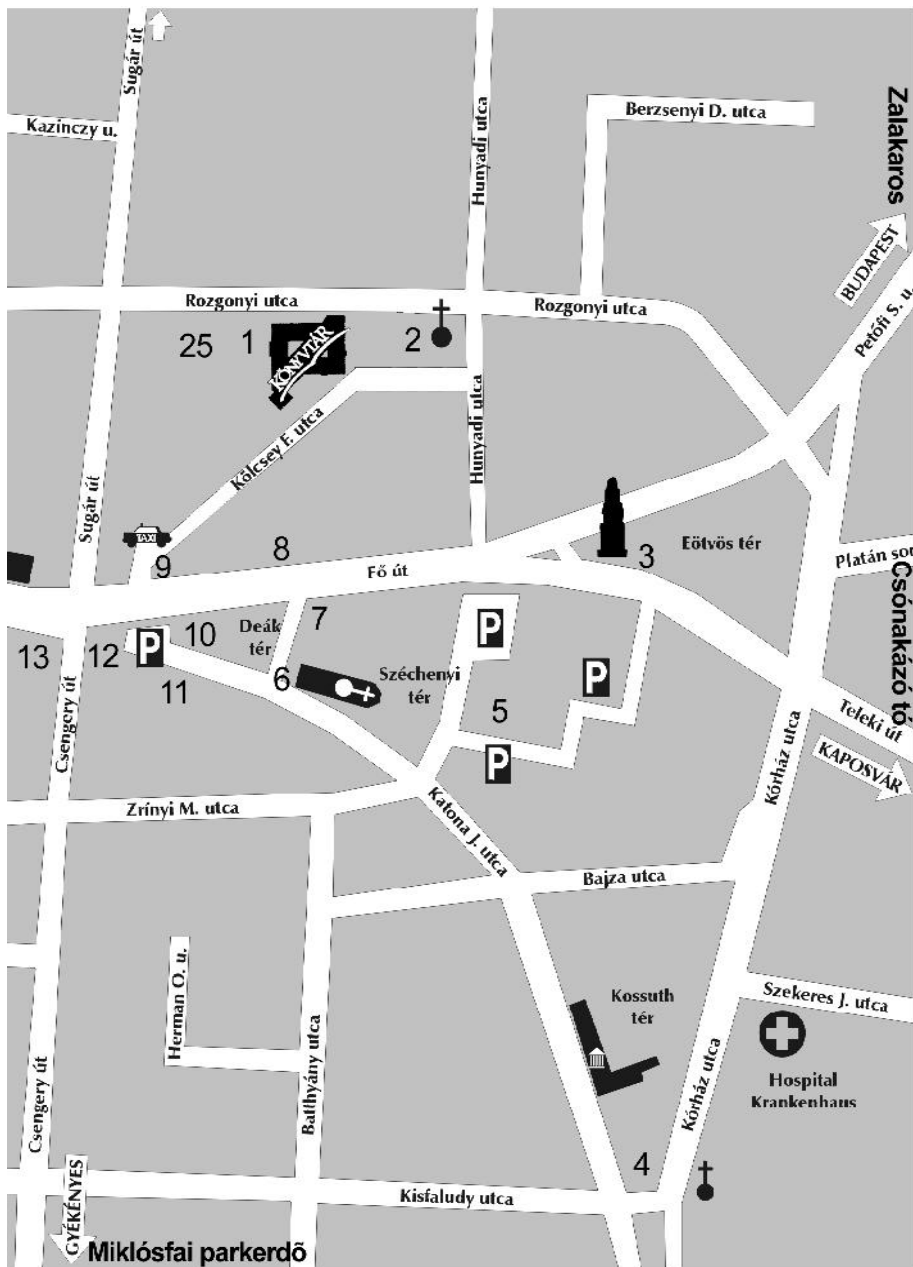
3. Nagy-Magyarország emlékmű

A nagykanizsai származású Schless István 1933 októberében 20 ezer pengős adományt tett egy a Fő utat lezáró, Eötvös téren felállítandó emlékmű létrehozására. Hübner Tibor budapesti építész tervét fogadták el. Az emlékmű még 1934-ben elkészült. 1952-ben ledöntötték, és megcsonkítva a talapzat mögött gödörbe temették. Az idősebb nemzedék emlékei alapján megkezdett kutatás során 2000 őszén találtak rá az elásott műre. A restaurálást követően 2001. augusztus 12-én nagyszabású ünnepség keretében avatták fel, az alkotó fia, Hübner Tibor jelenlétében.

Az emlékmű az 1940-es években

4. Szentháromság emléké

A barokk stílusú, 1992-ben felújított Szentháromság szoborcsoportot Inkey Boldizsár faragta Graz-ban, 1758-ban. A Szentháromság allegorikus jelképét és a Mária-szobrot Szent Antal, Szent László király, Szent István király, Szent Imre herceg és Keresztelő Szent János szobra veszi körül. A mű eredetileg az Erzsébet téren állt, majd az Eötvös térre került, a felújításkor helyezték a Kossuth térre.

5. Hevesi Sándor Művelődési Központ

A városunk szülöttéről, Hevesi Sándorról elnevezett művelődési központ 1976-ban átadott épületének tervezője Erdélyi Zoltán, belsőépítészete Máté András volt. Az épület előtt Németh János domborműve, az előcsarnokban Járási Ildikó tűzzománc képsorozata, az emeleten pedig Schaár Erzsébet alkotása: Hevesi Sándor mellszobra látható.

6. Felső (városi) templom

1764-ben Nepomuki Szent János tiszteletére egy kisebb barokk temetőkápolnát emeltek itt. 1823-ban hajóit meghosszabbították és tornyot építettek hozzá. Idővel a templom egyre szűkebbnek bizonyult, ezért 1942-ben, a 18. századi részek lebontása után az eredetnél nagyobb alapterületű, kereszthajós, modern részt építettek a 19. századi toronyhoz és épületrészhez.

A Deák tér, szemben a Bankpalota

7. Bankpalota

A pénzügyi palotát az Osztrák–Magyar Bank 1904-ben építtette Hubert József tervei alapján. A bank kanizsai fiókja 1879-től 1903-ig a Takarékpénztár épületében működött. Az épület ma is pénzügyintézeteknek ad otthont.

8. Bogenrieder-palota

A Bankpalotával szemben álló szecessziós stílusú épületet Bogenrieder József vendéglős és szállodás építtette az 1910-es évek második felében.

A Bajer, később Muskátli Cukrászda a századfordulón

9. Muskátli cukrászda

Bár az épületet többször felújították, a szecessziós jegyeket máig őrzi. Itt működött az elegánsan berendezett Bajer Cukrászda, majd a híres Makoviczky cukrászda, utoljára a Muskátli cukrászda, sokak szeretett „Musi”-ja, mely idén szűnt meg.

10. A 48-as gyalogezred emlékműve

Kisfaludy Strobl Zsigmond alkotása a Deák téren, amely az ezred első világháborúban elesett hősi halottainak állít emléket. Az 1798-ban Veronában újjáalakult ezred az 1800-as évek második felétől kizárólagosan zalaiakból állt. Az emlékmű avatására 1934-ben kerülhetett sor, miután a Deák térről az Erzsébet térre helyezték át a Török kutat, s ennek helyére kerülhetett a 12 ezer hősi halott emlékműve. Az ünnepségen részt vett az alkotó, Kisfaludy Strobl Zsigmond is. A kompozíció Petőfi Sándort ábrázolja egy első világháborús kézigránátos magyar katonával, ugyanis ebben az ezredben szolgált Petőfi 1838 és 1840 között, 18 hónapig.

11. Grünhut-ház

A Deák tér 2. számú épületet (a város legszebb romantikus házát) Grünhut Fülöp gabonakereskedő építtette 1860 körül. Itt működött híres gabonakereskedésük. A család másik tagja, a 19. század elején élt Grünhut Alfréd híres műgyűjtő volt, jelentős numizmatikai és metszetgyűjteményét ma a Thury György Múzeum őrzi.

12. A Nagykanizsai Takarékpénztár palotája és a Turul (a Szomolányi sarok)

1870-ben nyitották meg a Takarékpénztár utat, a mai Csengery utcát. Még ugyanebben az évben elkészült a Nagykanizsai Takarékpénztár impozáns székházának utcai része, de a kupolás sarokrész csak 1879-ben épült hozzá. A szomszédos ház megvásárlása, átépítése, megmagasítása után 1888-ban alakult ki a székház ma ismert, teljes képe. A saroképületet a kanizsaiak Szomolányi Gyula két világháború közt itt működő női és férfi divatruházára emlékeztető Szomolányi saroknak is nevezik. Itt volt üzlete ifj. Wajdits József nyomdatulajdonosnak is, aki könyv- és papírkereskedéssel is foglalkozott, s egy ideig a Zalai

*Balra a Takarékpénztár,
jobbra az Első Magyar
Biztosító*

Közlöny kiadója volt. A ház előtt áll a Turul szobor, környéke a város kedvenc találkahelye. Istók János szobrászművész alkotását, a Turulmadarat és az országzászlót 1933 pünkösdjén impozáns ünnepség keretében avatták föl először. A szobrot és az országzászlót az 1950-es években eltávolították és beolvasztásra ítélték, de a gépgyár munkásai megmentették. Újraavatására 1990-ben került sor. Az utóbbi időben a Turul szobor előtti téren állnak a könyvheti sátrak.

13. Az Első Magyar Biztosító palotája

Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság 1857-ben létesített ügynökséget Nagykanizsán. Az 1910-es években épült palotájuk stílusában az eklektika és a szecesszió elemei egyaránt megtalálhatók.

14. A Dél-Zalai Takarékpénztár székháza és a Bazár-udvar

Az épületek helyén 1881 előtt Kiss József gombkötő emeletes háza állt, valószínűleg itt lakott Hoffmann Mór tanár, s itt született 1873-ban fia, Hevesi Sándor. Az épület mellett egy földszintes ház állt. Az 1870-ben alapított, főleg mezőgazdasági hiteltevékenységet folytató Dél-Zalai Takarékpénztár székházát és a bérlakásokat 1881-ben építették fel.

A két udvart hajdan sok üzlet vette körül, innen ered a még ma is használt Bazár-udvar elnevezés.

Az átadás után, 1881-től 1901-ig az új épület emeletén bérelt helyiségeket – olvasó-, játszó- és társalgó termet – a Nagykanizsai Társaskör. Itt működött a kor legismertebb kanizsai fényképésze, Mathea Károly üzlete is. 1989-ben az épületet felújították, s hangulatos díszudvart alakítottak ki benne, ahol nyaranta koncerteket is hallgathat a város zeneszerető közönsége.

15. Zsinagóga és a Zsidóház

A zsinagóga egyszerű külsejű klasszicista épület. 1807-22 között építette a 375 tagú zsidó hitközség a Batthyányak támogatásával. A zsinagóga jó akusztikájú, nagy belső térrel rendelkezik, a város koncerttermeként is működik.

A zsinagóga

Az akkori rendelkezések szerint a zsinagóga az utcáfrontra nem épülhetett, ezért építhették az 1820-as években elé a zsidó hitközség ugyancsak klasszicista házát. A Zsidóház fölszintjén működött a híres Fekete Sas patika. A patika majdnem teljes bútorzata ma a múzeum várostörténeti kiállításán látható. A másik földszinti üzlethelyiségben a Magyar Divatcsarnok, Fürst József divatüzlete működött az 1920-30-as években. 1944-ben a zsidóházban és a Zsinagógában hozták létre a nagykanizsai gettót. 1944. október 26-28-án itt gyűjtötték össze a város és környékének 3000 zsidó lakosát, hogy Németországba hurcolják őket. Emléküket a Zsinagóga bejárata mellett elhelyezett emlékoszlop őrzi.

16. Vasemberház

A 18. században barokk stílusban emelt épület, eredetileg a Batthyány család vendégfogadója volt, később földszintjén üzleteket, az emeletén lakásokat alakítottak ki. A 19. század első felében sörháznak nevezték. A századfordulón Bettelheim és Guth vasüzlete „A Vasemberhez” az épület középső részén, az 1865-ben alapított Unger Ullmann Elek-féle híres vaskereskedés a sarokrészen működött.

17. Alsótemplom

A barokk épületegyüttes a város legértékesebb műemléke. 1702-14 között a ferencesrend építette a lebontott vár tégláiból. A falakon és a szentély kupoláján stukkós domborművek, a falak mentén díszes mellékoltárok láthatók. A szenteltvíztartót eredeti török sírköből faragták. A főoltár képét G. F. Sambach festette 1770 körül. A legnagyobb értékűek mégis a barokk faszobrok. Megtekintésre érdemesek a sekrestyében lévő faragott barokk szekrények. Ugyancsak barokk stílusú a kétszintes kolostor, mely közvetlenül a templomhoz simul. Fő része egy belső udvart körülzáró négyszögletes épület, ehhez kapcsolódik egy L alakú szárny. Szép, intarziás ajtaját a múzeum őrzi. 1950 után az épületben kollégium, majd 1988-tól 2001-ig a kanizsai Városi Könyvtár működött, ma újra egyházi tulajdon.

Az Erzsébet téri piac egy régi képeslapon

18. Erzsébet tér

A város főtere. 1927-ig piac működött itt. 1927-ben a városrendezési terv már díszternek tekintette, ekkor nyerte el mai alakját.

19. A 20. honvéd gyalogezred emlékműve és a Városháza

Hybl József alkotása az ezred első világháborúban elesett hősi halottainak állít emléket. Az emlékmű költsége a háborút túlélte bajtársak adományaiból, a budapesti Vigadóban tartott díszhangverseny jövedelméből és a városi tanács hozzájárulásából gyűlt össze.

Az Erzsébet teret nyugatról a Városháza háromszintes, szinte teljesen dísztelen épülettömege zárja le. Az 1930-as években a törvénykezés céljaira építették, innen a Törvényház elnevezése is. Jelenleg a városi közigazgatás, illetve a bíróság székhelye.

A 20. honvéd gyalogezred emlékműve, mögötte a Városháza

20. Kvártélyház

1740-ben építették a vár tégláiból fogadó céljára. Később Zöldfa Vendéglő és Szálloda néven a Dunántúl egyik legnagyobb fogadója volt, kényelmes szobákkal és nagy istállókkal. Nagytermében messze földön híres bálakat rendeztek, de mellette színházi előadásokat és hangversenyeket is tartottak.

1880-ban átalakították, és a törvényszék vette át. 1943-45 között internálótábor volt. Ma a Bólyai János Általános Iskola működik falai közt.

21. A Díszkút

Tersánczy József orvos tett javaslatot először arra, hogy a Deák tér fásításával együtt a tér délnyugati részén artézi kutat is fúrassanak, mely „bő vizével a tűzoltóknak gyors használatul szolgálhatna”. A kút 1879-ben készült el. Szögletes kömedencéje a szájhagyomány szerint Kanizsa török kori várából származik, ezért a kanizsaiak később Török kútnak nevezték el. A kút 1934-ben átkerült az Erzsébet térre. Most – szép tetővel fedve, felújított állapotban – a Batthyány kastély (múzeum) udvarán áll.

22. Művészetek Háza (Kiskastély)

A Művészetek Háza elnevezést ez az 1996-ban felújított neoklasszicista villa kapta. Ma képtár és előadóterem, állandó kiállításán Z. Soós István alkotásai és a Sass-Brunner hagyatéék látható.

23. Arany Szarvas Vendéglő

A méltán híres Arany Szarvas Szálloda és Vendéglőt Knortzer György vendéglős 1875 áprilisában kezdte építeni. Annak idején két épületben működött a fogadó: az egyikben a szálloda, kávéház, a másikban étterem fogadta a vendégeket. A 32 szobás fogadó a vidék egyik legmodernebb szállodája lett, falai közt főhercegek, miniszterek, előkelő külföldi vendégek szálltak meg.

Az 1930-as évek végén a Hány János vezette „Kis szarvas” vendéglő működött az épületben. 1942-től 1950-ig Szever József vezette itt a jónévű „Szever Vendéglőt”. A vendéglő államosítása után

évtizedekig a Rózsakert étterem működött itt. Ma leginkább cipőboltjáról ismerik.

Az Arany Szarvas mozitörténete is érdekes: 1910-ben a szálló bérlője, Haas Vilmos működtetett itt először mozgóképszínházat, majd Brónyai Lajos Uránia (később Saturnia) mozija működött itt. 1911 szeptemberében ismét Haas Vilmos nyitott itt mozit Edison néven. 1913 nyarán költözött ide a korábban a Polgári Egyletben működő Holzer Samu-féle Uránus mozi, ami 1915-ben Berlin, 1919-től Világ nagymozgó néven tartott vetítéseket.

24. Batthyány kastély, a Thúry György Múzeum kiállítása

A többször átépített kastély, amit a kanizsaiak „hercegi várnak” is mondanak, Kanizsa legrégebbi épülete, 1705-12 között épült. Grasics Jakab báró a vár köveiből építtette. 1743-ban Batthyány Lajos nádorispán lett a város ura, ettől kezdve a

Batthyány család uradalmi tisztartói háza lett.

Az épület funkciója többször változott, jelenleg a Thúry György Múzeum épülete, az utca felől üzletek sorakoznak.

A volt kanizsai várkapitány, Thúry György nevét viselő múzeum fennállásának 50. évfordulójára készített tárlat legizgalmasabb része a 18-19. század fordulójára

hangulatát visszaidéző üzlethelységekkel teli utca és a polgárlakás. Az életszerűen berendezett Fekete Sas patika, kalapos műhely, szatócsbolt közötti kis hirdetőoszlopos téren kiskanizsai kofa árul. A polgárlakás dolgozószo-

A Fő utca részletei a múzeum kiállításán

bájának eleganciája, gyermekszobájának kedves zsúfoltsága hűen és intenzíven adja vissza a „békeidők” hangulatát.

A múzeum története összekapcsolódik a könyvtárával, joggal tekinti alapítójának Halis Istvánt mindkét intézmény. A múzeum előzményének az 1900-as évek elejétől kialakuló „régiségtár”, a piarista gimnázium gyűjteménye tekinthető.

1913-ban Halis István városi tanácsost neveztek ki a Városi Könyvtár és Múzeum élére könyvtárosnak és múzeumőrnek, aki 1919-ig hivatali szobájában gyűjtötte a könyveket és a régiségeket. Ezután a Városházán adtak át két szobát

erre a célra. 1923-ban az új gimnáziumban (Sugár u.13.) rendeztek be négy szobát a múzeum és könyvtár számára. Halis István 1925-ig vezette a két gyűjteményt, azután a kegyesrendi tanárok látták el a teendőket. 1949 tekinthető a mai értelemben vett múzeum alapítási évének. 1950-ben már külön működött a múzeum a könyvtártól. 1951 elején vette fel a „Thúry György Múzeum” nevet.

Legrégbbi gyűjteményrésze a *Numizmatikai és metszetgyűjtemény*.

Grünhut Alfréd módos gabonakereskedő, bankár, a város ismert műgyűjtője volt. 1919-1920-tól gyarapította a múzeumot a Grünhut által ajándékba adott, illetve tőle 1922-ben megvásárolt híres metszet- és numizmatikai gyűjtemény. A mintegy 4000 darabos éremegyüttes tette kiemelkedővé a numizmatikai anyagot, mely a Dunántúl egyik meghatározó gyűjteményévé fejlődött.

Ugyancsak régi gyűjteményrész a mai *Történeti dokumentációs tár*.

A gyűjtemény alapját Bátorfi Lajos, a Zalai Közlöny szerkesztője hozta létre 1885-ben, amikor a városnak 87 régi okmányt és nevezetes kéziratot ajándékozott. A második világháború utolsó napjaiban súlyos veszteség érte a gyűjteményt, a német, majd a bolgár csapatok számos iratot, könyvet tüzeltek el. A megmaradt várostörténeti értékű kéziratok, tanácsjegyzőkönyvek, céhiratok, szerződések, periratok együttese képezi azóta is a gyűjtemény legértékesebb magját. Az 1970-es évektől főként családi adomány útján gyarapodott a tár.

A *Helytörténeti tárgyi gyűjtemény* törzsanyagát főként a „régiségtár”-tól örökölt fegyver- és pecsétgyűjtemény alkotta. Az 1960-es években a tervszerű gyűjtés eredményeként megtízszereződött a műtárgyak száma. Jelentős ipartörténeti együttes jött létre: közel kétezer a kanizsai mesterektől ajándékba kapott és vásárolt csizmadia, cipész, kovács, kötélverő, szítás, kádár, bádogos, kézimunka előnyomó, kalapos, cukrász és más műhelyekből származó szerszámok s műhelyberendezések száma. A gyűjtemény páratlanul gazdag a századforduló emlékeiben: jelentős számú bútort, lakásfelszerelési eszközt, használati tárgyat, játékot, lakástextíliát, viseleti darabot őriz.

A piarista tanárok által létrehozott szerény *Néprajzi gyűjtemény* a háborús években elpusztult. Leggazdagabb a viseleti darabok, a szöttesek, a játékok és a kismesterségek tárgyainak gyűjteménye, szebbnél szebb karcolt, vésett, spanyolozott diszű darabokat őriz hajdani pásztorok hagyatékából is.

A város és környékének régészeti kutatása, és a *Régészeti gyűjtemény* története rövid múltra tekint vissza. Talán a legjelentősebb leletmentést Méri István vezette a vár területén 1953 és 1958 között. Azóta több ásatás is folyt Kerecsényi Edit, Müller Róbert, Kalicz Nándor és Horváth László vezetésével,

árpád-kori, római és kelta telepekről több ezer tárgy vár bemutatásra, meghatározásra a kanizsai és becsehelyi raktárakban.

A fontosabb ásatások a következők voltak: Kalicz Nándor: Nagykanizsa-Sánc, Becsehely (rézkor, újkőkor); Horváth László: Miklósfa (kelta temető), Nagykanizsa-Billa (rézkor), Nagykanizsa-Inkey kápolna (rézkor-római kor), Nagykanizsa-Katonatemető, -Alsóerdő, -Felsőerdő, Nagyrécsce, Gelsesziget (római halomsírok), Nagykanizsa-Bilkei-dűlő (késő bronzkor), Sormás, Újudvar, Hosszúvölgy (római), Kiskanizsa (kelta), Palin (újkőkor), Magyarszerdahely (kelta és római); Vándor László: Újudvar, Romlott vár, Bajcsa, Nagykanizsa-Tunggram (középkor). 1999 augusztusában elkezdődtek az M7 és M70 autópályák megelőző régészeti feltárásai, melyek hatalmas mennyiségű leletanyaggal gyarapítják tovább a gyűjteményt.

A Thury György Múzeumban 1955-ben elkülönített *Képzőművészeti gyűjtemény* törzsanyagát néhány helyi művész festményén kívül a Grünhut Alfréd adományozta metszetgyűjtemény alkotta. Az együttes történelmi tárgyú – főként a kanizsai várral kapcsolatos – XVII. századi rézmetszetekből, rézkarcokból, s néhány, ezek alapján készült XIX. századi akvarellből, litográfiából áll. Később esetlegesen, alkalmanként folyt a gyűjtés. Mindezek ellenére számos hazai, kitűnő minőségű alkotással sikerült így a gyűjteményt gyarapítani, többek közt Benczúr Gyula, Székely Bertalan, Egry József, Gulácsy Lajos, Barcsay Jenő műveivel. Jelentős provinciális barokk faszobrok is kerültek ekkor a múzeumba. *(Gyűjteményeinek történetét a múzeumtól kapott kézirat alapján állítottuk össze.)*

25. Városi Színház (mozi)

A magyaros stílusú épület 1927-ben Medgyaszay István tervei szerint készült. Homlokzati freskói színpadi jeleneteket ábrázolnak a Bánk bán, a Falu rossza és a János vitéz című darabokból. Az épületben utóbbára filmszínház működött, ma felújításra és hasznosításra vár.

A város központjától távolabb

Várkapu emlékmű és a Cigány Holocaust emlékmű

A kanizsai várat Kanizsai II. Miklós kezdte el építeni, az építés valószínűleg 1393-ban fejeződött be. A Kanizsai családtól a Nádasdyakhoz került, majd újra királyi végvár lett. A törökök 1600-ban foglalták el. Minden birtokos átépítette a kor igényei szerint. 1690-ben szabadult fel a török uralom alól, majd 1702-ben lebontották, így semmilyen emlékhely nem maradt a vár területén. A kanizsai polgárok többször is próbálkoztak emlékhely kialakításával, végül 1996-ban készült el az ipartelep mögötti parkban a stilizált várkapu. Az előtte látható mellszobor Vörös János szobrászművész alkotása, a vár leghíresebb kapitányát, Thury Györgyöt ábrázolja.

A Várkapu mögött áll a Cigány Holocaust emlékmű, mely a második világháború cigány áldozatai emlékére készült 1991-ben. A fából faragott emlékmű Csávás Csaba alkotása.

Inkey sírbolt

Az 1768-ban épült négykaréjos alaprajzú barokk kápolnát Inkey Boldizsár, családjának legjelentősebb birtokszerzője emeltette. Kupolaboltozatos kápolna, tetején kicsiny, nyolcszögletű toronnyal, falát lapos pilaszterek tagolják.

A vasútállomás

A kanizsai vasút története a vasút hőkorszakába nyúlik vissza. A Kanizsa - Prágerhof szakasz 1860-ban, a buda(pest)i 1861-ben, a soproni 1865-ben, a barcsi 1868-ban nyílt meg. A vasútállomást 1861-ben Carl Schlimp tervei alapján építették, ekkor vonatfogadó csarnok is csatlakozott az állomás épületéhez. A fából és díszes vaselemekből készült csarnokot rossz állapota miatt 1940-ben lebontották. A vasútállomás épülete az 1950-től végzett folyamatos felújítás után nyerte el mai arculatát. A peronon a Déli Vasúti emléktábla, Rétfalvi Sándor szobrász alkotása látható.

A temető

1916-ban az Osztrák-Magyar Monarchia legnagyobb hadikórháza épült a városban. A gondos ápolás mellett is sokan haltak itt meg, 1100 katona. Európa szinte minden nemzetének fiai nyugszanak az első világháborús hősi temetőben. A második világhéges német, bolgár és a Szovjetunióból származó áldozatainak szépen gondozott sírkertje csatlakozik ehhez, együtt igazi nemzetközi emlékhellyé, sajátos látványossággá teszi a város temetőjét.

Első világháborús hősi temető

A Nagykanizsa című 1929-ben, Barbarits Lajos szerkesztésében megjelent, máig egyedülálló, a város életének széles területeit bemutató városmográfia 216-227. oldalairól idézünk:

A Casino százágys kórházában 1915-ben 1399, a Munkapáholyban 31 ágyon 450, a Szanatóriumi Egyesület 27 ágys kórtermében 514 sebesültet ápoltak. A háború kitörésétől számított első kilenc hónap alatt 30.830 sebesült és beteg vette igénybe a nagykanizsai Vörös Kereszt és fiók-kórházainak szolgálatát. Ezek közül 1915 végéig 190 került ki a nagykanizsai katonatemetőbe. A katonai tartalékkórház ugyancsak tömve volt sebesültekkel.

Csak 1916 év októberére szabadultak fel az iskolák és egyesületi helyiségek, amikor is az összes sebesülteket, betegeket – 3600 volt ekkor a számuk – az elkészült, új, hatalmas katonai kórház-városrészbe (mai barakktelep) vitték át.

A tervek annyiban szenvedtek változást, hogy a barakkokból nem járványkórház lett, hanem ide vonták össze az ekkor összesen 3600 beteget ápoló tartalékkórházakat is. Így az 1916-17-es iskolaév elejével a város iskolái egymás után visszaköltözhettek saját falaik közé, az új kaszárnyával pedig felszabadultak azok a középületek, melyeket eddig csapatelhelyezésekre vett igénybe a hadvezetőség.

Maradt még Nagykanizsának a világháborúból 57 vitézzé avatott katonája: 20 tiszti és 37 legénységi vitézt avattak Nagykanizsa lakosai közül.

Maradt ezenkívül Nagykanizsának a maga ezernyi gyászán kívül egy *hősi temetője*, amelyben az itteni kórházakban elhalt különféle nemzetiségű *1100 hősi halottat* temettek szomorú, katonás rendekben egymás mellé.

MAORT-lakótelep

A temető mellett nyújtózik a MAORT-lakótelep. 2001. december 5-én a telep sarkánál – a Papp Simon sétány elején – a MAORT-telep létrehozóinak tiszteletére emlékoszlopot állítottak. Az emlékoszlopon a telep alaprajza mellett dr. Papp Simon, dr. Gyulay Zoltán és Bősze Kálmán domborművű képmása látható. Udvardi Géának a Pannon Tükör 2002. évi 3-4. száma 64-65. oldalán megjelent írása – Emlékoszlopot állítottak a nagykanizsai MAORT-lakótelep létrehozóinak tiszteletére – az emlékoszlop felállítására kapcsán összegzi a telep történetét. Ebből az írásból idézünk:

A Magyar Amerikai Olajipari RT. (MAORT) mérnökeit és vezető tisztviselőit úgy szerződtette, hogy részükre természetbeni lakást, fűtést és világítást biztosított. Nem feledkeztek el ugyanakkor a fizikai dolgozók és kisebb beosztású tisztviselők letelepítését szolgáló lakások építéséről sem. A kőolaj megtalálásával szinte egy időben, 1938-ban már megkezdődött a bázakerettyei lakótelep építése, majd az 1940 után megtalált Lovászi kőolajmező dolgozói részére is építettek lakásokat. A lakótelepeken étkezdé, üzletház, munkásotthon (mozi és kultúrház), orvoslakás és orvosi rendelő is épült.

Nagykanizsán dr. Krátky István polgármester rendkívüli segítőkészségével jutott az olajipar ahhoz a területhez, ahol 1942-ben kezdődött meg a mai napig idegenforgalmi látványosságként is ismert lakótelep építése.

Több neves építész tervét is tanulmányozták, és végül dr. Kotsis Iván építész-professzor lakóházterveit alapul véve tervezték meg a nyeregtetetős, cserépfedelees, ház mögötti terasszal, virágablakkal, beépített bútorokkal ellátott, különböző nagyságú – de mindegyik tágas – épületeket. A telep tervezésének, kivitelezésének „szellemi atyja” Bősze Kálmán erdőmérnök volt, aki már soproni egyetemi éveitől építésztervezőként és komoly építkezések „pallérjaként” is komoly gyakorlatot szerzett. Bősze Kálmán erdőmérnök hozzáértése ma is látszik a telepen, a bokrok, örökzöldek, a „bőszeszakáll”-t termő fák mind rá emlékeztetnek. Bőszének az volt a célja, hogy a telep csöndjével, klímájával, kényelmével üdülőtelepi jellegű, az itt lakók teljes pihenését és munka utáni kikapcsolódását biztosítsa. Nem tervezett a házak közé elválasztó kerítéseket, nem engedte meg a lakótelepi házak mellett a disznóólak, csirkeudvarok, veteményes kertek kialakítását, hangoztatta, hogy az olajipar dolgozói keresnek annyit, hogy táplálékukat az üzletekben megvehessék.

Tervezőként Bősze Kálmán elképzeléseit Póra Ferenc kultúrmérnök, aki helyettese volt, továbbá Berkes József, Keresztes Győző, Viktor Cör fektették le, kivitelezőként Dombay János, Séger Imre, Oszoha Géza, Pásztor Zoltán, Bányai Miklós, Faragó László, Hegyi István technikusok és építőmesterek valósították meg akaratát.

A Hevesi Sándor Általános Iskola védett udvara

Ma még rendkívülinek mondható az a jelenség, melyről a következő írás beszámol. Ahogy az oázis különleges szépsége és életet adó vize, zöld vegetációja megszakítja a sivatag egyhangú tengerét, úgy képez különleges foltot Nagykanizsa keleti városrészének betonsivatagában a Hevesi Sándor Általános Iskola udvara. Az emberi akarat és lelkesedés alakította ki a sivár környezetben ezt a szép kertet. Néhányak ötlete, szorgos keze, és tanári irányítás mellett a diákok gondossága, ma pedig már egy város helyi rendelete és figyelme segíti, hogy tartós „jelenség” legyen ez a tündérkert. Olyan országosan is követendő és követhető példa jött itt létre, mely akár osztálykirándulások, pedagógiai tapasztalatcserék egyik állomása is lehet. Az iskola tanárának, a „természet-kedveltető” pedagógusnak, Lengyák Istvánnak tollából való írás részleteivel mutatjuk be a kertet.

A nagykanizsai Hevesi Sándor Általános Iskola átadásakor a szünetudvar és a sportudvar szinte teljesen csupasz volt. Az udvart szerencsére teljesen körberítették. Ez tette lehetővé a lakótelepi környezetben a saját kert kialakítását.

A kialakuló kertet látva a szülők is bekapcsolódtak a növények számának gyarapításába. A gondnoki lakás körül lassan megszületett egy kis virágoskert. A konyha előtti területen szivarfa, tulipánfa, magnólia, olajfa, orgona, díszbarack, duglász- és ezüstoffenyő növegetett. Az épület egyik falának oldalán sodort- és szomorúfüzek váltakozó sorát telepítettük. A szünetudvar és a salakos futópálya közé tujasövényt ültettünk. A kert északi kerítése mellett nyírek, lucfenyők, mályvacserjék indultak fejlődésnek.

Az iskola tantervébe illeszkedő kirándulások, táborozások olyan helyekre juttatták el tanulóinkat a „panel környezetből”, ahol megérthették a természet, a környezet megóvásának fontosságát, s ezt saját parkjukban aztán meg is élhették. Most már cél lett egy olyan kert létrehozása, melynek segítségével hatásosabbá lehetett tenni a gyerekek környezettudatos nevelését, a biológia és a környezet órákat.

1997-ben kerülhettek a botanikai ismertető táblák is a növények mellé.

Az iskolakertben ma már majdnem 150 növényfaj és változat él, egyharmaduk hazánk természetes növénytakaróját képviseli.

Családlátogatásokon tapasztaltuk, hogy a kert fejlődésével arányosan nőtt azoknak a családoknak a száma, ahol a gyerekek gondozni kezdtek otthon valamilyen növényt.

Az első növény elültetése után 14 esztendővel, 1996. májusában a város önkormányzata – a veszprémi természetvédelmi igazgatóság javaslatára – a kertet, a benne található botanikai értékek alapján védetté nyilvánította.

A kert az elmúlt tanévben megtelt. Ám az első osztályosok is szerették volna elültetni a maguk fáit, cserjéit, virágait. És akkor felfedeztünk egy ápolásra szoruló, üres, gazos-füves, két hektáros területet a panelházak között. A majdani fasorok kicsiny csemetéinek közös elültetésével itt alapítottuk meg diákjainkkal 2000. április 27-én – városunk napján – a felsővárosi sétakertet, hivatalos nevén a Székelykertet.

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐK.....	5

Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlése
Nagykanizsa, 2003. augusztus 14-16.

PROGRAMISMERTETŐ	9
A könyvtár – kapu a világra (Gondolatok a vándorgyűlés elé)	11
Program	12
2003. augusztus 14. (csütörtök)	12
2003. augusztus 15. (péntek délelőtt)	13
2003. augusztus 15. (péntek délután)	17
2003. augusztus 16. (szombat) (kirándulások)	21

NAGYKANIZSA MÚLTJÁRÓL.....	25

Lehota János: Nagykanizsa	25
T. Mérey Klára: Nagykanizsa a kapitalizmus korában	31
Nagykanizsa címszó a Révai Nagy Lexikonából	39
Nagykanizsai honismereti füzetek	41
Rózsa Miklós: A Nagykanizsa-monográfia 1. kötete szerkesztésének és összeállításának tanulságai, a következő rész előkészítése	43

NAGYKANIZSA JELENÉRŐL (Társadalom, kultúra, művészet, tudomány) ..	45

B. Talyigás Katalin és F. Vankó Ildikó: Nagykanizsa társadalmi és kulturális élete	45
Az Identitás Szabadegyetem célja	47
Jazz Kanizsán	48
Kostyál László: Ars Nagykanizsa	49
Nagykanizsa és a gólyalábazás	54
Gerstner Károly: Ördög Ferenc 70 éves	64
Egy következetes élet (Rózsás János a Magyar Művészeti Akadémia 2003. évi aranyérmese)	67
Kustár Zsuzsa: Gondolatok a könyvtár üveglaklakaihoz	71

KANIZSAI KÖTŐDÉSEK	81
Csokonai Vitéz Mihály és Nagykanizsa	81
Deák Ferenc emlékezete	83
Somlyó Zoltán: Adjátok vissza... (vers)	85
Farkas Ferenc és Nagykanizsa	85
Nagy Gáspár: Kanizsa-vár (vissza)	89
KÖNYVTÁRUNKRÓL (történet)	91
...hogy látva lássanak (Recenzió a Könyvtarak Dél-Zalában című kiadványról)	93
Halis István (életrajz)	94
Halis István: Karbunkulus	97
Tisztelt Hallgatóság! Kedves Érdeklődők, akikkel együtt örülhetünk e napnak! (az alapköletételénél elhangzott beszédből)	101
Zalaváry Lajos: Nagykanizsa könyvtárának épületéről	102
Kubinszky Mihály: A Halis István Városi Könyvtár új épülete Nagykanizsán (Építészeti-kritikai megjegyzések)	105
SÉTÁK, LÁTNIVALÓK NAGYKANIZSÁN	109
Belvárosi séta (térképmelléklettel)	109
A város központjától távolabb	122

A 3M® könyvtárbiztonsági rendszere
A legfontosabb tapasztalat: „pszichikai” védelem

A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár tapasztalatai
a biztonsági rendszerrel

Beszélgetés a könyvtár vezetőjével

– Mikor és hogyan fogant meg a gondolat, hogy a könyvtárnak szüksége van könyvtárbiztonsági rendszerre?

– Az új épületben való könyvtári működést már biztonsági rendszerrel gondoltuk megvalósítani.

Biztosnak tűnt, hogy ez egy új

beruházás keretein belül valósítható csak meg. Mára meggyőződhettem arról, hogy egy új könyvtárépület akkora beruházás egy Nagykanizsa nagyságrendű városban (50-55 ezer lakos), mely hosszabb időre lehetetlenné teszi további fejlesztések elfogadtatását, nem jut erre lehetőség a többi intézmény fejlesztési gondjai miatt, így valóban csak azt tudtuk megvalósítani, amit egyszerre „harcoltunk ki” magunknak.

– Hogyan szereztek tudomást arról, milyen típusú könyvtárvédelmi rendszerek vannak?

– Tudtuk, hogy hasonló elven működő rendszerek léteznek. A fontos inkább az volt, hogy mennyire ismert a gyártó cég, mennyire megbízható. Ez utóbbi azért volt fontos, mert hosszabb távon is alkalmasnak kell lennie az együttműködésre, hiszen nem lehet egyik rendszerből könnyen a másikba átlépni.

– Miért választották a 3M berendezéseit?

– Azért esett a választásunk erre a rendszerre, mert biztonságosnak ítéltük meg, minden dokumentumtípus védelmét biztosítja (videokazetta, audiokazetta és CD védelmét is). A bizalmat növelte, hogy a cég képviselője személyesen mutatta be az egyes védelmi elemeket, és meggyőződhattünk arról, hogy milyen egyszerűen és praktikusán fel-, illetve behelyezhetők a biztonsági szalagok.

– Milyen tapasztalatokat szereztek az elmúlt 2 év során?

– A rendszer valóban jól, megbízhatóan működik. Ha csak a problémák javítása miatt kellett volna találkozunk, akkor akár a kapcsolat megszűnéséről is beszélhetnénk. De ez nem így van. A szállító rendszeresen érdeklődik a leszállított és üzembe helyezett rendszer működése iránt.

A technika tehát jól vizsgázott.

A legfontosabb tapasztalat azonban a rendszer alkalmazása óta lelki természetű.

Megváltozott a könyvtárhasználó és a könyvtáros viszonya. Korábban a dokumentumok indokolt féltése miatt mindenki gyanús volt, aki a könyvtárat látogatta. Nem tudtunk felszabadultan viselkedni, mert nem tudtuk honnan, ki által jöhet a baj. A biztonsági rendszer ezt a ki nem mondott, de mindig bennünk motoszkáló „gyanús mindenki, aki él és mozog a könyvtárban” lelkiállapotot átalakította. Mindenkiel tudatjuk, aki a vendégünk, hogy egy biztonsági rendszer védi a gyűjteményünket. Ez azt eredményezte, hogy nem találkoztunk szándékos lopási kísérlettel közel két éves gyakorlatunk során. Az általunk produkált riasztások pedig – melyek annak a következményei, hogy elfelejtettük a dekódolást – folyamatosan jelzik a könyvtárosnak és az olvasónak egyaránt, hogy a „biztonsági örünk” figyelme lankadatlan.

– Milyennek találták a 3M Hungária Kft.-vel és a Medimat Kft.-vel a munkakapcsolatukat, elégedettek-e a kiszolgálással?

– Az új épület üzemeltetése sok tapasztalatot hozott. A fűtés, a hűtés, a liftek, a meglepően nagy számítógépes hálózat (hetvenen „lógunk” egy időben a belső és ezzel a külső hálón), az integrált könyvtári rendszer, a tűz- és épületvédelmi rendszer, valamint a szóban forgó dokumentumvédelmi rendszer egyszerre működik a házban. Egyikhez sincs magunk alkalmazta „karbantartónk”. Üzemeltetési szerződésekkel bástyáztuk körül magunkat, van olyan terület, ahol hosszabb próbálkozás után adtuk csak fel erőfeszítéseinket, hogy magunk próbáljuk meg elvégezni a szükséges teendőket. A 3M Hungária Kft.-vel és a Medimat Kft.-vel a kezdetektől jó a személyes kapcsolat. Figyelnek termékük utóéletére, a szükséges eszközöket időben szállítják. Folyamatosan információkkal látnak el bennünket új fejlesztéseikről, a könyvtárbiztonság területén található újdonságokról. Ezt nagyon fontosnak tartjuk, hogy mindig naprakészek lehessünk ebben a rohamosan fejlődő információs világban.

Miért éppen a KELLÓ?

A könyvtár és könyvtáros legfontosabb szempontja, hogy minél többet ismerjen meg a teljes magyar könyvtermésből. Mivel a könyvek értékelésében a legfontosabb szempont a műnek az adott gyűjteményben való hasznossága, ezért olyan ismertetésre kell szert tenni, mely megítélhetővé teszi a mű értékét az egyes könyvtárakban.

A könyv csupán későbbi híre alapján nem ítéltető meg eredményesen, mert akkorra a könyvtár lemaradhat a műről a magyar könyvkiadás jellemzője, az egyszeri kiadás és véletlenszerű példányszám miatt. Egy-egy mű újabb kiadására, vagy arra építeni, hogy az hosszabb távon elérhető lesz a könyvpiacra, elég kockázatos (bár gyarapszik az utánpótlás).

Az alkalmi vásárlások révén a tervszerűség csorbát szenved (nagyobb települések nagyobb könyvesboltjaiban vásárolni igen szűk és véletlenszerű ajánlatot jelent), mert a nagyobb települések könyvesboltjai is csak a magyar könyvtermés kis választékát kínálják.

Eleve esélytelen a kézbevitellel való választás, mert nem elérhető ott és akkor a mű, amikor a könyvtáros éppen ott „tartózkodik”, lehet, hogy máskor sem.

Amióta nem csupán kereskedelmi célú ismertetések alapján, hanem az Új könyvek című állománygyarapítási tanácsadó révén dönthetnek a könyvtárosok, azóta a rövid rápillantás alapján történő választás veszélyének nem vagyunk kitéve.

Látszólag csak a kisebb könyvtárak érdekeltek a KELLÓ „használatában”.

Nagykanizsán jól működő és a helyi igényeket megfelelően kielégítő könyvesboltok találhatóak, a könyvtár gyűjteményében fellelhető műveknek azonban csak töredéke jelent meg választékukban.

Az állománygyarapítási tanácsadó olvasása esetén szisztematikusság jellemezheti gyarapítási munkánkat, a magyar könyvkiadás szinte teljes egészéről lesz képünk általa. A más forrásokból való jegyzék készítése, ennek a teljességnek a felvonultatása a vásárlás előtti mérlegeléshez hatalmas, a könyvtárunkban nem létező apparátust kívánna.

Az Új könyvek nyomán gyarapított állományunk jól vizsgáljuk a használatkor, még a felsőoktatás hazajáró diákjai is dicsérik.

A KELLÓ a magyar könyvtárak legnagyobb szállítója.

A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének adatai szerint 2002-ben (tankönyvekkel együtt) 9.990 címet adtak ki 45.5 millió példányban. Egy kötet átlagára 4.458 Ft volt, a teljes könyvforgalom 53,6 milliárd forintot tett ki. A címek kb. 12, a példányszámok kb. 25, az átlagár kb. 17, a teljes forgalom kb. 15 %-kal nőtt a 2001. évhez képest. A teljes könyvforgalom a tankönyvek nélkül kb. 40 milliárd forint volt. A statisztikát szolgáltató könyvtárak (az iskolai könyvtárak nélkül) 2,8 milliárd forintot költöttek könyvekre, ebből 1,7-et (61 %-át) a KELLŐ-nál vásároltak le. Mi e számsorok tanulsága? Azon kívül, hogy a könyvtárak beszerzési kerete megalázóan és érthetetlenül kevés, sejthetővé válik az a tendencia is, hogy a megjelenő kb. 10 ezer cím egyre növekvő része nem is könyvtári anyag. De így hangsúlyosabbá válik a megjelent anyag átláthatóságának és szelektálhatóságának a szükségessége, vagyis e számsorok nyomatékositják az Új Könyvek fontosságát.

Mivel a KELLŐ a nyereségét a könyvtárak támogatására (ez vásárlási kedvezményt és önköltségi áron történő szolgáltatásokat jelent) használja, érdekeltek vagyunk abban, hogy ez a mérték nőjön. A szerződés alapján eladott könyvek árának – 2001-ben 997 millió – átlagosan 23%-át – 2001-ben 230 milliót – kapták vissza a könyvtárak kedvezményként. Ez az arány gyakorlatilag azonos azzal az aránnyal, amit érdekeltségnövelő támogatásként kaphatnak a könyvtárak. Abban vagyunk érdekeltek tehát, hogy a KELLŐ minél nagyobb volumenben dolgozhasson. Emlékszem, milyen erőfeszítést kellett tenni annak érdekében, hogy az érdekeltségnövelő támogatást minél több könyvtár vegye igénybe. Itt más a helyzet, a nagyobb vásárlók előtt kell nyilvánvalóvá tenni az előnyt, hogy ne a kis vásárlókra alapozva lehessen csak a kedvezmény átlagát kiszámítani. A minél nagyobb volumenű működés a szükséges korszerűsítésekre is könnyebben adna módot. Az eddigi korszerűsítés imponáló: szoftver, gyorsaság, heti kétszeri folyóirat-szállítás, a teljeskörűséget közelítő választék, a közvetlen bolti (ill. boltok rendszere) vásárlási lehetőség.

A KELLŐ-val szemben egy könyvtárnak két alapvető elvárása lehet. Egyrészt adjon teljességre törekvő áttekintést a megjelent és a kereskedelmi forgalomban kapható kiadványokról, másrészt pedig évről-évre növelje az általa nyújtott kedvezményeket. Az első követelménynek a KELLŐ maximálisan megfelel. A második azon is múlik, hogy a könyvtárak milyen mértékben vásárolnak a KELLŐ-től. Összegezve: **A KELLŐ JÓ MŰKÖDÉSÉBEN ÉRDEKELT A MAGYAR KÖNYVTÁRI RENDSZER.**

Czupi Gyula
Halis István Városi Könyvtár,
Nagykanizsa

Sziren integrált könyvtári rendszer

A közkönyvtárakban, szakkönyvtárakban, iskolai könyvtárakban már bevált és széles körben elterjedt Sziren könyvtári rendszer a „modern” könyvek leírása mellett alkalmassá vált a régi könyvek és a helytörténeti anyagok precíz és mindenre kiterjedő leírására is (kötés, nyomtatott, vagy kézi bejegyzések, könyvtörténet leírása, multimédiás kapcsolatok, kolligátumok kezelése stb.)

A Sziren- vagy tankönyv adatbázisból rendkívül egyszerűen lehet bibliográfiai leírásokat honosítani, minden adatelemre korlátozás nélkül logikai kapcsolatokkal is vissza lehet keresni, a keresési eredményből bármilyen formátumú listát lehet készíteni (pl. kiadványelőkészítés). A kölcsönzéssel, az állományellenőrzéssel, az egyedi és csoportos leltárkönyvvel, a különféle statisztikák készítésével minden munka számítógépen végezhető.

A feldolgozott adatok folyamatosan az Internetre kerülhetnek, akár saját web-oldalon, akár az országos Sziren lelőhelyadatbázisában kereshetők, a Szirent használó könyvtárak egy másik könyvtárban már feldolgozott bibliográfiát az internetről letölthetnek (közös katalogizálás).

Az 1300 Szirent használó könyvtárban eddig feldolgozott mintegy 30 millió rekord, a 15 éves fejlesztői tapasztalat, a könyvtárügy melletti elkötelezettség, a rendszer megbízhatósága, a korábban már megszokott folyamatos kapcsolattartás garanciája a zökkenőmentes munkának.

Mindezeket a Sziren21 mellett a Sziren9 (a Sziren8.6-os verziójának továbbfejlesztett, windowsos változata) a kisebb anyagi lehetőségekkel rendelkező könyvtáraknak is elérhető áron biztosítja.

A konferencia idején látogasson el standunkra, és tekintse meg rendszerünket.

Internetcímünk: www.sziren.com, ahol a Sziréről sok más fontos dolgot is megtudhat.

Ügyfélszolgálatunk új telefonja: 06-1-2-1956-56

Új címünk: Kulcslib kft. 1095 Budapest, Gabona u. 3.

Nagykanizsai tartalom-előállító a digitalizáció világában

Néhány szó az Alma Mater Bt.-ről...

Alma Mater Bt.
8800 Nagykanizsa, Pf. 212.
alma@almamater.hu, www.almamater.hu
Tel.: 06/93/320-950

Cégünk 10 éve alakult, mint Apple Oktatási Márkakereskedő. Az idők folyamán tevékenységeink sora egyre bővült. Nem csak informatikával foglalkozó, hanem az oktatáshoz közel álló beállítottságunk révén egyre inkább – más intézményekkel együttműködve – tartalomfejlesztéssel és igényes szellemi munkák készítésével foglalkozunk. Célunk a számítógép-kereskedelem mellett oktató CD-ROM-ok, egyedi céges programok, valamint internetes adatbázisok készítése.

Évek óta együttműködünk a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárral. E kapcsolat keretén belül több, a könyvtárosok munkáját megkönnyítő szoftvert fejlesztettünk. Elkészült egy a foglalkoztatottak jelenlétét adminisztráló, egy a megrendeléseket nyilvántartó, és egy törlési jegyzéket megvalósító számítógépes program. További közös munkáink a Zalai Közlöny digitalizálása, valamint az idei évben megjelent *Kanizsánkkal az EU-ba* című CD-ROM. Ez a kiadvány az elmúlt évszázadban készült kanizsai képeslapokon keresztül mutatja be a város jelentősebb épületeit, utcáit, köztéri alkotásait, melyekről az érdeklődő bőséges szövegyanyagot olvashat.

Néhány éve kezdtünk el oktató multimédia CD-ROM-ok kiadásával valamint internetes honlapok és távoktatási anyagok fejlesztésével foglalkozni. E munkák során a Pécsi Tudományegyetem, a Pázmány Péter Tudományegyetem, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem oktatóival, valamint a Politikatörténeti Intézet munkatársaival működünk együtt. Kiadványaink: Városi élet a Római Birodalomban, Az Árpád-ház története és Az ipari forradalom kora. Munkáink közé tartozik a Nincs Királyi út! – Matematikatörténet (az eredeti könyv CD-ROM-on megjelent interaktív változata), A Pannonhalmi Bencés Főapátsági Levéltár Középkori Oklevelei című CD-ROM, valamint A Magyarország XX. századi választási atlasza című könyv CD-ROM melléklete.

Közművelődési és Városszépítő Egyesület*

8831 Nagykanizsa-Miklósfa,
Kápolna tér 2.
Telefon: 06 30 355 06 07

Egyesületünk 1989-ben alakult azzal a céllal, hogy Nagykanizsa miklósfa-i városrészében összefogja, szervezze a lakosság kulturális életét, erősítse az emberek közötti kapcsolatokat, ápolja a még megtalálható hagyományokat, közreműködjön a városfejlesztési feladatok megoldásában, és képviselje a városrész érdekeit.

Az egyesület büszkesége a városrészben társadalmi munkával (újja)épített Mindenki Háza, melyet művelődési intézményként működtetünk. Több csoport, klub és társaság talált otthonra itt, ilyen pl. a nyugdíjasok csoportja, az ifjúsági klub és a kertbarát kör.

A művelődési házban helyet kapott egy fiókkönyvtár is, melyben a városi bibliotéka jóvoltából hetente friss folyóiratokat és változatos könyvajánlatot talál az olvasni vágyó. A könyvtárterem egyben a ház Minigalériája is, mely havi rendszerességgel nyújt főként helyi képzőművészeknek bemutatkozási lehetőséget.

A Mindenki Háza adottságai miatt kiválóan alkalmas nyári táborok lebonyolítására (szállás, étkezési lehetőség). 1996-tól folyamatosan szervezzük a különböző ifjúsági táborokat (népi kismesterségek, környezetvédelem).

* Az egyesület a nagykanizsai könyvtáros vándorgyűlés szervezője és bonyolítója. Munkájukért ezúton is hálás köszönetet mondunk a többi szervező nevében.

** A miklósfa-i savanyú répa a könyvtáros vándorgyűlés baráti találkozásának étkezési ajánlatában is szerepel.

*A Város főétkét készítő és
felszolgáló csapatunk*

Évente három olyan fontos rendezvényt szervezünk, mely messze vitte az itt élők és egyesületünk jó hírét. Talán a legnépszerűbb a répafőző verseny, igen kedvelt a borverseny, és reméljük rendszeressé válik a falusi disznótor is.

Büszkék vagyunk arra, hogy a nagykanizsai Város Napja rendezvényein egyik alkalommal az az éték – a miklósfai répa – nyerte el a Város főétke címet, melynek esztendőnként külön versenyt szentel egyesületünk.** A Mindenki Háza előtt egy emlék-gólyaláb idézi fel azt, hogy az első alkalommal – 2001-ben – a miklósfai városrész 50 fős gólyalásbas csapata győzött a Város Napja gólyalábon járóknak kiírt versenyén. Az egyesület hírlevele, mely fontosabb rendezvényeinkkor értesít minden családot az eseményekről, megtalálható az OSZK-ban.

Örömmel vállaltuk a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlése technikai szervezésének és bonyolításának feladatait. Minden résztvevőnek ezúton kívánunk emlékezetes, játékos és hasznos nagykanizsai tartózkodást.

and further information

Elsevier Reference Works on ScienceDirect

- Definitive reference validated by prestigious editors.
- Vast coverage. Online. At your fingertips.
- Rich functionality from a proven platform. Intuitive interface.
- Extensive cross-referencing and dynamic linking with 4 million journal articles, bibliographic databases and over 170 other publishers' platforms via CrossRef.

Visit the Elsevier booth for a demo

Due for release on ScienceDirect 2003

Comprehensive Composite Materials
Encyclopedia of Materials: Science and Technology
Encyclopedia of the Neurological Sciences
Encyclopedia of Cancer, 2nd Edition
Encyclopedia of Hormones
Encyclopedia of Genetics
Comprehensive Coordination Chemistry II
Encyclopedia of Separation Science
Encyclopedia of Ocean Sciences
Encyclopedia of Atmospheric Sciences
Encyclopedia of the Human Brain
Encyclopedia of Psychotherapy
Encyclopedia of Physical Science and Technology,
3rd Edition

Due for release on ScienceDirect in 2004

Treatise on Geochemistry
Comprehensive Structural Integrity
Encyclopedia of Food Sciences and Nutrition

www.sciencedirect.com
Authoritative, Extensive,
Online Reference At Its Best

SCIENCE @ DIRECT®

PB

2003-ban is megkérdeztük ügyfeleinket arról,
hogyan értékelik szolgáltatásainkat.

1 (rossz) és 5 (kiváló) között pontozhattak
és az alábbi átlageredmények születtek:

Segítkészség, udvariasság: kiváló (4,90-es átlag)

Szakzszerűség: kiváló (4,81-es átlag)

Tájékoztatások színvonala a rendelések állásáról: kiváló (4,59-es átlag)

Internetes szolgáltatások: jó (4,35-es átlag)

Ingyenes katalógusszolgáltatás: kiváló (4,50-es átlag)

Szállítások gyorsasága és megbízhatósága: jó (4,22-es átlag)

A fenti értékelések – többek között – a következő könyvtáraktól
származnak (referencialistánk kivonata):

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Államigazgatási Főiskolai Kar Könyvtára • Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Egyetemi Központi Könyvtár • Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár • Budapesti Műszaki Főiskola Doberdó úti Könyvtára • CHINOIN Rt. a Sanofi-Synthelabo vállalatcsoport tagja • Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Társadalomtudományi Könyvtára • Debreceni Egyetem ENK Kenézy Könyvtár • Debreceni Egyetem Germanisztikai Intézet Könyvtár • ELTE BTK Angol-Amerikai Intézet Könyvtára • Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár • Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár • Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjteménye • FVM Mezőgazdasági Gépesítési Intézet Könyvtára • Humán Gyógyszergyártó Rt. Szakkönyvtára • Képzőművészeti Egyetem Könyvtára • Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat • Külügy-minisztérium Könyvtár és Sajtóarchívum • Gazdasági Minisztérium Szakkönyvtára • Magyar Szabadalmi Hivatal Iparjogvédelmi Tájékoztatói és Oktatási Központ • Magyar Természettudományi Múzeum Könyvtára • Miskolci Egyetem Központi Könyvtára • MOL Rt. Könyvtári Szolgáltatások Osztálya Békásmegyeri Műszaki Könyvtár • MTA Egyesített Társadalomtudományi Könyvtár • MTA Földrajztudományi Kutató Intézet • MTA Könyvtára • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont Könyvtára • MTA Központi Fizikai Kutató Intézet Telephelykezelő Könyvtár • MTA Regionális Kutatások Központja Könyvtára • MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézete Könyvtára • MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet Könyvtára • MTA Zene- és Művelődéstudományi Intézet Könyvtára • Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet Orvosi Könyvtára • Országgyűlés Hivatala Országgyűlési Könyvtár • Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Európai Dokumentációs Központ • Pécsi Tudományegyetem Jogi Kari Könyvtár • Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtár • Richter Gedeon Rt. Műszaki Könyvtár • Semmelweis Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Könyvtára • Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar Könyvtára • Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Könyvtára • Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Könyvtára • Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár • Veszprémi Egyetem Központi Könyvtára • Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár

Szeretne Ön is hasonlóan elégedett lenni külföldi könyveinek szállítójával?

Válassza a Prosperót! További információért hívjon minket

vagy írjon nekünk, esetleg keresse fel honlapunkat:

Prospero Könyvei Budapest Kft.

1066 Budapest, Weiner Leó u. 20.

Tel.: (06-1) 302-8444, Fax: (06-1) 302-8410

E-mail: prospero@prospero.hu

Honlap: www.prospero.hu

Ajánljuk a könyvtáros vándorgyűlés, Nagykanizsa és könyvtára iránt
érdeklődőknek ezt a gazdag és megőrzésre érdemes választást.